

SAN MATEO

San Mateopa Pedee Pia P'āda

San Mateopa na pedee pia p'āji. Ichiaba t'ījarapachida Leví. Judío paji. Jesucristo ome nipapachi. Na pedee pia p'ādade Mateopa jara bi Jesús Tachi Ak'ōrepa pēida eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atamerā Tachi Ak'ōrepa jaradak'a judiorā chonaarāmaa Antiguo Testamento apatade. Audú jara bi Jesupa jarateepatade. Irua eperāarāmaa ūraapachi; chi k'ōp'āyoorāmaa jarateepachi; nepiripachi ne-inaa jarateeit'ee māik'aapa jarapachi sāga p'anapataadaipia bi Tachi Ak'ōre juá ek'ari p'anapataarā.

Naapiara Mateopa jara bi Jesús chonaarāwedapema judiorā ēreerādeepa uchiada; iru t'oda māik'aapa treinta años wāyaap'eda, Juan Bautistapa irude jarateeda (caps. 1.1–3.12). Jara bi Juanpa Jesús poro chooda; Jesús unuda netuara ome eujā pania wēe bide māik'aapa Jesús ewaa jaratee beek'āri (caps. 3.13–4.25). Jara bi Jesupa jarateepata Galilea eujāde: ūraa jarateeda ee bide nipak'āri (caps. 5–7); ne-inaa ooda eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa (caps. 8–9); ichi k'ōp'āyoorā doce jirit'erada (cap. 10); awaraa ūraa jarateeda Galileade (caps. 11–12); awaraa nepirida jarateeit'ee (cap. 13) māik'aapa Rey Herodepa ooda Jesupa jarateepatade ūrik'āri (cap. 14.1–12). Jara bi Jesús nipapata awaraa eujāde (caps. 14.13–17.20); ichia t'ēe ooda Galilea eujāde (caps. 17.21–18.35) māik'aapa wāda

Jerusalendee (caps. 19–20); ichia mama ooda mäik'aapa jarateeda (caps. 21.1–26.13). Jara b̄i iru jita atadap'eda, ateedap'edaa judiorā poroorā k'irapite mäik'aapa iru peet'aadap'edaa (caps. 26.14–27.66). T'ēepai jara b̄i iru chok'ai p'irabaida mäik'aapa pedee t'ēe jarada ijāapataarāpa iru ūraa jarateenadamerā na p'ek'au eujā jōmaade (cap. 28).

*Jesucristo ëreerā t̄i p'āda
(Lc 3.23-38)*

¹ Jesucristo uchiaji chonaarāwedapema Rey Daviddeepa mäik'aapa Abrahamdeepa. Chonaarāwedapemaarāpa iru ëreerā t̄i p'ājida ichi t'ēepemaarāpa k'awaadamerā k'airādeepa uchiaji.

² Abraham Isaac ak'õre paji. Isaac Jacob ak'õre paji. Jacob Judá ak'õre paji mäik'aapa Judá īpemaarāde ichiaba.

³ Judá Fares mäik'aapa Zara ak'õre paji. Āchi nawe Tamar paji. Fares Hesrón ak'õre paji. Hesrón Aram ak'õre paji.

⁴ Aram Aminadab ak'õre paji. Aminadab Nahasón ak'õre paji. Nahasón Salmón ak'õre paji.

⁵ Salmón Booz ak'õre paji mäik'aapa Rahab Booz nawe paji. Booz Obed ak'õre paji mäik'aapa Rut Obed nawe paji. Obed Jesé ak'õre paji.

⁶ Jesé Rey David ak'õre paji. Rey David Salomón ak'õre paji mäik'aapa Urías wēra pada Salomón nawe paji.

⁷ Salomón Roboam ak'õre paji. Roboam Abías ak'õre paji. Abías Asá ak'õre paji.

8 Asá Josafat ak'õre paji. Josafat Joram ak'õre paji. Joram Ozías ak'õre paji.

9 Ozías Jotam ak'õre paji. Jotam Acaz ak'õre paji. Acaz Ezequías ak'õre paji.

10 Ezequías Manasés ak'õre paji. Manasés Amón ak'õre paji. Amón Josías ak'õre paji.

11 Josías Jeconías, chi ɿpemaarã ome ak'õre paji. Māirã p'anapachida Babilónia p'uurudepemaarãpa Israel pidaarã p'oyaadap'eda, presok'a ateedak'ãri ãchi eujãdee.

12 Ma Babilónia p'uurudee wādap'edaa, Jeconías Salatiel ak'õre paji. Salatiel Zorobabel ak'õre paji.

13 Zorobabel Abihud ak'õre paji. Abihud Eliaquim ak'õre paji. Eliaquim Azor ak'õre paji.

14 Azor Sadoc ak'õre paji. Sadoc Aquim ak'õre paji. Aquim Eliud ak'õre paji.

15 Eliud Eleazar ak'õre paji. Eleazar Matán ak'õre paji. Matán Jacob ak'õre paji.

16 Jacob José ak'õre paji. José María ɿmik'ĩra paji. María Jesús nawe paji. Ma Jesús ichiaba t'íjarapachida Cristo; jara k'inia bi Tachi Ak'õrepä pëida eperãarã rey pamerã.

17 Abrahamdeepa uchiada catorce uchiadap'edaarã uchiajida Rey David parumaa. Daviddeepa ichiaba uchiada catorce uchiadap'edaarã uchiajida Israel pidaarã ateerutamaa Babilónia p'uurudee. Ichiaba madeepa uchiada catorce uchiadap'edaarã uchiajida Jesucristo t'orumaa.

*Jesucristo t'oda
(Lc 2.1-7)*

18 Jesucristo t'oda nāga paji. Iru nawe, María, pedeetee baji José ome miak'āidait'ee. Mamīda araa padai naaweda, Tachi Ak'ore Jaurepa biak'oopiji. **19** Josepa biak'oo bi unuk'āri, miak'āi-e pait'ee paji iru ome. Mamīda José t'āri pia bada perā, María k'ira nejasiapiamaapa k'īup'ee amaat'aait'ee paji, awaraarāpa k'awaanaadamerā. **20** Māga k'īsia bide, k'āimok'araaji it'aripema ángel ome. Māgipa māgaji:

—José, Rey Daviddeepa uchiada, waaweenáaji María ome miak'āit'ee, Ak'ore Jaurepata ma warra oopida perā. **21** Mariapa imik'ira warra t'oit'ee. Tī biit'eeda aji, Jesús, irua eperāarā k'aripait'ee perā atuanaadamerā āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa.

22 Māga paji Tachi Ak'orepa jarapidak'a chonaarāweda ichi pedee jarapari it'aideepa:

23 'Awēra imik'ira ome k'āi-ee bīta biak'ooit'ee māik'aapa imik'ira warra t'oit'ee. Iru t'ījaradait'ee Emanuel.' *(Is 7.14)*

Māgí tī jara k'inia bi: "Tachi Ak'ore tachi ome bapari."

24 José īrimak'āri, ooji ma angelpa jaradak'a. María ataji ichi wēra pamera. **25** Mamīda miak'āida-e paji, chi warra t'oru misa. T'ok'āri, Josepa tī biji Jesús.

2

K'īsia k'awaa beerā chedap'edaa Jesús ak'ide

1 Jesús t'oji Belén p'uuru Judea eujāde bi. T'ok'āri, Herodes Judea eujādepema

rey paji. Maapai k'īsia k'awaa beerā ak'ōrejīru uchiapari eereepa Jerusalén p'uurudee chejida. Āchia lucero ak'ipachida k'awaadait'ee ne-inaa p'asait'ee bi. ² Pachedak'āri, eperāarā iidijida:

—¿Sāma bima ajida, Judiorā Rey t'oda? Iru lucero uchiak'āri ak'ōrejīru uchiapari eere, rey waibia t'oda k'awaajida. Mapa ma lucero t'ēe chejida parā rey jiride. Irumaa it'aa t'īde chejidada ajida.

³ Rey Herodepa māga ūrik'āri, p'era pik'a nībeeji, Jerusalén p'uuru pidaarā ichiaba. ⁴ Māpai Herodepa t'ī pēiji p'aareerā poroorā māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā. Iidiji sāmata Tachi Ak'ōrepa pēiit'ee bada t'oit'ee paji. ⁵ Māpai p'anaujida:

—Belén p'uuruude, Judea eujāde t'oit'ee. Chonaarāweda Ak'ōre pedee jaraparipa nāga p'āji:

⁶ 'Belén p'uuru apema Judea eujādepema p'uuru k'āyaara ek'ariara bi-e, ma p'uuruude eperāarā poro waibia t'oit'ee perā. Irua Israel pidaarā ak'iit'ee mi pari.' (*Mi 5.2*)

⁷ Herodepa māga ūrik'āri, ma k'īsia k'awaa beerā mera t'ī pēiji iidiit'ee sāweda ma lucero unujida.

⁸ Maap'eda āchi Belendee pēiji. Mamīda māgaji:

—Wāti ma warra jiride. Pia iididapáde aji, ma warra pari. Unu atadak'āri, mīmaa jara chedapáde aji, mi jida ichiaba irumaa it'aa t'īde wā k'inia bairā.

⁹ Māpai k'īsia k'awaa beerā wājida. Ma lucero āchi naa wāpachi. Mata ak'īnī banaji ma warra badamāi. ¹⁰ Māga unudak'āri, o-īadachida. ¹¹ Teeda t'īudak'āri, unujida ma warra chi nawe María

ome. Māpai bedabaidap'eda, it'aa t'ijida ma warra k'irapite māik'aapa āchi net'aa aneedap'edaa ewat'idak'āri, teejida nēe, ne-inaa t'ūa bapari bajūbak'a māik'aapa k'era pia t'ijarapatap'edaa mirra. ¹² Maap'eda k'āimok'araade Tachi Ak'ōrepa jaraji waa wānaadamerā Herodemaa. Mapa awaraa ode wājida āchi eujādee.

Mariá José ome Egipto eujādee mirudap'edaa

¹³ K'īsia k'awaa beerā wādap'edaa t'ēepai, k'āimok'araade it'aripema angelpa Josemaa māgaji:

—P'irabáiji māik'aapa wāji Egipto eujādee pichi wēra iru warra ome. Mama p'ananaadapáde aji, mia jararumaa, Herodepa na warra jiripiit'ee perā peepiit'ee.

¹⁴ Aramāgá José p'irabaiji. María māik'aapa chi warra atap'eda, p'ārik'ua Egiptodee wājida.

¹⁵ Mama p'aneejida Herodes piurumaa. Māga paji Tachi Ak'ōrepa jaradak'a, ichi pedee jarapari it'aideepa:

'Egipto eujādeepa mi warra t'ī pēiji chemerā.' (*Os 11.1*)

Herodepa imik'īra warrarā peepida

¹⁶ Herodepa k'awaak'āri ma k'īsia k'awaa beerāpa ichi k'ūrat'aadap'edaa, k'īraudachi. Āchia jaradade k'īsiap'eda, ichi soldaorā pēiji Belén p'uurudee māik'aapa p'uuru k'ait'a p'anadap'edaamaa, warrarā año omeedeeapa edaa peek'oodamerā. ¹⁷ Māgá Tachi Ak'ōre pedee jarapari Jeremiapa jaradak'a uchiaji:

18 ‘Rama p'uurude jēepi ororoo ūrijida. Jēepi chupiria ūrijida. Raquel jēe nībaji ichi war-rarā-it'ee. Apidaapa ichi t'āri o-ī-īapidak'aa paji, chi warrarā k'iniidaidap'edaa perā.’
(Jer 31.15)

19 Herodes piuda t'ēepai, Egiptode at'āri p'anide k'āimok'araade angelpa jaraji Josemaa:

20 —Wāpáde aji, Israel eujādee pichi wēra, chi warra ome, warra pee k'inia p'anadap'edaarā pi-updap'edaa perā.

21 Māgá wājida Ak'ōrepa jara pēidak'a. **22** Mamīda Josepa k'awaak'āri Arquelao rey bi chi ak'ōre Herodes pari Judea eujāde, waawee baji mama banait'ee. Māga nīde k'āimok'araade Tachi Ak'ōrepa jaraji Galilea eujādee wādamerā. **23** Mama panadak'āri, Nazaret p'uurude p'anajida. Māga paji Ak'ōre pedee jarapataarāpa jaradap'edaak'a: “Eperāarāpa Jesús t'ījarapataadait'ee Nazaret pida.”

3

Juan Bautistapa jarateeda (Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

1 Ma t'ēepai eperā t'ījarapatap'edaa Juan Bautista Tachi Ak'ōrepa jara pēida jara cheji Judea eujāde, eujā pania wēe bimāi. **2** Māgaji:

—jP'ek'au k'achia oo amáati māik'aapa Tachi Ak'ōrede ijāapatāti! Taarā-e nīde Tachi Ak'ōrepa eperāarā p'e bīit'eeda aji, ichi juá ek'ari, ichideerā p'aneedamerā.

3 Chonaarāweda Tachi Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa jaraji:

'Eujā pania wēe bide eperā bia bi: "O pi-ia oopatak'a poro waibia chei naaweda, māga pik'a p'ek'au k'achia oo amáati Tachi Waibia chei naaweda." '(Is 40.3)

4 Māgi eperā Juan paji. P'aru camello k'aradee k'ada jīpachi. Chi k'irride jīpari ne-edee ooda paji. K'opachi sisi māik'aapa topachi jirri miéle.

5 Eperāarā Jerusalén p'uurude p'anadap'edaarā awaraa Judea eujādepemaarā ome māik'aapa Jordán to k'ait'a p'anadap'edaarā ome chejida Juan pedee ūride. 6 Tachi Ak'ōremaa chupiria iidi chejida āchia p'ek'au k'achia oopatap'edaa k'aurepa. Māpai Juanpa āchi poro choo wāpachi Jordán to jāde.

7 Fariseorā saduceorā ome chok'ara ichiaba chejida Juanmaa poro choopide. Mamīda Juanpa māgaji:

—¡Parā k'achia-idaa beerādeepa uchi-adap'edaarā! ¡Taamák'api p'ani! ¿Poro choopi chejida-ek'ā Tachi Ak'ōre juapa mia k'iniadee p'anadairā? 8 Māga pirā, p'ek'au k'achia oo amáati māik'aapa p'anapatáati Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. 9 K'īsianáati Tachi Ak'ōrepa parāta miapi-e pait'ee Abrahamdeepa uchiadap'edaa perā. Mia jara bi: Na māudeepa Tachi Ak'ōrepa Abrahamdeepa uchiadap'edaarā oo atai. 10 Ara chaarapa nejō biiri chauk'aa bi t'u peet'aapatak'a t'ipitaude bat'at'aadait'ee paa jōmerā, māga pik'a taarā-e Tachi Ak'ōrepa jōpiit'ee parā, chi oodaamaa p'anapataarā irua k'inia bik'a. 11 Mia parā poro choopari paniapa, ak'ipidamerā pāchia p'ek'au k'achia oopata oodaamaa p'ani māik'aapa wāara Tachi Ak'ōrede ijāa p'ani. Mamīda eperā mi t'ee

cheru mi k'āyaara waibiara bi. Mia iru chancla ateeik'araa bi, mi iru k'āyaara ek'ariara bairā. Irua eperāarā nāgá poro chooit'ee. Tachi Ak'ore Jaure ba chepiit'ee parā k'ap'iade. Mamīda ichide ijāadak'aa beerā t'ipitaude jōpiit'ee. ¹² Ooit'ee trigo ewaparipa ooparik'a. Māgipa pala aneek'āri, trigo ewada it'aa jira bat'apari chi tau uchiamerā māik'aapa nāupa chi e āyaa ateemerā. Maap'eda ma trigo tau ia bipari chi iapatamāi. Mamīda chi e beeda t'ipitaude bat'at'aapari. Māgí t'ipitaue k'iik'aada aji.

*Jesús poro chooda
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)*

¹³ Maapai Jesús wāji Galilea eujādeepa Jordán todee, Juan badamaa poro choopide. ¹⁴ Ewaa weda Juanpa iru poro choo-e pait'ee paji. Mapa māgaji:

—Piata mi poro chooipia bi. ¿Sāap'eda mīmaa cheruma aji, pi poro choopide?

¹⁵ Mamīda Jesupa p'anauji:

—Mi poro choopáde aji, Tachi Ak'orepa jara bik'a uchiamerā.

Māpai Juanpa poro chooji. ¹⁶ Poro choop'eda, Jesús toiduupa uchiak'āri, pajā ewadachi māik'aapa irua unuji Tachi Ak'ore Jaure ichi īri palomak'a baai cheru. ¹⁷ Māpai ūriji it'ariipa nāga pedeeru:

—Nata mi Warra k'inia. Irua mi t'āri o-īapipari.

4

Netuara Poro Waibiapa Jesús k'achiade baaipiit'ee pada

(*Mr 1.12-13; Lc 4.1-13*)

¹ Maap'eda Tachi Ak'ore Jaurepa Jesús wāpiji eujā pania wēe bimaa, Netuara Poro Waibiapa irumaa ne-inaa k'achia oopi k'inia bada perā.

² Mama k'āima cuarenta nek'o-ee bají. Mapa jarrapisia nībeeji. ³ Māga nide Netuara Poro Waibiapa ne-inaa k'achia oopide cheji māik'aapa māgaji:

—Wāara pi Tachi Ak'ore Warra pīrā, na māu pan papit'aapáde aji.

⁴ Jesupa p'anauji:

—joo-edá! aji. Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi: 'Eperā chik'o k'o bīpapai chok'ai bak'aa. Tachi Ak'ore pedee k'awa bīpa ichita chok'ai bāpari.' *(Dt 8.3)*

⁵ T'ēepai Netuara Poro Waibiapa iru ateeji Jerusalendee, Tachi Ak'orepa jirit'erada p'uurudee. Mama Tachi Ak'ore te waibia ek'arra īri it'i ateeji ⁶ māik'aapa māgaji:

—Wāara pi Tachi Ak'ore Warra pīrā, namāik'aapa jītidaipáde aji, Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bairā: 'Ak'orepa ichi angeleerā pēiit'ee pi k'aripadamerā.

Āchia pi jita atadait'ee māik'aapa pi t'īdik'adait'ee, pīchi bīri pida māumaa p'u oopiamaapa.' *(Sal 91.11-12)*

⁷ Jesupa p'anauji:

—jīti-edá! aji. Ichiaba Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

'Ne-inaa pariatua oonáaji k'awaait'ee wāara Tachi
 Ak'õre Waib̄apa tachi ak'ipari wa māga-e.'
(Dt 6.16)

⁸ Maap'eda Netuara Poro Waib̄apa iru ee it'iara
 bi nok'ode ateeji. Mama ak'ipiji jōmaweda na
 p'ek'au eujādepema p'uuru, net'aa pi-ia ome.
⁹ Māpai māgaji:

—Pīta mi k'īrapite bedabaip'eda, mīmaa it'aa
 t'īrura, māgara na jōmaweda pérē payada aji.

¹⁰ Jesupa p'anauji:

—jōo-edá! aji. Āyaa wāpáde aji, Satanás.

Tachi Ak'õre Ūraa p'ādade jara bi:

Tachi Ak'õre Waib̄amaa aupai it'aa t'īpatáati
 māik'aapa jīp'a oopatáati irua jara bīk'a.' *(Dt
 6.13)*

¹¹ Māpai Netuara Poro Waib̄ia āyaa wāji. Māga
 nide angeleerā chejida Jesús k'aripade.

*Jesupa naapiara jaratee beeda
 (Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)*

¹² Jesupa ūrik'āri Juan Bautista carcelde t'i
 nībidap'edaa, wāji Galilea eujādee. ¹³ Mamīda
 Nazaret p'uurude bana-e paji. Ma k'āyaara banaji
 Capernaum p'uurude, lago ik'aawa bi Zabulón,
 Neftalí ēreerā eujāde. ¹⁴ Māgá uchiaji Tachi Ak'õre
 pedee jarapari Isaíapa p'ādak'a:

¹⁵ 'Zabulón ēreerā eujāde māik'aapa Neftalí ēreerā
 eujāde, Jordán to k'īraik'a eere p'usadée o
 wāparide, Galilea apata eujāde Israel pi-
 daarā-eerā p'anapachida. ¹⁶ Māpemaarā
 p'āriu pik'a bide p'anapatap'edaa, īdaa pi-
 ia unudait'ee. Tachi Ak'õrepa ma īdaa

p̄eiit'ee chi p'āriu pik'a bide p'anīirāmaa atu-
anaadamerā.' *(Is 9.1-2)*

17 Maadak'āriipa Jesupa jarateemaa beeji:
—P'ek'au k'achia oo amáati māik'aapa Tachi
Ak'ōrede ijāapatāati. Taarā-e nide Tachi Ak'ōrepa
eperāarā b̄i k'inia b̄i ichi jua ek'ari, ichideerā
p'aneedamerā.

Jesupa to-iapataarā k'īmari jīrit'erada
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

18 Ewari aba Jesús Galilea Lago ide
nipak'āri, unuji īpemaarā omé: Simón; ichiaba
t'ījarapatap'edaa Pedro māik'aapa Andrés. **19** Ara
unuk'āri, Jesupa māgaji:

—Mi ome nipapatāati māik'aapa óoti mia
ooparik'a. Idideepa eperāarā jīridait'ee Tachi
Ak'ōre-it'ee, to-iapataarāpa chik'o jīripatak'a.

20 Aramata āchi t'iri atabēijida māik'aapa wājida
iru ome.

21 Ipu nok'ode Jesupa awaraa īpemaarā omé
unuji: Santiago māik'aapa Juan. Zebedeo war-
rarā paji. Barcode t'iri pi-ia p'e bimaa p'anajida
chi ak'ōre ome. Māga oomaa p'anide Jesupa āchi
t'īji ichi ome wādamerā. **22** Aramata chi ak'ōre
atabēijida barcode māik'aapa wājida Jesús ome.

Jesupa eperāarā chok'araarāmaa jarateeda
(Lc 6.17-19)

23 Maapai Jesús Galilea eujā jōmaade nipaji.
Tachi Ak'ōre pedee jaratee nipapachi judiorā
Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata te bee chaa. Pedee
pia jarateepachi k'awaadamerā taarā-e Tachi

Ak'õrepa eperäära p'e biit'ee ichi jua ek'ari, ichideerä p'aneedamerä. Ma awara k'ayaa jõmaweda jipa nipapachi. ²⁴ Siria eujădepemaaräpa mäga ūridak'äri, irumaa aneejida k'ayaa beerä k'ira t'ädoo: k'ap'ia p'ira-idaa beerä; netuara k'ap'iade merätia beerä; wawa beerä; k'ap'ia chiwa beerä. Ma k'ayaa jõmaweda Jesupa jipapachi.

²⁵ Eperäära chok'ara iru ome nipapachida: Galilea eujădepemaarä; Decápolis eujădepemaarä; Jerusalén p'uurudepemaarä, awaraa Judea eujădepemaarä ome mäik'aapa Jordán to ak'õrejru uchiapari eerepemaarä.

5

Jesupa ūraada ee bide bak'äri (Lc 6.20-23)

¹ Jesupa eperäära chok'ara unuk'äri, su-ak'i banaji ee bide. Ichi ome nipapataarä wājida iru k'ait'a. ² Mäpai ichia jarateemaa beeji:

³ —T'äri o-ña p'aní chi chupiria chedeerä. Tachi Ak'õre k'awa k'inia p'anadairä, ichideerä p'aneedait'ee.

⁴ T'äri o-ña p'aní chi k'īsia p'ua p'aniirä, Tachi Ak'õrepa chupiria k'awaait'ee perä.

⁵ T'äri o-ña p'aní chi audua-ee p'aniirä, atadait'ee perä jõmaweda Tachi Ak'õrepa jarada ichideerämaa teeit'ee.

⁶ T'äri o-ña p'aní chi Tachi Ak'õrepa jara bik'a oo k'inia p'aniirä, irua k'aripait'ee perä mäga oodamerä.

⁷ T'äri o-ña p'aní chi awaraarä chupiria k'awaa p'aniirä, Tachi Ak'õrepa ächi jida chupiria k'awaait'ee perä.

- 8** T'āri o-ĩa p'anı chi t'āri j̄ip'a oopataarā Tachi Ak'ōrepa k'inia b̄ik'a, iru unudait'ee perā.
- 9** T'āri o-ĩa p'anı chi t'āri auk'a bipataarā awaraarā ome māik'aapa Tachi Ak'ōre ome, māirā t'ījaradait'ee perā Tachi Ak'ōre war-rarā.
- 10** T'āri o-ĩa p'anı eperāarā awaraarāpa āchi jiridak'āri miapidait'ee, Tachi Ak'ōrepa k'inia b̄ik'a oopata perā. Ichia āchi b̄iit'ee ichi jua ek'ari ichideerā p'aneedamerā.
- 11** T'āri o-ĩa p'anı awaraarāpa parāmaa ik'achia jaradak'āri, maa-e p̄irā ne-inaa k'achia oodak'āri, maa-e p̄irā seewadak'āri parā imiateedait'ee, mide ijāapata perā. **12** Māga oodak'āri, t'āri o-ĩa, k'āiwee p'anéeti, Tachi Ak'ōre truade panadak'āri, irua parāmaa ne-inaa pi-ia teeit'ee perā. Māgā chonaarāweda Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāmaa ne-inaa k'achia ichiaba oopachida.

*Jesupa jarateeda Tachi Ak'ōredeerdeerā t'āk'a p'anı
māik'aapa īdaa pik'a p'anı
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)*

13 —Na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā-it'ee parā t'āk'api p'anı. K'awa p'anı chik'o warraa b̄i t'ā ome. Mam̄ida t'ā k'iyaa-edail'āri, warraa-ee b̄i. ¿Sāga k'iyaaapii waya? T'ā k'iyaa-ee bak'āri, bat'at'aapata o jāde eperāarā ai īri t'iadamerā.

14 'Ichiaba na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā-it'ee parā īdaa pik'a p'anı. P'uuru ee nok'ode b̄i p'oyaa meradak'aa, p'ārik'ua chi uchiterree t'īmīpa unupata perā. **15** Ichiaba lámpara k'oodak'aa ne-inaa ek'ari mera b̄idait'ee. Ma k'āyaara k'oodak'āri, ne-inaa īri it'i ata bipata

jõma te jāde p'aniīrāpa īdaa unudamerā. **16** Māga pik'a jiríti jõmaarāpa parā īdaa pik'a unudamerā. Māgá unudak'āri parāpa t'āri pia ne-inaa pia oomaa p'ani, it'aa t'īdait'ee parā Ak'ōre Waibia it'ari bimaa.

Jesupa Moisepa p'ādade jarateeda

17 —K'īsianáati mi cheji Moisepa p'āda maa-e pīrā Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaa jōpide. Ma k'āyaara mi cheji k'awaapiit'ee māgí pedee p'āda k'āata jara k'inia bi. **18** Miā wāarata jararu. Pajā bi misa māik'aapa na p'ek'au eujā bi misa, apidaapa āyaa atada-e pai ma p'ādadepema letra biiri chak'e apida, Tachi Ak'ōrepaa ooit'ee bi p'asarumaa. **19** Mapa eperāpa Moisepa p'ādade jara bik'a oo-e bi pīrā, ūraa abapai oo-e pijida, maa-e pīrā awaraarāmaa jarateeru pīrā ma ūraade jara bik'a oonaadamerā, māgí apemaarā k'āyaara ek'ariara bait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite. Jōdee eperāpa ook'āri ma ūraade jara bik'a māik'aapa awaraarāmaa jarateek'āri māga oodamerā, ichi apemaarā k'āyaara waibiara bait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite. **20** Miā wāarata jararu. Parāpa Tachi Ak'ōrepaa jara bik'a pipiara ooda-e pīrā Moisepa p'āda jarateepataarāpa oopataadai k'āyaara māik'aapa fariseorāpa oopataadai k'āyaara, Tachi Ak'ōredeerā p'anada-e pai.

Jesupa k'īrau p'aniīrāde jarateeda (Lc 12.57-59)

21 —Parāpa ūridooda pāchi chonaarāpa ūraapatap'edaa:

'Eperā peenaadapáde apachida, eperā peeru pírā,
awaraarāpa charraarāmaa ateedait'ee perā.'
(Ex 20.13)

²² Mamīda miata jara bī: Apida ichi auk'aa ome k'īraudaru pírā, ma k'īrau bī charraarāmaa ateedait'ee. Ichiaba apidaapa ichi auk'aamaa ik'achia jararu pírā, ma pedee jarada k'aurepa Junta Supremadee ateedait'ee. Ma awara apidaapa ichi auk'aamaa jararu pírā: "¡Netuara!" ma pedee k'achia jaradapa atuait'ee tok'arradee.

²³ 'Maperā parādepemapa primisia Tachi Ak'ōre alterde atek'āri, k'irāparu pírā pichi auk'aapa nepira iru bī pi ome, ²⁴ ma primisia altar k'īrapite atabēipia bī. Māpai wāipia bī t'āri auk'a bīde pichi auk'aa ome. Maap'eda waya chei altarmaa ma primisia teede Tachi Ak'ōremaa.

²⁵ 'Eperā nepira iru bī pírā pi ome māik'aapa pi charramaa atee k'inia bī pírā, wāi naaweda t'āri pia pedeeipia bī iru ome t'āri auk'a bīdait'ee. Maa-e pírā charra k'īrapite panadak'āri, māgipa pi ata bīi jīapataarā juade carcelde t'i nībinadamerā. ²⁶ Mīa wāarata jararu. Mamāik'aapa uchia-e pai p'arat'a jōmaweda p'aa-emaa.

Jesupajarateeda miak'āi p'anīrā awaraarā ome k'āidaik'araa bī

²⁷ —Parāpa ūridooda naawedapemaarāpa ūraapatap'edaa:

'Miak'āi p'anīrā awaraarā ome k'āinaadapáde apachida.'

(Ex 20.14)

²⁸ Mamīda miata jara bī: Eperāpa wēra unuk'āri, k'īsiaru pírā aī ome k'āit'ee, māgí p'ek'au ooji ma wēra ome, ichi t'āridepai ooji mīda.

²⁹ 'Maperā pi tau juaraarepema ne-inaa unuda k'aurepa pi k'achiade baairu pīrā, piara bak'aji ma tau ēt'at'aamerā māik'aapa t'imí bat'at'aamerā, ma k'aurepa k'achiade baai k'āyaara. ³⁰ Ichiaba pi juu juaraarepemapa ne-inaa ooda k'aurepa pi k'achiade baairu pīrā, piara bak'aji ma juu t'iap'et'aamerā māik'aapa t'imí bat'at'aamerā, k'achiade baai k'āyaara ma k'aurepa. Piara bi pichi k'ap'iadepema ne-inaa atuamerā, k'ap'ia jōmaweda atuai k'āyaara tok'arradee.

Jesupa jarateeda wēra amaadait'ee k'isia p'anii'rāde

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ —Ichiaba naawedapemaarāpa ūraapachida: 'Wēra amaat'aak'āri, mia amadaa k'art'a irumaa p'ā teeipia bi.' ^(Dt 24.1-4)

³² Mamīda miata jara bī: Eperāpa ichi wēra amaat'aaru pīrā, chi wēra awaraa ome k'āi-ee badata, ma wēramaa p'ek'au oopii, k'āidarii perā awaraa imik'īra ome. Ma awara eperāpa wēra amaat'aada ataru pīrā ichi wēra pamerā, ma eperāpa p'ek'au oomaa bi awaraa wēra ome Tachi Ak'ōre k'īrapite.

Jesupa ne-inaa k'īrapite juraapataarāde jarateeda

³³ —Ichiaba ūridooda parā chonaarāpa ūraapatap'edaa:

'Ichita oodapáde apachida, parāpa juraadap'edaak'a Tachi Ak'ōre k'īrapite.' ^(Nm 30.2)

³⁴ Mamīda miata jara bī: juraanāati ne-inaa apida k'īrapite awaraarāpa parā pedee ijāadamerā.

Juraanáati Tachi Ak'õre trua k'írapite, iru mama su-ak'i bapari perã. ³⁵ Ichiaba juraanáati na p'ek'au eujã k'írapite, Tachi Ak'õrepa na p'ek'au eujã ooda perã. Ichiaba juraanáati Jerusalén k'írapite, Jerusalén Tachi Ak'õre, Tachi Rey Waibia p'uuru perã. ³⁶ Ma awara juraanáati pãchi poro k'írapite, parãpa puda k'ãu apida p'âimaapida-e pai perã maa-e pírã t'orroopida-e pai perã. ³⁷ Mágá ne-inaa k'írapite juraadak'ãri awaraarãpa ma pedee ijäädamerã, ne-inaa k'achia oomaa p'aní. Parãpa ne-inaa oodait'ee pak'ãri, jaradaipia bi: "Ooit'eeda" adaipia bi. Jõdee ne-inaa ooda-e pait'ee pak'ãri, jaradaipia bi: "Oo-edá" adaipia bi.

*Jesupa k'íra jõ-ee p'aniiřáde jarateeda
(Lc 6.29-30)*

³⁸ —Parãpa ūridooda naawedapemaarãpa ūraapatap'edaa:

'Sídapa eperã tau ãriru pírã, chi sïda tau auk'a jíat'aadapáde apachida; ichiaba sïdapa k'ida k'õradaru pírã, chi sïda k'ida auk'a k'õrat'aadapáde ajida.' *(Ex 21.24)*

³⁹ Mamïda miata jara bi: Awaraapa pimaa ne-inaa k'achia ooru pírã, k'íra jõ-ee banáaji mágí ome. Ma k'ãyaara pichi k'íra taramaa sïru pírã, t'ãri pia chi apema k'íra tarra ak'ipíji, auk'a sïmerã. ⁴⁰ Ichiaba nepírade bide awaraapa pichi camisa jãri ataru pírã, t'ãri pia téiji pichi íripema p'aru jida. ⁴¹ Ichiaba tachi poro waibiapa ne-inaa chik'ia uapiro pírã kilometro aba, t'ãri pia atéiji kilometer omé. ⁴² Ma awara apidaapa pimaa ne-inaa

iidiruta p̄irā, t̄eeki māik'aapa wāak'anāaji ne-inaa presta k'inia p'anadak'āri.

*Jesupa jarateeda k̄īra unuamaa iru
p'anapataarāde*
(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ —Ichiaba ūridooda naawedapemaarāpa ūraapatap'edaa:

'Awaraarā k'inia iru baparíiji (Lv 19.18)

māik'aapa p̄i k̄īra unuamaa iru p'anapataarā k̄īra unuamaa iru baparíiji.' (Sal 139.21-22)

⁴⁴ Mam̄da miata jara b̄i: Parā k̄īra unuamaa iru p'anapataarā k'inia iru p'anapatáati māik'aapa eperāarāpa parā jiridak'āri ne-inaa k'achia oodait'ee, it'aa t̄ipatáati ãra pari. ⁴⁵ Māga ooruta p̄irā, pāchi it'ari pema Ak'ōre Waibia warrarā p'anadait'ee. Irua ak'ōrej̄ru jērapipari jōmaarā īri; pia beerā īri, k'achia beerā īri paara. Ma awara irua k'oi chepipari ichi ūraade jara b̄ik'a oopataarāmaa, ichi ūraade jara b̄ik'a ooamaa p'anapataarāmaa paara. ⁴⁶ Parāpa k'inia iru p'aní p̄irā pāchi k'inia iru p'anapataarā aupai, ¿k'āare-it'ee Tachi Ak'ōrepa parā pia ak'iima? Romadepemaarā rey-it'ee impuesto p'epataarāpa paara k'inia iru p'aní ãchi k'inia iru p'aniirā. ⁴⁷ Ma awara parāpa pāchi auk'aarā aupai auteebairuta p̄irā, ¿ne-inaa pipiara oomaa p'anik'ā? Ijāadak'aa beerāpa paara ãchi auk'aarā auteebaipata. ⁴⁸ Māgá eperāarā jīp'aarāk'a p'anadai k'āyaara, t'āri pia p'anapatáati ne-inaa k'achia ooda-ee, pāchi it'ari pema Ak'ōre Waibia baparik'a.

6*Jesupa jarateeda ne-inaa pia oo k'awaadamerā*

¹—K'īrak'aupai awaraarā taide ne-inaa pia oodai Tachi Ak'ōre-it'ee, āchia t'o p'anadamerā. Māga ooruta pīrā, parā it'aripeema Ak'ōre Waibiāpa parāmaa tee-e pait'ee ne-inaa pia ichia k'īsia iru bī teeit'ee ichideerāmaa.

² 'Maperā parādepemapa ne-inaa chupiria beerāmaa teek'āri, jōmaarāmaa pia ooda jaranaāji. Seewata Tachi Ak'ōrede ijāapatada apataarāpa māgaoopata Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tede māik'aapa calle jāde, eperāarāpa āchi t'o p'anadamerā. Mīa wāarata jararu. Ma t'o p'anīrā pedee pia aupai iru p'anadait'ee, Tachi Ak'ōrepā āchimaa tee-e pait'ee perā ne-inaa pia irua k'īsia iru bīdepema. ³ Āchia oopata k'āyaara pia net'aa teek'āri chupiria beerāmaa, jaranaāji, pichi k'ōp'āyo piara bīmaa paara. ⁴ K'īlup'ee óoji pi it'aripeema Ak'ōre Waibiāpa unu bairā. Ichiata ne-inaa pia teeit'ee pīmaa ichia k'īsia iru bīdepema.

*Jesupa jarateeda it'aa tīk'āri k'awaadamerā
(Lc 11.2-4)*

⁵ —Parāpa it'aa tīdak'āri, oonāati Tachi Ak'ōrede ijāapatada apataarāpa oopatak'a. Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tede jōmaarā taide āchi ak'īnī p'aneepata it'aa tīdait'ee. Ichiaba p'uuru jāde plaza bee k'idaa māgaoopata eperāarāpa unudamerā. Mīa wāarata jararu. Eperāarā pia pedeepata aupai iru p'anadait'ee. ⁶ Maperā pi it'aa tīk'āri, pichi cuartode tīuji māik'aapa chi puerta pia jīaji. Māpai it'aa tīji pichi Ak'ōre Waibiāmaa,

iru mama bairā pi ome. Irua pia oomaa bi unuk'āri, ne-inaa pia teeit'ee pimaa, ichia k'īsia iru bidepema ma ne-inaa ichideerāmaa teeit'ee.

⁷ It'aa t'ik'āri, pia-e bi ip'ii ichi ai pedeeta jara nībait'ee. Ijāadak'aa beerāpa māga oopata, k'īsiapata perā audú pedee jōni pa Tachi Ak'ōrepa audupiara ūriit'ee. ⁸ Māirāk'a p'ananaāti, Tachi Ak'ōrepa k'awa bapari perā parāpa falta p'ani, iididai naaweda.

⁹ Nāga it'aa t'idaipia bi:

'Tachi Ak'ōre it'ari bi,
pi t'ī awaraa t'ī k'āyaara pipiara bi.

¹⁰ Eperāarā bīji pichi juua ek'ari pichideerā p'aneedamerā.

Óoji pichia k'inia bīk'a na p'ek'au eujāde, it'ari ooparik'a.

¹¹ Tai-it'ee chik'o téiji ewari chaa k'odait'ee.

¹² Taipa p'ek'au k'achia oopata chupiria k'awāaji māik'aapa perdonáaji

taipa perdonaapatak'a, awaraarāpa taimaa ne-inaa k'achia oodak'āri.

¹³ Tai k'achiade baaipināaji.

Tai k'aripa atáji Netuara Poro Waibia juadeepa.'

¹⁴ Parāpa perdonaaruta pīrā awaraarāpa ne-inaa k'achia oopata parāmaa, Tachi Ak'ōre it'ari bīpa ichiaba perdonaait'ee parāpa ne-inaa k'achia oopata. ¹⁵ Mamīda parāpa perdonaada-e p'ani pīrā awaraarāpa ne-inaa k'achia oopata parāmaa, māgara Tachi Ak'ōrepa ichiaba perdona-e parāpa ne-inaa k'achia oopata.

Jesupa jarateeda nek'oda-ee it'aa t'ī k'awaadamerā

16 —Parā nek'oda-ee p'anadak'āri jīp'a k'īsiait'ee Ak'ōre net'aade, k'īra pia-ee p'ananáati Ak'ōrede ijāapatada apataarāpa oopatak'a. Māga nipapata awaraarāpa k'awaadamerā nek'oda-ee p'ani, māik'aapa āchi t'o p'anadamerā. Mia wāarata jararu. Māgapai iru p'anadait'ee. **17** Pi it'aa t'ī bak'āri nek'o-ee, k'īra sīiji māik'aapa t'ī-irūji **18** apidaapa k'awanaadamerā pi nek'o-ee bi. Eperāarāpa pi it'ari pema Ak'ōre Waibia p'oyaa unuda-e p'ani mīda, irua k'awa bi pia ne-inaa mera oo bi, pi ome bairā. Ma pari iruata ne-inaa pia teeit'ee pimaa ichia k'īsia iru bidepema.

*Jesupa it'ari pema ne-inaa piade jarateeda
(Lc 12.33-34)*

19 —P'arat'a, net'aa pia p'enáati na p'ek'au eujāde p'ani misa iru p'anadait'ee, polillapa ma net'aa ārit'aai perā, maa-e pīrā mogosiadarii perā taarā ia iru bīpa, maa-e pīrā nechiapataarāpa chia atadaridai perā. **20** Ma k'āyaara jīriti it'ari pema ne-inaa iru p'anadait'ee, māpema ne-inaa polillapa ārik'aa perā, mogosiak'aa perā māik'aapa nechiapataarā mama t'īudak'aa perā. **21** Na p'ek'au eujādepema ne-inaa pia audú ata k'inia bak'āri, pi t'āri araa bait'ee ma ne-inaa ome. Jōdee it'ari pema ne-inaa pia audú ata k'inia bak'āri, pi t'āri araa bait'ee māgí ne-inaa ome.

*Jesupa tachi tau de jarateeda
(Lc 11.34-36)*

22 —Tachi tau lamparak'a īdaa pik'a bi tachi k'ap'ia-it'ee. Pichi tau pia bak'āri, k'ap'ia jōmaweda īdaa pik'a bide bait'ee. **23** Mamīda pichi tau k'achia

bì pírā, k'ap'ia jōmaweda p'āriu pík'a bide bait'ee.
Māgá pì k'ap'iade īdaa pík'a bì wāara p'āriu pík'a bì
pírā, audupiara p'āriu pík'a bide bait'ee.

K'aita tachi chipari
(Lc 16.13)

²⁴ —Eperā chipariirā omé jua ek'ari mimia baik'araa bì. Māga bì pírā, chipari aba kīra unuamaa iru bai māik'aapa chi apema k'inia iru bai, maa-e pírā abaapa jara bik'a ooi māik'aapa chi apemapa jara bik'a ooamaa bai. Māga pík'a apidaapa ooda-e pai Tachi Ak'ōrepa jara bik'a, p'arat'a, net'aa pia p'e bì misa.

Tachi Ak'ōrepa ichi warrarā pia ak'i bapari
(Lc 12.22-31)

²⁵ —Maperā mia jara bì: Kīisia jōnanáati k'āata k'odait'ee maa-e pírā todait'ee, māgá chok'ai p'anadait'ee. Ichiaba kīisanáati sāga p'aru atadait'ee. Tachi Ak'ōrepa parā k'ap'ia ooji māik'aapa parā chok'ai p'anapiji. Māga bita, ɿp'aru tee-e paik'ā māik'aapa chik'o, ne-inaa toparii tee-e paik'ā parāmaa? ²⁶ Ak'īti, ipanaarā it'ī wāabai p'ani. Āchia net'atau uudak'aa, ewadak'aa māik'aapa ia bidak'aa chi net'atau iapatamāi. Mamīda parā it'aripema Ak'ōre Waibiapa ne-inaa teepari k'odamerā. ɿIru-it'ee parā pipiara p'ani ipanaarā k'āyaara! ²⁷ Eperā audú kīisia nībipa hora aba pida waa chok'ai ba-e pai.

²⁸ 'Ma awara ɿk'āare-it'ee parā audú kīsiapata p'aru-it'ee? Ak'īti, sāga nep'ono p'ūajara t'āide nībi waripata. Mimiadak'aa māik'aapa p'aru k'adak'aa māgá pi-ia p'anadait'ee. ²⁹ Mamīda

mia jara bi: Rey Salomonpa p'arat'ara, net'aa pia iru bapachi mida, iru p'aru piara ji bak'ari, eperaarapa iru pi-iara unuda-e paji nagi nep'ono k'ayaara. ³⁰ Idi na p'ujajara wari wā. Mamida nu uratidaik'ari, t'ipitaude paa jodariit'ee. Tachi Ak'orepa mágá pia ak'i bi pirā nep'ono p'ujajara t'āide níbi, audupiara parā ak'i bapariit'ee, at'ari irude mak'ara ijāada-e p'ani mida. ³¹ Tachi Ak'orepa mágá ichia ooda pia ak'i bapari perā, k'isia jōnanāati: “¿K'āata k'odait'ee?” maa-e pirā “¿K'āata todait'ee?” maa-e pirā “¿K'āata jidait'ee?” ³² Mágá k'isiapata ijāadak'aa beerāpa. Mamida parāpata it'aripema Ak'ore Waibia iru p'ani. Irua k'awa bi ne-inaa parāpa falta p'ani. ³³ Maperāpi naapiara jiriti iru jua ek'ari p'anapataadait'ee māik'aapa oopatāati irua jara bik'a. Mágá ooruta pirā, ma ne-inaa jōma iru p'anadait'ee. ³⁴ Audú k'isianāati nupema ne-inaa, nu ne-inaa paraait'ee perā aide k'isiadamerā. Ewari chaa ne-inaa audupai paraa aide k'isiadamerā.

7

*Jesupa jarateeda awaraarāpa oopata
ak'inaadamerā pedee k'achia jaradait'ee
(Lc 6.37-38, 41-42)*

¹ —Awaraarāpa ne-inaa oopata ak'ináati jaradait'ee ne-inaa k'achia oomaa p'ani. Mágá ooruta pirā, ma jaradap'edaa k'aurepa Tachi Ak'orepa parā mágá ak'iit'ee. ² Parāpa awaraarāpa oo p'ani ak'ipatak'a, mágá Tachi Ak'orepa ak'ipariit'ee parāpa oo p'ani. Ne-inaa k'achia aupai jiriruta pirā pedee k'achia jaradait'ee ãra

ãpite, Tachi Ak'õrepa auk'a jiriit'ee parãpa ne-inaa k'achia oopata aupai jarait'ee iru k'irapite p'anadak'ãri. ³ ¿K'ãare-it'ee ak'i bima nejarra pichi auk'aa tau jãde bi, mamãda unu-e bi pak'uru pichi tau jãde bi? ⁴ Pichi tau jãde pak'uru iru bi pírã, ¿sãga pichi auk'aamaa jaraima: "Mimaa õepíji jã nejarra pichi tau jãde bi"? ⁵ ¡Seewata pia chãara k'aripa k'inia bi, irua oo bi ak'ik'ãri! Pichi tau jãde bi pak'uruta naapiara ãt'at'áaji. Mäpaipi unui nejarra pichi auk'aa tau jãde bi, mägá wãara iru k'aripait'ee.

⁶ 'Net'aa awara bidap'edaa Tachi Ak'õre-it'ee teeruta pírã usa k'achia beemaa, orradaidap'eda k'aak'oodai. Ma awara ne-inaa ñpia perlak'a atabëiruta pírã sinaarã p'anímäi, yoorode jaut'aadai.

*Jesupa jarateeda Tachi Ak'õremaa iididamerã
(Lc 6.31; 11.9-13)*

⁷ —Iidipatáati Tachi Ak'õremaa. Irua teeit'eepi. Jiriipatáati. Irua k'awapiit'eepi. Eperãpa t'íparik'a puerta t'aide, Ak'õremaa t'ípatáati. Irua parã k'aripait'eepi. ⁸ Chi iidi bimaa Tachi Ak'õrepa teepari; chi jiri bimaa Tachi Ak'õrepa k'awapipari mäik'aapa chi t'í bimaa ewapari.

⁹ ¿Parãdepemapa mäu teeik'ã ichi warramaa, irua pan iidik'ãri? ¹⁰ Maa-e pírã, ¿taama teeik'ã irumaa, chik'o iidik'ãri? ¹¹ ¡Mäga-epi! Parã ne-inaa k'achia oopataaarã mïda, pãchi warrarãmaa net'aa pia tee k'awa p'ani. Parãpa mäga ooruta pírã, ¡audupiara pãchi it'aripema Ak'õre Waibiapa ne-inaa pia teeit'ee chi iidirutaarãmaa!

12 'Maperā, óoti apemaarāmaa parāpa k'inia p'anik'a ãchia parāmaa oodamerā, māgata jara bairā Moisepa p'ādade māik'aapa Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade.

*Tachi Ak'ōre truadee wāit'ee puerta p'īrup'ee pik'a
bi
(Lc 13.24)*

13 —Tachi Ak'ōre truadee wāit'ee puerta p'īrup'ee bide t'īupaták'ata bi. Mapa t'īuti puerta p'īrup'ee bide, chi atua beerā puerta jet'ee bapari perā. Ichiaba ãchi o k'achia ewaraa k'obi, chok'ara aide wāpata perā. **14** Wāit'ee eperāarā ichita p'anapatamāi Tachi Ak'ōre ome puerta p'īrup'ee bide t'īupaták'ata bi māik'aapa Ak'ōre o p'īrup'ee bapari, māgi de chok'ara-ee wāpata perā.

*Pak'uru k'awaadai chi nejōdeepa
(Lc 6.43-44)*

15 —K'īrak'aupai ijāadai jōmaweda Tachi Ak'ōre pedee jarapatada apataarāde, māirā ūk'uru seewa-idaa bee perā. Seewata eperā pia beerāk'a parāmaa chepata. Mamīda ãchi t'āride k'īisia k'achia iru p'anapata. **16** Parāpa māirā k'awaadai ãchia oopata pia ak'īidak'āri. Pak'uru iiri-idaa bide uva chauk'aa; ichiaba māgeede higojō chauk'aa. **17** Ma awara nejō bīri pia bīpa nejō pia chaupari. Mamīda nejō bīri k'achia bīpa nejō k'achia chaupari. **18** Nejō k'achia chauk'aa pak'uru pia bide. Ichiaba nejō pia chauk'aa pak'uru k'achia bide. **19** Maperā pak'uru nejō pia chauk'aa bee t'u peepata t'īpitaude bat'at'aadait'ee. **20** Māgá ma Ak'ōre pedee jarapatada apataarāpa ne-inaa

oopata k'aurepa parāpa k'awaadai wāara Ak'õrepa pēida wa māga-e.

*Jesupa jarateeda jōmaarāta Tachi Ak'õre truadee
wāda-e pait'ee
(Lc 13.25-27)*

²¹ —Eperāarā ūk'uruurāpa mīmaa: “Tachi Waibia, Tachi Waibia” a p'ani mīda, jōmaweda wāda-e pait'ee Tachi Ak'õre truadee. Jīp'a chi oopataarāpa mī Ak'õre it'ari bīpa oopi bīk'a; māgiirāta it'aa wādait'ee. ²² Ak'õre ewari waibia ewate chok'araarāpa mīmaa jaradait'ee: “Tachi Waibia, Tachi Waibia, tai pi ome p'anapiji. Taipa pi t'īde jarateejida māik'aapa pi t'īde netuaraarā uchiapik'oojida. Ma awara pi t'īde oojida ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa.” ²³ Mamīda mīa p'anaut'ee: “¡Mia parā k'awa-e bi! ¡Āyaa wāti mī ik'aawaapa, ne-inaa k'achia oopataarā!”

*Jesupa te oopataarāde jarateeda
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)*

²⁴ —Eperā k'īisia k'awaan bīpa mī ūraa ūripari māik'aapa oopari mīa jara bīk'a. Māgí eperā ichi te oo bīk'ata bī māu īri. ²⁵ K'oi cheji; to chedachi māik'aapa nāu golpe p'uaji ichi temāi. Mamīda t'ee-e paji māu īri oo bada perā. ²⁶ Jōdee chi mī ūraa ūrip'eda, oo-e bīpa mīa jara bīk'a k'īisia k'awa-ee bī. Eperā ichi te ipude oodak'a bī. ²⁷ K'oi cheji; to chedachi; nāu golpe p'uaji māik'aapa ichi te tudú t'eedachi. Māgá ichi te jōdachi.

²⁸ Jesús pedee aupak'āri, eperāarā jōmaweda ak'ītrua para beeji irua jarateeda k'aurepa.

²⁹ Mäga p'anajida irua jíp'a jarateeda perä Tachi Ak'õrepa jarateepidak'a. Ak'õre Úraa pipiara jarateeji Moisepa p'âda jarateepataarã k'âyaara.

8

*Jesupa leprapa k'ayaa bada jipada
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)*

¹ Jesúz eedeepa edaa chek'ari, eperãarã chok'ara iru t'ee chejida. ² Mägá che wäde iru k'ait'a cheji eperã leprapa k'ayaa bi. Mägi iru k'írapite bedabai nîba cheji mäik'aapa mägaji:

—Tachi Waibia, pia k'inia bi pírã, mi k'ayaa wêpapipáde aji, Ak'õre k'írapite mi pia beemerã.

³ Jesupa juapa t'õbaip'eda, mägaji:

—¡K'inia bida! aji. Jipa beepáde aji.

Aramata jipa beeji. ⁴ Mäpai Jesupa mägaji:

—¡Úríji! Jaranáaji apidaamaa. Jíp'a p'aaremaa ak'ipináji mäik'aapa Moisepa p'âdade jara bik'a ipana omé atéejee teeit'ee Tachi Ak'õremaa. Mägá jõmaarãpa pi jipa beeda k'awadayada aji.

*Jesupa Romadepema soldaorã poro mimiapari
jipada*

(Lc 7.1-10; Jn 4.43-54)

⁵ T'eeepai Jesúz Capernaum p'uurude panak'ari, Romadepema soldaorã poro waibiapa irumaa chupiria iidi cheji:

⁶ —Jesúz, mi mimiapari k'ayaa bida aji. P'oyaa mimik'a-e bi mäik'aapa chupiria nîbida aji, p'uapa.

⁷ Jesupa p'anauji:

—Wäit'eeda aji, jipade.

⁸ Mamida ma soldaorã poro waibiapa mägaji:

—Tachi Waibia, mi pi k'āyaara ek'ariara bi. Pi mi temaa wā-e pijida, namāik'aapa pedeero pīrā, mi mimiapari jipa beeit'ee. ⁹ Mi jida waibiarā juu ek'ari bi. Ma awara mia soldaorā iru bi michi juu ek'ari. Mia abaamaa wāpáde ak'āri, wāpari; awaraamaa chepáde ak'āri, chepari. Ichiaba mi mimiaparimaa ne-inaa oopáde ak'āri, oonaparida aji.

¹⁰ Jesupa māga ūrik'āri, p'era pik'a beeji ma soldaorā poropa jara bada k'aurepa. Mapa ichi ome nipapataarāmaa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Israel pidaarā t'āide na esperāk'a apida waide unu-e bi, iru wāara ijāapari perā. ¹¹ Eperāarā chok'ara chedait'ee ak'ōrejīru uchiapari eereepa māik'aapa ak'ōrejīru baaipari eereepa. Māirāta Tachi Ak'ōre truade su-ak'i p'ana chedait'ee nek'ode Abraham ome, Isaac ome māik'aapa Jacob ome. ¹² Mamīda chi it'ari p'anadaipia bīrā Ak'ōrepa jērek'ooit'eeda aji, taawaa p'āriudee, atua beerā ome jēedamerā māik'aapa k'ida kierrkierree para bamerā p'uapa.

¹³ Māga jarap'eda, Jesupa ma soldaorā poromaa māgaji:

—Wāpáde aji, pichi temaa pia ijāadak'a uchiada perā.

Aramata chi k'ayaa bada jipadachi.

*Jesupa Pedro p'āk'ōre jipada
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)*

¹⁴ Māpai Jesús wāji Pedro temaa. Mama ununaji Pedro p'āk'ōre k'ayaa bi k'iampiapa. P'arude baji k'ayaa bada perā. ¹⁵ Jesupa iru juu

t'õbaik'ãri, ma k'iamia tuudachi. Mäpai ma wëra p'irabaidaip'eda, nek'opiji Jesumaa.

*Jesupa k'ayaa beerã chok'ara jipada
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)*

¹⁶ K'eudaik'ãri, netuara k'ap'iade merätia beerã chok'ara aneejida Jesumaa. Pedee jarada abaapa netuaraarã jõmaweda uchiapik'ooji. Ichiaba k'ayaa beerã jõmaweda jipak'ooji. ¹⁷ Mäga ooji p'asamerã Tachi Ak'õre pedee jarapari Isaíapa chonaarãweda jaradak'a:

'Irua k'ayaa tachimaa baridap'edaa awara ãyaa ataji mäik'aapa tachi k'ayaa beerã jipaji.' (*Is 53.4*)

*Jesús ome nipa k'inia p'anadap'edaarã
(Lc 9.57-62)*

¹⁸ Awaraa ewaride Jesupa unuk'ãri eperãarã chok'ara ichi wap'ira iru p'ani, chi k'õp'äyoorãmaa jaraji sñadait'ee lago k'ĩraik'a eeree. ¹⁹ Mamõda wãdai naaweda, Moisepa p'äda jarateepari k'ait'a cheji mäik'aapa mägaji:

—Tachi Jarateepari, pi ome wã k'inia bïda aji, chi wãrumaa.

²⁰ Jesupa p'anauji:

—Usap'ä yooro te uria iru bee mäik'aapa ipanaarã te iru bee. Mamõda mi, chi Eperã Ak'õre Truadepema arajägaa ni, k'äipari wëe. Made k'ísíaji jarai naaweda wãara mi ome nipa k'inia bï wa mäga-e.

²¹ Awaraa Jesús ome nipadapa mägaji:

—Tachi Waibia, mi jida pi ome nipaparíi k'inia bi. Mamõda aï naaweda, mi ak'õre iapipáde aji, iru piuk'ãri.

22 Jesupa p'anauji:

—Chepáde aji, mi ome māik'aapa ichiak'au bīpáde aji, atuadait'eerāpa āchi piudap'edaarā iadamerā.

Jesupa nāu p'usa ome t'umātipida

(*Mr 4.35-41; Lc 8.22-25*)

23 Ma t'ēepai Jesús wāji barcode chi k'ōp'āyoorā ome. **24** Māga nide p'usara t'o nībeeji. P'usapa barco pirubaai wā nipaji. Māimisa Jesús k'ai bají.

25 Mapa chi k'ōp'āyoorāpa ūrimat'aajida māik'aapa māgajida:

—Tachi Waibia, ītai k'aripáji! īTachi pirubaai wādapi!

26 Jesupa p'anauji:

—¿Sāap'eda p'era jōnima? aji. īParā pia ijāada-e p'anida! aji.

Māga jarap'eda, p'irabaidachi māik'aapa pedeeji nāumaa māik'aapa p'usamaa. Aweda jōma ip'ii ūu beeji. **27** Māga unudak'āri, chi k'ōp'āyoorā ak'ītrua para beeji māik'aapa āchi pitapai iidi para beeji:

—¿K'aima ajida, nāgí? Nāu, p'usa paara iru pedee ūripatada ajida.

Eperāarā k'ap'iade netuara merātiā bada

(*Mr 5.1-20; Lc 8.26-39*)

28 Jesús chi k'ōp'āyoorā ome panadak'āri lago k'īraik'a eere Gadara eujāde, jāira māu te urideade badadeepa uchiajida eperāarā omé netuara āchi k'ap'iade merātiā bee. Ma eperāarā Jesús k'ait'a chejida. Āchi audú t'āri k'achiaidaa p'anadap'edaa perā, eperāarā ma ode p'oyaa wāyaadak'aa paji. **29** Jesumaa bia chejida:

—Jesús, Ak'õre Waibia Warra, tai ome t'ĩunáaji!
¿At'ãri-e weda tai miapide cheji-ek'ã? ajida.

³⁰ Ma k'ait'a sinaarã chok'ara nek'omaa p'anajida. ³¹ Mapa netuaraarãpa Jesumaa chupiria iidijida ma sinaarã k'ap'iade t'ĩupimerã.

³² Aramágá Jesupa jaraji mamaa wādamerã. Māpai ma netuaraarã ma eperãarã k'ap'iadeepa uchiak'oodachida māik'aapa sinaarã k'ap'iade t'ĩudachida. Aramata sinaarã jōmaweda p'irak'oodachida ee k'õot'ari jira bidee. Mata lagode baainajida māik'aapa ĩyapa jīak'oodachida.

³³ Ma sinaarã jīa p'anadap'edaarãpa māga unudak'ãri, p'irak'oodachida p'uurudee. Nepirinajida ãchia unudap'edaa ma netuara merätia p'anadap'edaarã ome. ³⁴ Māpai p'uuru pidaarã jōmaweda chejida māik'aapa Jesumaa chupiria iidijida ãchi eujādeepa wāmerã.

9

Jesupa chiwa bada jipada (Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Ma t'ẽepai, Jesús barcode bataup'eda, wāji lago k'ĩraik'a eeree. Māgá ichi p'uurude pacheji.

² Mama bide eperãarãpa jira aneejida eperã chiwa bi p'arude. Jesupa k'awaak'ãri ãchia wāara ichide ijāa p'ani, ma chiwa bimaa māgaji:

—Warra, t'ãri o-ña báji piá p'ek'au k'achia oopata jōmaweda wēpada perã.

³ Ũk'uru arii p'anadap'edaa Moisepa p'āda jarateepataarãpa māga ūridak'ãri, k'ĩsiajida: “Jāgipa ik'achia pedeemaa bi Tachi Ak'õre āpite. Tachi Ak'õrepapai p'ek'au k'achia wēpapiyada” ajida.

⁴ Mamīda Jesupa k'awaji āchia k'īsia p'ani. Mapa iidiji:

—¿Sāap'eda parāpa k'īsia k'achia k'īsia p'anima? aji. ⁵ Mīa irumaa jarai: “Pīa p'ek'au k'achia oopata wēpajipi” maa-e pīrā jarai: “P'irabáiji māik'aapa wāji”. Mamīda irua maarepida oo-e pai, Tachi Ak'ōrepa oopi-e pīrā. ⁶ Mīa ak'ipiit'ee na p'ek'au eujāde mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema k'ap'ia pari, Tachi Ak'ōre Waibīapa wēpapipari eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata.

Māpai māgaji ma eperā chiwa bīmaa:

—¡P'irabáiji! Pīchi p'aru atāji māik'aapa wāji pīchi temaa.

⁷ Aramāgá ma chiwa bada p'irabaidachi māik'aapa wāji ichi temaa. ⁸ Māga unudak'āri, eperāarā p'era pik'a para beeji māik'aapa Tachi Ak'ōremaa o-īa it'aa tījida, irua ma eperāmaa māga ooda perā.

*Jesupa Mateo jīrit'erada ichi ome nipapariiimerā
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)*

⁹ Mamāik'aapa Jesús wāji. Ma wārude eperā tījarapatap'edaa Mateo unuji. Su-ak'i baji Cesari't'ee impuesto p'aapatamāi. Jesupa māgaji irumaa:

—Mi ome nipapariíji.

Aramāgá bainī beep'eda, Jesús ome wāji.

¹⁰ Tēepai Jesús chi k'ōp'āyoorā ome teeda nek'omaa bak'āri, impuesto p'epataarā Roma pidaarā rey-it'ee pachejida awaraa eperāarā k'achia-idaa beerā apatap'edaarā ome. Māirā ai mesade su-ak'i p'aneejida Jesús ome. ¹¹ Fariseorāpa māga unudak'āri, Jesús k'ōp'āyoorāmaa iidijida:

—¿Sāap'eda parā jarateepari nek'omaa bima ajida, impuesto p'epataarā ome māik'aapa awaraa p'ek'au k'achiaoopataarā ome?

¹² Māirāpa iididap'edaa ūrik'āri, Jesupa māgaji:

—Médico pēidak'aa k'ap'ia pia beerāmaa. Jīp'a pēipata k'ayaa beerāmaa. ¹³ Parā wādak'āri, k'īsiadapáde aji, nāgí Ak'ōre Ūraa jara k'inia bi:
‘Mia k'iniara bi awaraarā chupiria k'awaadamerā, ne-animalaarā peedap'eda, paadai k'āyaara mi-it'ee.’

(Os 6.6)

Māpai Jesupa māgaji:

—Tachi Ak'ōrepa mi pēi-e paji t'āri pia beerā jiride. Ma k'āyaara p'ek'au k'achiaoopataarā jirideta pēiji.

Sāapai nek'oda-ee p'anadaipia bi

(Mr 2.18-20; Lc 5.33-35)

¹⁴ Māpai Juan Bautista k'ōp'āyoorā Jesumaa chejida māik'aapa iidijida:

—Edaare tai, fariseorā ome nek'oda-ee p'aneepata jīp'a Tachi Ak'ōre net'aade k'īsiadait'ee. ¿Sāap'eda pi k'ōp'āyoorāpa māga oodak'aama? ajida.

¹⁵ Jesupa p'anauji:

—Miak'āipata fiestade t'ī pēidap'edaarā k'īra piae p'anadak'aa chi miak'āit'ee bi āchi ome bi misa. Mamīda ewari cherude iru ata chedak'āripi, t'āri p'uapa nek'oda-ee p'aneedait'eeda aji.

Ūraa chiwidi māik'aapa chonaarāwedaa p'ādap'edaa

(Mr 2.21-22; Lc 5.36-39)

¹⁶ —Eperā apidaapa p'aru chiwididepema pite aba t'īik'araa bida aji, p'aru sorede parchaait'ee. Māga ooru pīrā, chi p'aru chiwidi āridariit'ee

mäik'aapa ma pite auk'a bee-e pait'ee chi p'aru sore ome. ¹⁷ Ichiaba vino ewaa juda t'idak'aa ne-e sorede, ma vino baak'ak'āri, ma ne-e sore jīadarii perā mäik'aapa chi vino atuadarii perā. Maperā vino ewaa juda t'idaipia bī ne-e chiwidide, ma ne-e chi vino ome atuapiamaapa.

*Jairo k'au mäik'aapa wērapa Jesús p'aru ide t'ōbaida
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)*

¹⁸ Jesús at'āri pedeemaa bīde, judiorā poro waibia t'ījarapatap'edaa Jairo Jesús k'īrapite bed-abai nība cheji mäik'aapa māgaji:

—Et'ewapai mī k'au jai-idaajida aji. Mamīda mīa k'awa bī pi cheru pīrā mī ome mäik'aapa pi juua bīru pīrā iru īrī, waya chok'ai beeyada aji.

¹⁹ Māpai Jesús wāji chi k'ōp'āyoorā ome ma eperā temaa. ²⁰ Ma wādade wēra doce años bi k'ayaa bī waamiapa Jesús āpīteik'aapa k'ait'a wāp'eda, iru īripema p'aru i t'ōbait'aaji. ²¹ Māga ooji k'īisia bada perā iru p'aru i t'ōbairupapai jīpa beeji. ²² Mamīda māgá t'ōbaik'āri, Jesupa āpītee ak'iji mäik'aapa māgaji ma wēramaa:

—Wēra, t'āri o-ña bēeji. Pīa mīde ijāa bairā, jīpa beejida aji.

Aramata ma wēra jīpa beeji.

²³ Maap'eda Jesús ma judiorā poro waibia temaa panak'āri, unuji siru chaapataarā mäik'aapa eperāarā jēepi ororoo nībi. ²⁴ Māpai Jesupa māgaji:

—Taawaa uchíati. Na wēra k'au jai-idaa-e bī. Jīp'a k'āita bīda aji.

Māga ūridak'āri, arii p'anadap'edaarā ēik'oodachida, Jesús k'īra k'awa-ee bī jīak'aapa.

²⁵ Mamīda Jesupa eperāarā uchiapik'ooji mäik'aapa

jai-idaada badamāi t'īup'eda, iru juua jita atanaji. Māpai ma wēra k'au p'irabaidachi. ²⁶ Maap'eda ma eujādepemaarā jōmaarāpa k'awaa wājida Jesupa māga ooda.

Jesupa tau p'āriu beerā omé jipada

²⁷ Mamāik'aapa uchia wādade, Jesús t'ee tau p'āriu bee omé bia che wāpachida:

—¡Rey David Warra, tai chupiria k'awaapáde! ajida.

²⁸ Jesús teeda t'īunak'āri, ma tau p'āriu beerā auk'a t'īujida. Māpai Jesupa iidiji:

—¿Parāpa ijāa p'anik'ā aji, mia jipai?

P'anaujida:

—Tachi Waibia, ijāa p'anida ajida.

²⁹ Māpai Jesupa taumāi t'ōbaip'eda, māgaji:

—Parāpa ijāa p'anik'a, māgá p'aneedapáde aji.

³⁰ Aweda tau eratik'oodachida. Māpai Jesupa jip'a māgaji:

—Mia ooda chīaramaa nepirinaadapáde aji.

³¹ Māga jaraji mīda, mamāik'aapa uchiarutata Jesupa ooda nepiri wāpachida ma eujādepemaarāmaa.

Jesupa pedee atua bada jipada

³² Ma tau p'āriu p'anadap'edaarā uchiarutade, eperāarāpa aneejida eperā pedee atua bi Jesumaa. Māga baji netuara ichi k'ap'iade merātia bada perā. ³³ Jesupa ma netuara uchiapit'aak'āri, ma eperā pedee beeji. Māga unudak'āri, arii p'anadap'edaarāpa ak'itrua para beeji māik'aapa māgajida:

—¡Israelde waide nāga unudak'aada! ajida.

³⁴ Mamīda fariseorāpa māgajida:

—Netuara Poro Waibia juapata jāgá netuaraarã uchiapiparida ajida.

Jesupa eperāarã chupiria k'awaada

³⁵ Jesús nipapachi p'uuru beede māik'aapa ai ik'aawa p'uuru k'aipee beede. Tachi Ak'õre Ũraa jarateepata te chaa pedee pia jarateepachi k'awaadamerã taarã-e Tachi Ak'õrepa eperāarã p'e biit'ee ichi jua ek'ari, ichideerã p'aneedamerã. Ma awara k'ayaa k'ira t'âdoo jipapachi. ³⁶ Eperāarã chok'ara see nîbi unuk'âri, chupiria k'awaají, ãra chupiria, k'ira pia-ee para bada perã, oveja chak'erã ak'ipari w  e chitoonik'a. ³⁷ M  pai chi k'  p'  yoor  maa m  gaji:

—Eperāarã chok'ara m  de waide ij  ada-e p'an  . Ne-uu aud   chau b  k'api p'an  . Mam  da mimiapataarã chok'ara-ee p'an  . ³⁸ Mapa it'aa iididap  de aji, ma ne-uu chiparimaa, irua awaraa mimiapataarã p  imerã chi chau bi p'ede.

10

Jesupa k'  p'  yoor   jir  t'erada mimiadamerã ichi ome

(*Mr 3.13-19; Lc 6.12-16*)

¹ Jesupa chi k'  p'  yoor   doce t  i p'eji m  ik'aapa   chi ichi jua ek'ari b  ji netuaraarã uchiapidamerã m  ik'aapa k'ayaa k'ira t'âdoo jipadamerã.

² N  g   im  k'iraarã doce jir  t'eraji p  iit'ee ichi ũraa jarateede. Naapiara jir  t'eraji Simón, ichiaba t  jarapatap'edaa Pedro, chi   pema Andr  s ome. Ma t  epai jir  t'eraji Santiago chi   pema Juan ome. M  ir   Zebedeo warrar   paji. ³ Ichiaba jir  t'eraji Felipe; Bartolomé; Tom  s; mi, Mateo, chi impuesto

p'epari bada Roma pidaarā-it'ee; Alfeo warra, Santiago; Tadeo; ⁴ Simón Celote apatap'edaa māik'aapa Judas Iscariote, ma t'ēepai Jesús traicionaada.

Jesupa chi k'ōp'āyoorā pēida Ak'ōre Ūraa jara-teenadamerā

(*Mr 6.7-13; Lc 9.1-6*)

⁵ Jesupa ma k'ōp'āyoorā doce pēiji eperāarā paraamaa. Pēi naaweda jaraji:

—Wānāati judio-eerā p'anapatamaa. Ichiaba wānāati Samaria eujādepema p'uurudee. ⁶ Ma k'āyaara wāti Israel eujādepema ovejaarā atua pik'a beerāmaa. ⁷ Jaratéeti taarā-e Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bii't'ee ichideerā p'aneedamerā. ⁸ K'ayaa beerā jipáti; piudap'edaa chok'ai p'irabaipíti; leprapa k'ayaa beerā jipáti māik'aapa netuara k'ap'iade merātia bee jipáti. Mía parā michi jua ek'ari bik'āri māga oodamerā, p'arat'a maarepida iidi-e pají. Mapa p'arat'a iidináati ma pari.

⁹ 'Ateenáati nēe, p'arat'a, cobre, pāchi k'irriide jipata. ¹⁰ Ichiaba ateenáati muchila, awaraa chancla māik'aapa p'aru jidait'ee, pak'uru jida t'idik'adait'ee, parā mimia pari ma ne-inaa teedaipia p'anadairā.

¹¹ 'P'uurude maa-e pírā te chok'ara-ee beemāi panadak'āri, eperā t'āri piata jiríti arii p'aneedait'ee mamāik'aapa wāruta misa. ¹² Teeda t'īudak'āri, arii p'anīrāmaa pedee pia jaráti. ¹³ Ai tede p'anīrāpa parā auteebairuta pírā, ma pedee pia jaradak'a āramaa uchiait'ee. Mamīda auteebaida-e pírā, ma pedee pia jaradak'a āramaa uchia-e pait'ee. ¹⁴ Parā auteebaida-e pírā

mäik'aapa parāpa jarateepata ūridaamaa p'anī pīrā, uchiati ma tedeepa maa-e pīrā ma p'uurudeepa mäik'aapa biiridepema yooro p'ora nēep'eti ak'ipidait'ee Tachi Ak'ōrepa ãra k'aripa-e pait'ee. ¹⁵ Mia wāarata jararu. Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate irua ma p'uurudepemaarā audupiara k'achia ooit'eeda aji, Sodoma p'uurudepemaarā, Gomorra p'uurudepemaarā k'achia ooda k'āyaara.

Jesupa jarada ichi k'aurepa ijāapataarā miadait'ee
(Lc 12.11-12; 21.12-17)

¹⁶ —;ūriti! Mia parā pēiru eperāarāmaa jarateede. Pēiru ovejaarā pēik'ajik'a ne-animalaarā k'achia beerā t'āide. Mapa k'īra k'awaa nipapatáati, taama k'īra k'awaa nipaparik'a. Ichiaba k'āiwēe nipapatáati paloma nipaparik'a. ¹⁷ Tauk'a nipapatáati eperāarāpa parā ateedait'ee perā āchi charraarāmaa miapidamerā, maa-e pīrā parā p'ua oodait'ee Tachi Ak'ōre ūraa jarateepata tede. ¹⁸ Ma awara mide ijāapata k'aurepa ateedait'ee āchi poro waibiarāmaa mäik'aapa āchi reyrāmaa. Māgā parāpa mi ūraa jaradai māirā k'īrapite mäik'aapa awaraa ijāadak'aa beerā k'īrapite. ¹⁹ Mamīda māirā k'īrapite p'anadak'āri, k'īsianāati sāga pedeedait'ee, maa-e pīrā k'āata jaradait'ee, pedeedait'ee pak'āri, Tachi Ak'ōrépata pedeepiit'ee perā. ²⁰ Parā pedeeda-e pait'ee pāchi k'īradoopa. Tachi Ak'ōre Jaurepata pedeeit'ee parā k'ap'ia.

²¹ 'Maapai eperāarāpa āchi īpemaarā paara teedait'ee miapidamerā piurutamaa. Ma awara chi ak'ōreerāpa āchi warrarā paara māgā peepidait'ee; maa-e pīrā warrarāpa āchi ak'ōreerā

peepidait'ee. ²² Jõmaarāpa parā k'īra unuamaa iru p'anapataadait'ee mide ijääpata k'aurepa. Mamīda t'āridepai chooruta pīrā, Tachi Ak'ōrepa parā k'aripait'ee atuanaadamerā na p'ek'au eujā jōrumaa. ²³ P'uuru abaade parā jīri p'aneedak'āri, mirūti awaraa p'uurude. Mia wāarata jararu. Parā Israel p'uuru jõmaade jaratee nipadai naaweda, mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, cheit'ee.

²⁴ K'irāpāti eperā apida ichi jarateepari k'āyaara waibīara bī-e. Ichiaba mimiapari apida chipari k'āyaara waibīara bī-e. ²⁵ Chi ne-inaa k'awaa k'inia bī o-īa baipia bī chi jarateepari jīak'a pait'ee. Ichiaba mimiapari o-īa baipia bī chipari jīak'a pait'ee. Chi te chipari t'ījarapata pīrā Beelzebú, Netuara Poro Waibīa, audupiara irudeerāmaa māgí t'ī bidait'ee.

*Jesupa jarateeda k'aita waaweedaipia bī
(Lc 12.2-7)*

²⁶—Māga jara p'anī mīda, eperāarā waaweenāati. Írá Tachi Ak'ōre net'aa mera pīk'a bī mīda, t'ēepai parāpa jõmaarāmaa jaradait'ee. ²⁷ Mia ūraa jarada p'āriu pīk'a baji. Mamīda jõmaarāmaa māga jīp'a jaradaipia bī. Ma awara mia ūraa mera pīk'a jarada, golpe jaradaipia bī terraza īrīpa biaruk'a. ²⁸ Waaweenāati parā jīri p'anīrā peedait'ee, ārapa parā p'oysaa atuapida-e perā tok'arradee. Ma k'āyaara Tachi Ak'ōre waawéeti. Iruata tachi piupii māik'aapa atuapii.

²⁹ '¿Netopata-ek'ā ipana chak'e omé p'arat'a tau abaa pari? Eperāarāpa māga oopata, ipana chak'e mak'īara vale-e bī jīak'aapa. Mamīda ipana chak'e apida eujāde baaidak'aa, parā Ak'ōre Waibiapa

mäga jara-emäi. ³⁰⁻³¹ Parä pudä paara irua juasia iru bi. Mapa waaweenäati, Tachi Ak'õrepa parä k'iniara iru bapari perä ipanaarä k'äyaara.

*Jesucristode ijääpatada apataarä awaraarä k'irapite
(Lc 12.8-9)*

³² —Eperäpa tau taawa jararu pîrä ichi Jesucristode ijääpari, mäa pida jarai: “Mägí méré” mi Ak'õre k'irapite it'ari. ³³ Mamïda eperäpa meraru pîrä mide ijääpari, mägara mäa pida merait'ee. “Mägí mëre-edä” ait'ee mi Ak'õre k'irapite it'ari.

*Jesús k'aurepa ëreerä t'äri auk'a p'anada-e
(Lc 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ —K'isianäati mi cheji na p'ek'au eujädee eperäarä k'äiwee p'anapide. Jip'a cheji chöopide. ³⁵ Mi cheji

‘warra t'äri auk'a banaamerä chi ak'õre ome, wëra k'au t'äri auk'a banaamerä chi nawe ome mäik'aapa äigu t'äri auk'a banaamerä chi p'äk'õre ome. ³⁶ Ma k'aurepa eperäarä t'äri auk'a para ba-e pait'ee ächi ëreerä ome.’ (*Mi 7.6*)

³⁷ Eperäpa ichi ak'õre wa chi nawe k'iniara iru bi pîrä mi k'inia iru bai k'äyaara, méré pa-e pai. Ichibaba eperäpa chi warra wa chi k'au k'iniara iru bi pîrä mi k'inia iru bai k'äyaara, mägí méré pa-e pai. ³⁸ Ma awara mide ijääpari k'aurepa eperä piuamaa bi pîrä kurusode piu wäk'a, mägí méré pa-e pait'ee. ³⁹ Eperä piuamaa bi pîrä mide ijääpari k'aurepa, mägí piuk'äri, atuait'ee. Mamïda eperä piuru pîrä

mide ijāapari k'aurepa, māgí eperā piuk'āri it'aa wāit'ee.

*Jesupa jarada ijāapataarāpa ne-inaa pia atadait'ee
(Mr 9.41)*

⁴⁰—Eperāpa parā auteebaik'āri, mi jida auteebai bi māik'aapa mi Ak'ōre, mi pēida, auk'a auteebai bi. ⁴¹ Ma awara eperāpa auteebaik'āri Tachi Ak'ōre pedee jarapari, Tachi Ak'ōrepa pēida perā, ne-inaa pia atait'ee Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa atapatak'a. Ichiaba auteebaik'āri eperā t'āri pia, māgí t'āri pia bairā, ne-inaa pia atait'ee eperā t'āri pia beerāpa atapatak'a. ⁴² Ma awara eperāpa teek'āri pania vaso aba mi ome nipaparimaa māgí mérē perā, Tachi Ak'ōrepa ne-inaa pia ichiaba teeit'ee ma pania teedamaa.

11

*Juan Bautistapa eperāarā pēida
(Lc 7.18-23)*

¹ Jesupa chi k'ōp'āyoorā doce ūraap'eda, mamāik'aapa wāji Ak'ōrepa jara pēida jarateede ma eujādepema p'uuru bee chaa.

² Juan carcelde bi misa, ūriji Cristopa oomaa bi. Aramata ichi ome nipapatap'edaarā ūk'uru pēiji Jesumaa. Iidinajida:

³ —¿Pik'ā ajida, tai k'aripapari chonaarāpa cheit'ee biда adap'edaa? Maa-e pīrā, ¿taipa awaraa nidaipia bik'ā? ajida.

⁴ Jesupa p'anauji:

—Wāti Juanmaa māik'aapa nepirítí parāpa nama unu p'ani māik'aapa ūri p'ani. ⁵ Jarátí tau p'āriu

beeda ūrá unu p'ani; biiri nik'anik'aa beeda t'ia nñutee; leprapa k'ayaa beeda jipa p'ani; k'iri k'i beeda ūrá ūri p'ani; piudap'edaarā waya chok'ai p'ani māik'aapa chupiria chedeerāmaa Tachi Ak'ōrepa pedee pia jara pēida jarateemaa bi.⁶ ⁶ T'āri o-ña bida aji, chi mide ijāa bi, k'awa-e bi mīda mia ne-inaa jōma oo bi!

*Jesupa Juande pedee pia jarada
(Lc 7.24-35)*

⁷ Juanpa eperāarā pēida wādap'edaa t'ēepai, eperāarāmaa Jesupa pedee pia jaramaa beeji Juande:

—¿K'āata parāpa ak'inajidama aji, eujā pania wēe bimaa wādak'āri? ¿K'isajida-ek'ā ak'inadait'ee eperā pariatua k'isia bi, p'ūajara nāupa pariatua nēunēuwaa p'uaparik'a? ⁸ Maa-e pirā, ¿k'isajida-ek'ā ak'inadait'ee eperā p'aru pi-ia jī bi? Parāpa pia k'awa p'ani eperā p'aru pi-ia jī beerā rey tede p'anapata. ⁹ Māga-e pirā ¿k'isajida-ek'ā ak'inadait'ee Ak'ore pedee jarapari? Wāara, iru Ak'ore pedee jarapari k'āyaara waibiarā bi. ¹⁰ Na Juandeta Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

'Mia eperā chok'a pēiit'ee pi naa o pia oonamerā pi, eperāarā poro waibia, chei naaweda.' (*Mal 3.1*)

¹¹ Mia wāarata jararu. Juan Bautista k'āyaara eperā apida waibiarā bi-e. Mamīda chi ek'ariara bīta iru k'āyaara waibiarā pait'ee Tachi Ak'ōrepa ma eperā ichi juu ek'ari bik'āri, ichideerā ome beemerā.

¹² Juan Bautista chedak'āriipa, eperāarā chōo pik'a p'ani t'ūdait'ee Tachi Ak'ore juu ek'ari, ichideerā p'aneedait'ee māik'aapa k'achia

beerā auk'a chōo pik'a p'anī apida māga p'ananaadamerā. ¹³ Juan jaratee chei naaweda, Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa jarapachida Tachi Ak'ōrepa māgá eperāarā bii't'ee ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā. Moisepa p'ādade ichiaba māga jara bi. ¹⁴ Parāpa k'awaa k'inia p'anī pirā Juanta Elías chi cheit'ee bada jara p'anadap'edaa; ichipi. ¹⁵ Pia k'īsíati parāpa et'ewa ūridap'edaade k'awaadamerā k'ādata jara k'inia bi.

¹⁶ 'Mia jarait'ee sāga p'anī parā, mide ijāadak'aa beerā. Warrarā su-ak'i p'aneedap'edaa, jemenemaa p'anik'ata p'anī p'uuru jāde. Āchi k'ōp'āyoorāmaa biapata:

¹⁷ "Taipa siru chaajida. Mamīda parā pēirada-e paji. K'ari k'īsia paraa k'arijida. Mamīda parā jēeda-e paji."

¹⁸ Māga pik'a baji Juan ome. Iru cheji māik'aapa nek'ok'aa paji, ne-inaa tok'aa paji, eperā jīp'aarāpa oopatak'a. Maperā eperāarāpa: "Netuara iru k'ap'iade merātia bida" ajida. ¹⁹ T'ēepai mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema cheji māik'aapa nek'oja, ne-inaa toji eperā jīp'aak'a. Maperā jara p'anī mi nek'oyaa, ne-inaa toyaa bapari. Ma awara mi k'ōp'āyo meraaparida a p'anī, k'achia-idaa beerā ome māik'aapa Cesar-it'ee impuesto p'epataarā ome. Mamīda Tachi Ak'ōrepa wāarata ak'ipimaa bida aji, mia oo bi k'aurepa parā jōmaarā pari.

*Tachi Ak'ōrepa oo bi unuamaa iru p'anapataarā
(Lc 10.13-15)*

²⁰ Māpai Jesús ijīati pedeemaa beeji awara-awaraa p'uurudepemaarāmaa, āchia p'ek'au k'achia oopata oodaamaa p'anadap'edaa perā.

Māga p'anajida unupachida mīda irua ooda ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Jesupa āchimaa māgaji:

21 —¡Aai, Corazín p'uurudepemaarā! ¡Aai, Betsaida p'uurudepemaarā! ¡Tachi Ak'õrepa parā k'achiadee pēiit'eepi! Tiro p'uurude, Sidón p'uurude eperāpa ooda paara ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa mīa parā p'uurude oodak'a, taarā-e weda ijāak'ajida. Ārapa p'ek'au k'achia oopata oo amaa k'inia jōnipa chupiria iidik'ajida Tachi Ak'õremaa. Ma p'ek'au k'achia oopata k'aurepa t'āri p'uapa p'aru p'āimaa jīk'ajida māik'aapa it'abarre p'ora it'aa p'ok'ajida āchi poro ūri. **22** Maperā mīa jara bī: Tachi Ak'õre ewari waibīa ewate irua parā k'achiara ooit'ee ma Tiro p'uurudepemaarā k'āyaara māik'aapa Sidón p'uurudepemaarā k'āyaara. **23** Ichiaba parā Capernaum p'uurudepemaarā, ¿k'īisia p'anik'ā parā p'uuruta awaraa p'uuru k'āyaara waibīara pait'ee Ak'õre k'īrapite? ¡Māga-e! ¡Ma k'āyaara irua parā p'uuruta jōt'aait'ee! Sodoma p'uurude eperāpa ooda paara ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa, mīa parā t'āide oodak'a, ma p'uuru at'āri bak'aji. **24** Mamīda mīa jara bī: Tachi Ak'õre ewari waibīa ewate irua parā k'achiara ooit'eeda aji, Sodoma p'uurudepemaarā k'achia ooi k'āyaara.

*Jesupa eperāarā ūipipari
(Lc 10.21-22)*

25 Maapai Jesupa māgaji:
—Ak'õre Waibīa, pi jōmaarā k'āyaara waibīara bī. Ne-inaa jōmaweda it'ari nībī, na p'ek'au eujāde nībī

paara pi juu ek'ari bi. Mi t'āri o-ña bi pia eperāarā jīp'aarāmaa k'awapiru perā ne-inaa pia waide k'awapi-e pada k'isia k'awaa beerāmaa māik'aapa poro wēsaa beerāmaa. ²⁶ Pia māga ooji māga oo k'inia bada perā.

²⁷ 'Mi Ak'ōrepa ne-inaa jōma biji mi juu ek'ari mia ak'ipariimerā. Tachi Ak'ōrepapai wāara mi, ichi Warra k'awa bi. Māgá ichiaba mi, chi Warrapapai wāara iru k'awa bi. Mamīda mia iru k'awapii mia k'awapi k'inia bi eperāarāmaa. ²⁸ Maperā mimaa chéti parā jōmaweda sē p'aniiřā mimia p'anipa māik'aapa k'isia jōnipa. Mia parā t'āri a-tu beepiit'ee. ²⁹ K'ōp'āyo meráati mi ome. Ūrítí mia jaratee bi māik'aapa óotí mia jara bīk'a. Mi t'āri pia, chupiria k'awaayaa bapari. Mide ijāadak'āri, k'āiwee p'anapataadait'ee. ³⁰ Mia jara bīk'a oodayada aji, mia k'aripak'āri.

12

*Tipata ewate trigo k'imi chak'eerā p'edap'edaa
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)*

¹ Maapai judiorā īipata ewate Jesús nipaji trigo k'āide. Chi k'ōp'āyoorā jarrapisia p'anadap'edaa perā, trigo k'imi chak'eerā oro atadap'eda, chi tau jonamaa p'aneejida k'odait'ee. ² Arii p'anadap'edaa fariseorāpa māga unudak'āri, Jesumaa māgajida:

—¡Pichá ak'iji! Pichi k'ōp'āyoorāpa ne-inaa oomaa p'anida ajida, īipata ewate oodaik'araa bīta.

³ Jesupa p'anauji:

—¿Parāpa Ak'õre Ūraa p'ādade leeda-e p'anik'ā aji, Rey Davidpa ooda chonaarāweda jarrapisi-adaidak'āri chi k'ōp'āyoorā ome? ⁴ Iru t'iiji Tachi Ak'õre te ne-edee oodade māik'aapa ma tedepema pan awara bīdap'edaa Tachi Ak'õre-it'ee atap'eda, k'oji chi k'ōp'āyoorā ome. Māga oojida p'aareerāpapai māgí pan k'odaipia baji mīda. ⁵ Ichiaba Moisepa p'ādade parāpa leedooda p'aareerāpa ne-inaa k'achia ooda-e pajī ūipata ewate, Tachi Ak'õre te waibiade ūida-ee mimidadak'āri. ⁶ Mīa jara bī: Nama ne-inaa pipiara paraa Tachi Ak'õre te waibia k'āyaara. ⁷ Wāara parāpa k'awada-e na p'ādade jara k'inia bī:

'Mīa k'inia bī awaraarā chupiria k'awaadamerā, mi-it'ee ne-animalaarā peedap'eda, paadai k'āyaara.' *(Os 6.6)*

Parāpa k'awadap'edaa paara ma pedee jara k'inia bī, ne-inaa k'achia ooda-e p'anirā peepidae pak'aji. ⁸ ūipata ewate mi, chi Eperā Ak'õre Truadepema jua ek'ari bīda aji.

Eperā jua chiwa bada
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Mamāik'aapa Jesús wāji Tachi Ak'õre Ūraa jarateepata tedee. ¹⁰ Mama baji eperā jua chiwa bī. Jesús imiatee k'inia p'anadap'edaarāpa iidijida irumaa:

—¿Eperā k'ayaa bī pīrā, ūipata ewate jīpaipia bik'ā? ajida.

¹¹ Jesupa p'anauji:

—Ipata ewate pichi oveja toidú padarida paara, ḡtaawaa uchia ata-e pak'ajik'ā? ¹² ḡEperā pipiara biek'ā oveja k'āyaara? Mapa iipata ewate ne-inaa pia ooipia bida aji.

¹³ Māpai Jesupa ma juu chiwa bimaa māgaji:

—Pichi juu jīrupáde aji.

Māpai juu jīruji. Aramata jipa beeji chi apema juak'a. ¹⁴ Māpai fariseorā taawaa uchiadak'āri, pedeeteemaa p'aneejida Jesús peepit'aadait'ee.

Jesupa ooda Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a

¹⁵ Jesupa māirā k'īsia k'awaak'āri, mamāik'aapa wāji. Eperāarā chok'ara iru t'ēe wājida. Jesupa madepema k'ayaa beerā jōmaweda jipaji.

¹⁶ Mamīda jarapachi ichia ooda jōmaarāmaa nepirinaadamerā. ¹⁷ Māga jaraji Tachi Ak'ōre pedee jarapari, Isaíapa p'ādade jara bik'a uchiamerā:

¹⁸ 'Nama bi mi mimiapari, mia jirit'erada. Mia iru k'inia iru bi; mi t'āri o-īapipari. Mi Jaure iru ome bapariit'ee. Mi k'ap'ia pari irua eperāarā jōmaarāpa oopata ak'iit'ee māik'aapa jarait'ee pia wa k'achia.

¹⁹ Aupedee-e pait'ee; ichiaba bia-e pait'ee. Apidaapa iru biapi ūrida-e pait'ee calle jāde. ²⁰ Irua yiaraa iru ba-e pait'ee chupiria chitooniirā wa k'īra pia-ee jōniirā. Māga bait'ee Tachi Ak'ōrepa jōmaarāmaa wāarata jara pēida k'awaapirumaa. ²¹ Māga pak'āri, jōmaarāpa irude ijāadait'ee.' *(Is 42.1-4)*

Jesús Netuara Poro Waibia juu ek'ari bida ap-atap'edaa

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Jesumaa aneejida eperā tau p'āriu bī māik'aapa pedee atua bī, netuara iru k'ap'iade merātia bada perā. Jesupa iru tau pia unupiji māik'aapa pedeepiji. ²³ Māga unudak'āri, arii p'anadap'edaarāpa ak'itrua para beeji māik'aapa āchi pitapai iidi para beeji:

—*Ñāgí chonaarāwedapema Rey David Warrake'ā?* ajida.

²⁴ Mamīda māga ūridak'āri, fariseorāpa māgajida:
—Beelzebú, Netuara Poro Waibia juapata jāgá netuaraarā uchiapiparida ajida.

²⁵ Jesupa k'awaji āchia k'īsia p'ani. Mapa māgaji:
—P'uuru pidaarāpa maa-e pīrā ēreerāpa maa-e pīrā te pidaarāpa āchi auk'aarā jēreruta pīrā, waa araa p'anapataada-e pai māik'aapa āchi p'uuru jōdaridai. ²⁶ Māga pīk'a Netuara Poro Waibiapa ichi auk'aarā jēreru pīrā, waa araa p'anada-e pai māik'aapa āchi itu jōdaridai. ²⁷ Parāpa jara p'ani mia netuaraarā uchiapipari Beelzebú juapa. Māgara, *¿k'ai juapa uchiapipatama parā eere p'aniirāpa?* Āchia ak'ipipata parā pia k'īsiada-e p'ani. ²⁸ Mia netuaraarā uchiapipari pīrā Tachi Ak'ōre Jaurepa, jara k'inia bī ñrá Tachi Ak'ōredeerā poro waibia nama bī.

²⁹ *¿K'aita t'īuyama aji, eperā juataura bī tede iru net'aa chiade? Naapiara jī nībi-e pīrā, iru net'aa jāri p'e ata-e pai.*

³⁰ *'Eperā mi eere bī-e pīrā, mi k'īra unuamaa iru bī. Ichiaba mi k'aripa-e bī pīrā awaraarā Tachi Ak'ōre jua ek'ari p'anapataadamerā, eperāarā ãyaa pēipari mi ik'aawaapa.*

³¹ 'Maperā mia jara bi: Tachi Ak'õrepa wẽpapii eperãarãpa p'ek'au k'achia oopata jõmaata mäik'aapa iru ãpite ik'achia jarapata paara. Mamõda iru Jaure ãpite ik'achia jarapata wẽpapi-e pait'ee. ³² Ichiaba wẽpapii ik'achia jarapata mi, chi Eperā Ak'õre Truadepema ãpite. Mamõda wẽpapi-e pait'ee ik'achia jararuta pírã iru Jaure ãpite. Mägee p'ek'au k'achia oopata wẽpapi-e pait'ee chi ma pedee jarapataarã na p'ek'au eujäde p'anide maa-e pírã it'ari iru k'írapite p'anide paara, iru ewari waibia ewate.

*Jesupa jarateeda pak'uru k'awapata chi
nejõdeepa*
(Lc 6.43-45)

³³ —Nejõ biiri pia iru bi pírã, chauk'ari, nejõ pia iru bait'ee. Jõdee nejõ biiri k'achia iru bi pírã, chauk'ari, nejõ k'achia iru p'anadait'ee. Nejõ biiri k'awapata chi nejõdeepa. ³⁴ ¡Parã k'achia-idaa beerãdeepa uchiadap'edaarã! ¡Taamák'api p'ani! ¿Säga pedee pia jaradai, parã t'ari k'achia p'anita? Pächi t'äride k'isia p'anita jarapata pächi it'aideepa. ³⁵ Eperä t'ari pia bipa pedee pia jarapari k'isia pia iru bairã ichi t'äride. Jõdee eperä t'ari k'achia bipa pedee k'achia jarapari k'isia k'achia iru bairã ichi t'äride. ³⁶ Mia jara bi: Tachi Ak'õre ewari waibia ewate ichia eperä chaachaa k'awapiit'ee ächia pedee k'achia pariatusa jaradap'edaa. ³⁷ Ma ewate Tachi Ak'õrepa ak'it'ee eperãarãpa pedee jaradap'edaa mäik'aapa ichiata jarait'eeda aji, k'achia-idaa bi, maa-e pírã t'ari pia bi.

*Ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aaunu k'inia
p'anadap'edaarā
(Mr 8.11-12; Lc 11.29-32)*

38 Māpai ūk'uru fariseorāpa māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāpa Jesumaa māgajida:

—Tachi Jarateepari, taipa unu k'inia p'anida ajida, pia oo bi ne-inaa Tachi Ak'ōrepapai oopari.

39 Jesupa p'anauji:

—īrapemaarā t'āri k'achia-idaa p'ani, Tachi Ak'ōrede ijāadak'aa perā. Unu k'inia p'anida a p'ani ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Mamīda mia māga oo-e pait'ee. Jip'a Tachi Ak'ōrepa ooit'ee ichi pedee jarapari Jonás ome oodak'a. **40** Jonás k'āima ūpee baji chik'o choma bi bide. Māga pik'a mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema k'āima ūpee eujā ek'ari bait'ee. **41** Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate Nínive p'uuru pidaarāpa īrapemaarā imiateedait'ee, Tachi Ak'ōrepa parā k'achiadee pēimerā. Chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa Jonás pēik'āri ma Nínive pidaarāmaa, ārapa p'ek'au k'achia oopatap'edaa oo amaa jida. Mamīda īrapemaarāpa p'ek'au k'achia oopata oo amaadee p'ani, aba Jonás k'āyaara waibiarabipa jara cheji mīda māga oodamerā. **42** Ichiaba ma ewate Reina Sur Eerepemapa auk'a īrapemaarā imiateet'ee Tachi Ak'ōrepa parā k'achiadee pēimerā. Chonaarāweda ma reina t'imii pa cheji Rey Salomón k'īsia k'awaa bi pedee ūride. Mamīda īrapemaarāpa ūridaamaa p'ani, aba Salomón k'āyaara k'īsia k'awaara bi pedee bi mīda parā t'aide.

*Jesupa jarateeda netuara waya eperā k'ap'iade
merātia badade
(Lc 11.24-26)*

⁴³ —Eperā k'ap'iadeepa netuara uchiapidak'āri, māgipa jīri nipapari eujā p'ūasaa sāma ūit'ee. Mamīda unu-e pak'āri, k'īsiapari: ⁴⁴ “Waya merātianait'ee ma eperā k'ap'iade; mi naaweda badamāi.” Chek'āri, unu chepari ma eperā k'ap'ia pi-ia bī; te barrep'eda, siip'eda, pi-ia bik'a. ⁴⁵ Māga unuk'āri, jirinapari awaraa netuara siete k'achiara ichi k'āyaara māik'aapa ma eperā k'ap'iade merātia chepata. Māgá ma eperā audupiara k'achiade beeit'ee naaweda bada k'āyaara. Māga p'asait'eeda aji, ūrapemaarā t'āri k'achia-idaa beerā ome; audupiara k'achiade p'aneedait'ee.

*María Jesús ūpemaarā ome pachedap'edaa
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)*

⁴⁶ Jesús at'āri pedeemaa bīde pachejida chi nawe chi ūpemaarā ome. Pedee k'inia p'anajida iru ome. Mamīda taawa p'aneedap'edaa perā, ⁴⁷ eperāpa Jesumaa jaranaji:

—Pi nawe, pi ūpemaarā ome taawa nīmaa p'anī. Pedee k'inia p'anīda aji, pi ome.

⁴⁸ Māpai Jesupa p'anauji:

—¿K'aima mi nawe? ¿K'āirāma, mi ūpemaarā?

⁴⁹ Māpai juapa iāji chi k'ōp'āyyoorāmaa māik'aapa māgaji:

—Nāgiirāta mi nawek'a māik'aapa mi ūpemaarāk'a. ⁵⁰ Chi mi it'aripema Ak'ōre Waibīapa jara bik'a oo bī, mata mi ūpemak'a, mi ūpewērak'a māik'aapa mi nawek'a.

13

*Net'atau p'oparide nepirida
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)*

¹ Ma ewate Jesús uchiaji temāiipa māik'aapa lago ide su-ak'i banaji. ² Eperāarā chedap'edaa irumāi see nībada perā, Jesús barcode bataudachi māik'aapa su-ak'i beeji. Jōdee eperāarā ipude para beeji. ³ Māpai Jesupa eperāarāmaa nepirimaa beeji Ak'ore Ūraa jarateeit'ee:

—Eperā wāji net'atau p'ode. ⁴ Ma p'o wāk'āri, ūk'uru baaijida o jāde. Māpai ipanaarāpa k'ok'oo chejida. ⁵ Ūk'uru baaijida māu-idaade, mak'īara yooro wēe badamāi. Māgí isapai t'onojida, mak'īara yooro wēe bada perā. ⁶ Mamīda ak'ōrejīru jērak'āri, piidachi chi k'arra īrīi bada perā. ⁷ Ūk'uru baaijida ne-iiri-idaade. Mamīda ne-iiri k'ap'ip'iara waripari perā, māgí net'atau t'ono wādap'edaa piuk'oodachida. ⁸ Jōdee awaraa net'atau baaijida eujā piade. Māgí t'onop'eda, chau nībeeji. Ūk'uru net'atau abaadeepa uchiajida cien, sesenta maa-e pīrā treinta. ⁹ Pia kīsīati parāpa et'ewa ūridap'edaade k'awaadamerā k'āata jara k'inia bi.

*Sāap'eda Jesupa nepiripachi jarateeit'ee
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)*

¹⁰ Maap'eda chi k'ōp'āyoorā k'ait'aara chejida māik'aapa iidijida:

—¿K'āare-it'ee nepiriparima ajida, jarateeit'ee?

¹¹ Jesupa p'anauji:

—Tachi Ak'ōrepa parāmaa k'awapimaa bida aji, ne-inaa naaweda k'awapik'aa pada awaraarāmaa; sāga ichideerā p'aneedai. ¹² Parā Ak'ore ūraa pia

k'awa beerāmaa waapiara k'awapiit'ee; awaraarā k'āyaara ne-inaa chok'araara k'awarutamaa. Mamīda chi ne-inaa mak'iara k'awa-ee beerāmaa, āchia k'awa p'anī paara irua wēpapiit'ee, waa k'awa k'iniada-e p'anadairā. ¹³ Maperāpi mia nepiripari. Āchia ak'i p'anī mīda, wāara unuda-e. Ūri p'anī mīda, k'awada-e. ¹⁴ Ārapa oomaa p'anī Tachi Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa jaradak'a:
 'Ūri p'anī mīda, k'awada-e. Ak'i p'anī mīda, unude-e. ¹⁵ Na eperāarā k'iiri k'isua p'anadairā, mia jara bi ūridaamaa p'anī; mia oo bi unudamaa p'anī māik'aapa k'awadaamaa p'anī. Māga p'anada-e pada paara, mīde ijāak'ajida māik'aapa mia āchia p'ek'au k'achia oopata wēpapik'aji.' *(Is 6.9-10)*

¹⁶ 'Parā t'āri o-īa p'anī mia oo biunu p'anadairā māik'aapa mia jara bi ūri p'anadairā. ¹⁷ Mia wāarata jararu. Chonaarāweda Ak'ōre pedee jarapataarāpa māik'aapa Tachi Ak'ōrede ijāapataarāpa unu k'inia p'anajida parāpa unu p'anī. Mamīda unuda-e pajī. Ichiaba ūri k'inia p'anajida parāpa nama ūri p'anī. Mamīda ūrida-e pajī.

*Jesupa k'awapida net'atau p'oparide
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)*

¹⁸ —Ūrīti k'awaadamerā mia nepirida net'atau p'oparide k'āata jara k'inia bi. ¹⁹ Net'atau ode baaida jara k'inia bi chi ūri p'anīrā Tachi Ak'ōrepā eperāarā bi k'inia bi ichi juu ek'ari ichideerā p'aneedamerā. Mamīda māgiirāpa k'awada-e k'āata jara k'inia bi. Ipanaarā chedap'edaak'a ma net'atau k'ok'oodait'ee, māga pik'a Netuara Poro Waibia chepari ne-inaa ooit'ee, t'āripa ma

pedee ijāanaadamerā. ²⁰ Jõdee chi net'atau māu-idaade baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida o-ña ūri p'ani. ²¹ Mamīda chi māu-idaade t'onoda taarā-e weda piidaiparik'a, māga pik'a māgiirāpa ma jara pēida taarā-epai ijāapata. Ma ūraade ijāadap'edaa k'aurepa nepirade baairuta pīrā maa-e pīrā awaraarāpa āchi jiriruta pīrā miapidait'ee, ijāa amaapata. ²² Jõdee chi net'atau ne-iiri-idaade baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida pia ūri p'ani. Mamīda audupiara k'īsiapata ne-inaa netodait'ee maa-e pīrā p'arat'a waibia atadait'ee, āchia ūridap'edaa k'īra atuadarutamaa. Māgá p'aneepata ne-uu warip'eda, chauk'aa bik'a. ²³ Mamīda chi net'atau eujā piade baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida ūridap'eda, k'awaa wāpata ma ūraa jara k'inia bi māik'aapa t'āride wāara ijāapata. Net'atau aba p'oda eujā piade pia t'onop'eda, chauparik'a net'atau cien, sesenta wa treinta; māga pik'a ma eperāarāpa oo k'awaa wāpata ma ūraade jara bik'a.

Jesupa nepirida p'ūajara t'onoda trigo p'odade

²⁴ Māpai Jesupa awaraa nepiriji jarateeit'ee:

—Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi juu ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Eperāpa trigo tau pia p'oji ichi eujāde. ²⁵ Mamīda p'ārik'ua, eperāarā k'āi p'ani misa, ichi k'īra unuamāa iru bīpa chejī māik'aapa ma trigo p'odade mera p'oji p'ūajara tau chak'erā, aidee neera k'achia oopata. Māpai jirabodoji. ²⁶ Maap'eda ma eperāpa trigo p'oda t'onop'eda, wari wāji ma p'ūajara ome. ²⁷ Māga unudak'āri, ma

eujā chipari mimiapataarāpa irumaa jaranajida: “Señor, pia trigo tau p'oda pia badata, ¿sāmāik'aapa uchiajima ajida, jāgee p'ūajara?” ²⁸ Chiparipa p'anauji: “¿Tachi k'īraunuamaa iru bīpata jāga ooji-ek'ā?” aji. Māpai chi mimiapataarāpa iidijida: “¿Pia k'inia bik'ā ajida, taipa jā p'ūajara ēt'anadamerā?” ²⁹ Mamīda chiparipa māgaji: “Nāgaweda ichiak'au bidapáde aji. ḥraweda parāpa jā p'ūajara ēt'at'aarutara, auk'a ēt'adariit'ee chi trigo k'arra, ai ik'aawa nībi. ³⁰ Piara bi ichiak'au bidamerā trigo ewarutamaa. Mamāik'aapata mia ewapataarā naapiara pēiit'ee jā p'ūajara ēt'ak'oodamerā māik'aapa p'edamerā k'ōrajimade paat'aadait'ee. T'ēepai trigo ewadak'āri, iadait'ee mi ne-inaa iaparide.”

*Mostaza taude nepirīda
(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)*

³¹ Jesupa ichiaba awaraa nepirīji jarateeit'ee: —Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Eperāpa mostaza tau uuji ichi eujāde. ³² Chi tau ma-āriara bi awaraa net'atau tachia uupata k'āyaara. Mamīda warik'āri, waibiara waripari awaraa ne-uu k'āyaara pak'uruk'a nībeerumaa. Māgá waibiara waripari perā, chi jua t'aide ipanaarā chepata iidait'ee.

*Levadurade nepirīda
(Lc 13.20-21)*

³³ Ichiaba Jesupa nāga nepirīji jarateeit'ee: —Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Wērapa

levadura p'oiraparik'a bi harina waibia ome, pan masa pia warimerā.

*Jesupa nepirida chonaarāweda eperāarāpa
jaradap'edaak'a*
(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesūs jarateek'āri, audú nepiripachi. Nepiri-ee jarateek'aa pajī. ³⁵ Māga ooji uchiamerā Tachi Ak'ōre chonaarāwedapema pedee jaraparipa irude jaradak'a:

'Jarateek'āri, mīa nepiriit'ee māik'aapa jarait'ee ne-inaa Tachi Ak'ōrepa waide k'awapi-e pada na p'ek'au eujā ooru wedapema.' (Sal 78.2)

Jesupa k'awapida p'ūajara tau p'oda trigo k'āide

³⁶ Ma jōma nepirip'eda, Jesupa eperāarā bēiji māik'aapa t'iūji chi k'ōp'āyoorā p'anadap'edaamāi. Māpai āchi iru k'ait'a chedak'āri, iidijida k'āata jara k'inia bi ma nepirida p'ūajara tau p'oda trigo k'āide.

³⁷ Jesupa p'anauji:

—Chi eperā net'atau pia p'oda jara k'inia bi Eperā Ak'ōre Truadepema. ³⁸ Ma net'atau p'oda eujā jara k'inia bi na p'ek'au eujā. Ma trigo tau pia jara k'inia bi Tachi Ak'ōrede ijāapataarā. Jōdee p'ūajara k'achia jara k'inia bi Netuara Poro Waibia juu ek'ari p'anii'rā. ³⁹ Ma k'īra unuamaa iru bada, chi ma p'ūajara k'achia p'oda jara k'inia bi Netuara Poro Waibia. Ma ne-inaa p'oda ewadap'edaa ewate jara k'inia bi Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate, ichi angeleerāpa eperāarā p'e ateedak'āri iru k'īrapite. ⁴⁰ Mīa nepiridade ma p'ūajara k'achia p'edap'edaak'a paat'aadait'ee, māga pik'a oodait'ee na p'ek'au eujā jōt'aak'āri. ⁴¹ Mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepemapa angeleerā

pëiit'ee mi juu ek'ari p'aniīrā t'āide k'achia beerā jōmaweda p'ede; chi awaraarāmaa p'ek'au k'achia oopidap'edaarā, awaraa ne-inaa k'achia ooi awaa p'anapatap'edaarā ome. ⁴² Ma k'achia beerā jōmaweda bat'ak'oodait'ee t'ipitau jērajēraa jira bide. Mama jēe para bait'ee māik'aapa k'ida kierrkierree para bait'ee p'uapa. ⁴³ Jōdee Tachi Ak'ōrepa jara bik'a oopataarā urua pik'a para beeit'ee ak'ōrejīruk'a, it'ari p'ani perā āchi ak'ōre waibia ome. Pia k'īsíati parāpa et'ewa ūridap'edaade k'awaadamerā k'āata jara k'inia bi.

Jesupa nēe waibiaunu atadade nepirida

⁴⁴ —Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi juu ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Chok'o unuji jau bi nēe ome. Eperāpa māgí unu atak'āri, waya mera nībip'eda chi badamāi, t'āri o-īa wāji jōmaweda ichi net'aa iru bada netok'oode. Māpai āpithee cheji ma nēe mera bada eujā neto atade.

Jesupa perla unudade nepirida

⁴⁵ —Ichiaba nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi juu ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Net'aa netoparipa perla jiri nipaji. ⁴⁶ Perla ūpiaunu atanak'āri, wāji ichi net'aa jōmaweda netok'oode māik'aapa ma perla pi-ia neto ata cheji.

Jesupa t'iriide nepirida

⁴⁷ —Ichiaba nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi juu ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. To-iapataarāpa t'iri t'aadak'āri, chik'o k'īra t'ādoo peejida. ⁴⁸ Ma t'iriide

chik'oradaik'āri, chipariirāpa jidiu atajida ipudee māik'aapa jirit'eramaa p'aneejida chik'o piara bee awara p'edait'ee k'oraade. Jõdee chik'o k'achia bee bat'ak'oojida toidaa. ⁴⁹ Māga pik'a pait'ee na p'ek'au eujā jõk'āri. Angeleerā chedak'āri, jirit'era chedait'ee eperā pia beerā awara p'edait'ee. ⁵⁰ Jõdee chi k'achia beerā t'ipitau jērajēraa jira bide bat'ak'oodait'ee, mama jēe para bamerā māik'aapa k'ida kierrickierree para bamerā p'uapa.

Ne-inaa chiwidi māik'aapa ne-inaa sorede nepirida

⁵¹ Māpai Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa iidiji:
—¿Parāpa ma nepirida jōmaweda k'awajidak'ā? aji.

Māpai p'anaujida:
—K'awajidapi.

⁵² Māpai Jesupa māgaji:
—Moisepa p'āda jarateeparipa k'awaa wāk'āri Tachi Ak'ōrepa eperāarā biit'ee ichi juu ek'ari, ichideerā p'aneedamerā, nāga pik'a bi. Eperā te chiparipa ichi net'aa ia p'e iru bidepema net'aa atak'āri, k'awa bi chisāgi net'aa chiwidi, chisāgi net'aa sore.

*Jesús Nazaret p'uurudee wāda
(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)*

⁵³ Jesupa ma nepirida jaratee aupak'āri, mamāik'aapa wāji ⁵⁴ichi warida p'uurudee. Mama jarateemaa beeji māpema Ak'ōre Ūraa jarateepata tede. Irua jaratee bi ūridak'āri, eperāarā ak'itrua para beeji māik'aapa māgapachida:

—¿Sāma k'awaajima ajida, na jōma irua jarateemaa bi? ¿Sāga ooparima ne-inaa eperāarāpa

p'oyaa oodak'aa ãchi juadoopa? ⁵⁵ ¿Jägí eperã ne-inaa pak'urudee oopari warra-ek'ã? ¿Chi nawe Maria-ek'ã? ¿Santiago, José, Simón, Judas chi ñpemaarã-ek'ã? ⁵⁶ ¿Chi ñpewëraarã nama p'anapata-ek'ã? ¿Säga k'awaajima ajida, na jõma ichia oo bi?

⁵⁷ Ma eperãarãpa Jesús ichi te pidaarã ome mägá k'awadap'edaa perã, iru pedee ūri k'iniada-e paji.

Mapa Jesupa mägaji:

—Jõmaarã t'äide ūri k'inia p'anapata Tachi Ak'õre pedee jaraparipa jara bi. Mamïda ichi p'uurudepemaarã ichi tedepemaarã ome iru pedee ūridaamaa p'anapata.

⁵⁸ Mägá mäpemaarãpa irude ijääda-e p'anadap'edaa perã, mama Jesupa mak'iara oo-e paji ne-inaa eperãarãpa p'oyaa oodak'aa ãchi juadoopa.

14

*Juan Bautista piuda
(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)*

¹ Maapai Galilea eujädepema poro waibia t'ñjarapachida Herodes. Ichia ūrik'ãri Jesupa oo bi,

² ichi ek'ariirämaa mägaji:

—¿Mägí Juan Bautista-epaa, piup'eda p'irabaida? Maperäpi oopari ne-inaa eperãarãpa p'oyaa oodak'aa ãchi juadoopa.

³ Ai naaweda Herodepa Juan jí atapiji mäik'aapa carcelde t'ipit'aaji. Mäga ooji chi ñpema Filipo wëra Herodías k'aurepa. ⁴ Ai naaweda Juanpa Herodemaa mägaji: “Pia p'ek'au k'achia oomaa bida aji, pi ñpema wëra iru bairã pichi wërak'a.”

⁵ Māga ūrik'āri, Herodepa Juan pee k'inia bapachi. Mamīda māga oo-e paji eperāarā waawee bada perā. Jōmaarāpa ijāajida Juan Tachi Ak'ōre pedee jarapari paji.

⁶ Mamīda ewari aba Herodepa jara pēiji eperāarā chedamerā ichi t'oda fiesta oode. Ma fiesta o-ña oo jōni misa, Herodías k'au pēirade cheji see nībadaarā taide. Māga unuk'āri, Herodes audupiara o-ñadachi. ⁷ Maperā jaraji ma awēramaa:

—Tachi Ak'ōre k'īrapite mia juraa bi teeit'ee pichia iidiruta.

⁸ Māpai chi nawepa jaradak'a jaraji:

—Iraweda Juan Bautista poro mi-it'ee p'arat'ude teepáde aji.

⁹ Māga ūrik'āri, Rey Herodes k'īra pia-eedachi. Mamīda Tachi Ak'ōre k'īrapite māik'aapa jōmaweda arii p'anadap'edaarā k'īrapite juraada perā, ¹⁰ jaraji chi ek'ariirāmaa Juan poro t'iap'e atanadamerā carcelde. ¹¹ Māga oojida. Ma awēra nawepa jaradak'a aneejida p'arat'ude māik'aapa teejida ma awēramaa. Māpai ichia teenaji chi nawemaa.

¹² Juan k'ōp'āyoorāpa ūri atadak'āri iru peedap'edaa, chejida iru k'ap'ia ianadait'ee. Maap'eda jaranajida Jesumaa.

*Jesupa eperāarā cinco mil nek'opida
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)*

¹³ Jesupa Juan piuda ūrik'āri, barcode t'imí wāji eperāarā mak'īara wēemaa. Mamīda eperāarāpa k'awaadak'āri, t'ēe wājida ode. ¹⁴ Jesús barcodeepa batauk'āri, eperāarā chok'ara unuji. Mapa āra chupiria k'awaaji māik'aapa ode wādap'edaarāpa

k'ayaa beerā ateedap'edaa jipak'ooji. ¹⁵ K'eu wāda perā chi k'ōp'āyoorā ichi k'ait'a chedap'eda, māgajida:

—K'eu wāpi; nama te wē-epi. Mapa eperāarā pēipáde ajida, p'uuru beemaa chik'o netonadamerā.

¹⁶ Jesupa p'anauji:

—Āra āyaa wādaik'araa bi. Parāpa chik'o téeti k'odamerā.

¹⁷ Māpai māgajida:

—Mamīda taipa iru p'anīda ajida, pan joisomaa māik'aapa chik'o omé; māgí aupai.

¹⁸ Jesupa p'anauji:

—Mimaa aneedapáde aji.

¹⁹ Māpai Jesupa jaraji eperāarā su-ak'i p'aneedamerā eujāde p'ūajara īri. Maap'eda jita ataji ma pan joisomaa chik'o ome ome māik'aapa it'aa ak'ip'eda, gracias jaraji Tachi Ak'ōremaa. Ma pan k'ōrak'ook'āri, chok'ara eepadachi. Māpai chi k'ōp'āyoorāpa eperāarāmaa jedenajida. ²⁰ Jōmaweda nek'ojida bi jāwaa p'aneerutamaa. Ma pan pite chik'o ome nībeeda p'ejida k'oraa docena aba. ²¹ Chi nek'odap'edaarā īmīk'īraarā cinco mil paji, wēraarā, warrarā juasiada-ee.

Jesús pania īri t'ia nipada

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Ma t'ēepai Jesupa chi k'ōp'āyoorā barcode bataupiji ichi naa lago sīadamerā. Māga ooji āra k'īraik'a eere panadamerā, ichia eperāarā pēiru misa āchi temaa. ²³ Eperāarā erreuk'oodaidak'āri, Jesús ituaba wāji ee nok'odee it'aa t'ide. Mama bide k'eudachi. ²⁴ Māimisa chi barcode

wādap'edaarā tok'esá panadak'āri, p'usara nībeeji,
 āchimaa nāu p'ua nībada perā. ²⁵ Taujaaweda
 Jesús chi k'ōp'āyoorāmaa t'ia wā nipaji pania ūri.
²⁶ Chi k'ōp'āyoorāpa māga unudak'āri, p'eradachida
 māik'aapa āchobeepea biajida:

—¡Netuarada! ajida.

²⁷ Māpai Jesupa māgaji:

—¡P'eranáati! ¡Mida! aji.

²⁸ Māpai Pedropo māgaji:

—Tachi Waibia, wāara pi pīrā, pimaa mi wāpipáde
 aji, pania ūri.

²⁹ Jesupa:

—Chepáde, aji.

Māpai Pedro toida bataup'eda, t'ia wāji pania ūri
 Jesumaa. ³⁰ Mamīda nāu audú p'ua nībi unuk'āri,
 āchobeedachi māik'aapa pirubaai wāji. Māpai biaji:

—Tachi Waibia, ¡mi k'aripáji!

³¹ Aramata Jesupa juade jita ataji māik'aapa
 māgaji:

—¿At'āri pia ijāa-e bīk'ā? aji. ¿Sāap'eda pia ijāa-e
 bīma? aji.

³² Barcode bataudak'āri, nāu p'ua-edachi
 māik'aapa p'usa t'umātidachi. ³³ Māpai
 ma barcode nipayadap'edaarā Jesús k'īrapite
 bedabaik'oodachida māik'aapa māgajida:

—¡Wāarada ajida, pi Tachi Ak'ōre Warra!

*Jesupa k'ayaa beerā chok'ara jipada Genesaret
 eujāde*

(Mr 6.53-56)

³⁴ Mata panajida lago k'īraik'a eere māik'aapa
 wiibainajida Genesaret eujāde. ³⁵ Ariipemaarāpa
 Jesús pacheru k'awaadak'āri, ma eujādepema

jõmaarāmaa jara pēijida. Mapa k'ayaa beerā ateepachida irumaa ³⁶ māik'aapa chupiria iidipachida ichi p'aru ide pijida t'ōbaipimerā. Māgá chi t'ōbaidap'edaarā jipa p'aneejida.

15

*Judiorāpa ãchi k'īsiadoopa jarateedap'edaa
(Mr 7.1-13)*

¹ Maapai ūk'uru fariseorā māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā pachejida Jerusalendeepa. Jesumaa iidijida:

² —¿Sāap'eda pi k'ōp'āyoorāpa ooda-e p'anima ajida, tachi chonaarāpa chonaarāweda oopatap'edaak'a? ¿Sāap'eda nek'odai naaweda, ãchi juu siidak'aama ajida, tachi chonaarāpa jarateedap'edaak'a?

³ P'anau k'āyaara, Jesupa iidiji:
—¿Sāap'eda parāpa oodak'aama aji, Tachi Ak'ōrepa jara bik'a? Ma k'āyaara chonaarāweda oopatap'edaak'a oo k'inia p'anapata. ⁴ Tachi Ak'ōrepa jaraji:

'Pichi ak'ōre māik'aapa pichi nawe k'inia iru baparíji māik'aapa ãra pedee ūriparíji.' *(Ex 20.12)*

Ma awara jaraji:

'Warrapa ik'achia jararu pīrā ichi ak'ōremaa wa ichi nawemaa, peet'aadaipia bi.' *(Ex 21.17)*

⁵ Mamīda parāpa jarateepata eperāpa jarai chi ak'ōremaa wa chi nawemaa: "Pi p'oyaa k'ariapa-epi, jõma mia iru bi primisiak'a teeda perā Tachi Ak'ōremaa." ⁶ Eperāpa māga jarak'āri, pia biida apata, chi ak'ōreerā k'aripanaamerā. Mamīda

parāpa māga jarateedak'āri, jarateemaa p'anī piara bī oodait'ee pāchia jarapatak'a, Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a oodai k'āyaara. ¡Tachi Ak'ōre Ūraa yiaraa iru p'anī! ⁷ ¡Seewata Tachi Ak'ōrede ijāapataarāda apata! Chonaarāweda Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa parā āpite wāara pedee baji jarak'āri:

⁸ 'Na eperāarāpa mi k'inia iru p'anīda apata it'aipa. Mamīda āchi t'āripa wāara mi k'iniada-e p'anī. ⁹ Páripi mi k'īrapite it'aa t'īpata, oo k'inia p'anapata perā eperāarāpa jara p'anik'a, mia jara bik'a oodai k'āyaara.' (*Is 29.13*)

*Ne-inaa tachi k'achia beepipari Ak'ōre k'īrapite
(Mr 7.14-23)*

¹⁰ Maap'eda, Jesupa eperāarā t'ī p'e ataji māik'aapa māgaji:

—Urítí k'awaadamerā mia jararu. ¹¹ Chik'o k'odak'āri, tachi k'ap'iade edú banapari. Ma chik'o k'odap'edaa k'aurepa tachi k'achia p'aneedak'aa Tachi Ak'ōre k'īrapite. Ma k'āyaara, ne-inaa eperā t'ārideepa ucharúpata, k'achia beepiparida aji.

¹² Māpai chi k'ōp'āyoorā Jesús k'ait'a chedap'eda, iidijida:

—¿K'awa-e bik'ā ajida, fariseorāpa ma pedee ūridak'āri, k'īrau p'aneedap'edaa?

¹³ Jesupa p'anauji:

—Mi Ak'ōre it'ari bipa pak'uru uu-e pada ēt'ak'oodait'eeda aji, chi k'arra paara. ¹⁴ Ichiak'au bíti ma tau p'āriu pik'a beerāpa awaraa tau p'āriu pik'a beerā jarateedamerā. Tau p'āriu bipa awaraa

tau p'āriu bimaa o jarateeru pīrā, omeeweda uriade baainadait'eeda aji.

15 Māpai Pedropo Jesumaa māgaji:

—Pia nepirida eperāarāmaa taimaa jarateepáde aji.

16 Jesupa p'anauji:

—¿Parāpa pida k'awada-ek'ā aji, k'āata jara k'inia bi? **17** Ne-inaa jōmaweda tīru eperā it'aide bide banapari, maap'eda uchiapari. **18** Mamīda pedee k'achia it'aideepa uchiaru iru t'ārideepa uchiada. Mapata eperā k'achia beepipari Tachi Ak'ore kīrapite. **19** Eperā t'ārideepa nāgee kīsia k'achia uchiaparida aji: chīara peeit'ee; miak'āi bi awaraarā ome k'āiit'ee; p'ek'au ooit'ee awaraarā ome; nechīait'ee; seewa jarait'ee; ik'achia jarait'ee; jägee kīsia. **20** Māgee kīsia k'aurepata eperā k'achia beepipari Tachi Ak'ore kīrapite. Mamīda nek'oit'ee jua sii-ee chonaarāweda tachi chonaarāpa oopatap'edaak'a apidaamaa k'achia beepik'aa.

Wēra judio-ee bipa Jesude ijāada

(Mr 7.24-30)

21 Mamāik'aapa Jesús wāji Tiro p'uuru māik'aapa Sidón p'uuru k'ait'a bimaa. **22** Canaán eujādepema wēra bapachi ma eujāde. Māgipa Jesús unuk'āri, irumaa chupiria iidi cheji:

—Tachi Waibia, Rey David Warra, jmí chupiria k'awāaji! jmí k'au k'ap'iade netuara merātia bida! aji.

23 Mamīda Jesupa p'anau-e pají. Māpai chi k'ōp'āyoorā k'ait'aara chedap'eda, Jesumaa māgajida:

—Jarapáde ajida, jā wēramaa ãyaa wāmerā, tachi t'ee bia cheru perā.

24 Māpai Jesupa māgaji:

—Tachi Ak'ōrepa mi pēijida aji, k'aripamerā Israel pidaarā, ovejaarā atua p'anik'a p'anadairā.

25 Mamīda ma wēra bedabai nībanaji Jesús k'īrapite māik'aapa māgaji:

—Tachi Waibia, jmi k'aripáji!

26 Māpai Jesupa p'anauji:

—Pia-e bi warrarā chik'o jāri atait'ee māik'aapa usaarāmaa teebaibii'tee. Naapiara judiorāmaa itaria chupiria iidipipáde aji.

27 Ma wērapa māgaji:

—Wāarapi, Tachi Waibia. Mamīda usaarāpa paara k'opata chipari mesadeepa baaida juajāra. Mapa, mi judio-e mīda, pīmaa chupiria iidi bida aji.

28 Māpai Jesupa māgaji:

—Wēra, jpiā wāara ijāa bida! aji. Oojida aji, pīchia k'inia badak'a.

Aramata ma wērapa k'au iru bada jipa beeji.

Jesupa k'ayaa beerā chok'ara jipada

29 Jesús mamāik'aapa uchiak'āri, wāji Galilea Lago idee. Mama bide ee nok'odee wāji māik'aapa su-ak'i beeji. **30** Eperāarā seedachida irumāi. Aneepachida bīrī chiwa beerā; tau p'āriu beerā; jua k'achia beerā; pedee atua beerā; awaraa k'ayaa beerā ome. Ma jōmaweda Jesús bīrimāi bi chepachida. Māpai ichia jipak'ooji. **31** Eperāarā ak'itrua para beeji unudak'āri pedee atua p'anadap'edaarā pedee jīwaa para bee; jua k'achia beeda jipa bee; bīrī chiwa beeda āchi bīrīpa nīutee; tau p'āriu p'anadap'edaarā unu bee. Ma

jõma unudak'āri, o-ña it'aa t'ī p'aneejida Israel pidaarā Ak'ōre Waibiamaa.

*Jesupa eperāarā cuatro mil nek'opida
(Mr 8.1-10)*

32 Jesupa chi k'ōp'āyoorā t'ī p'eji māik'aapa māgajid:

—Mia na eperāarā chupiria k'awaa bida aji, k'āima ūpee p'anadairā nama mi ome nek'oda-ee. Ñyaa pēi k'inia-e bida aji, ewaa ode wādade k'ap'īa t'ūmaadaridai jīak'aapa.

33 Māpai chi k'ōp'āyoorāpa māgajida:

—Mamīda ñsāma taipa unudayama ajida, chik'o na eperāarā chok'ara-it'ee, nama eperāarā wē-e perā taimaa chik'o neto pēidamerā?

34 Jesupa ñchimaa iidiji:

—¿Pan jōmasaa iru p'anima? aji.

P'anaujida:

—Iru p'anida ajida, pan siete, chik'o chok'ara-ee.

35 Māpai Jesupa eperāarāmaa jaraji eujāde su-ak'i p'aneedamerā. **36** Maap'eda ma pan siete chik'o ome juade ataji māik'aapa it'aa t'īji gracias jarait'ee Tachi Ak'ōremaa. Ma pan k'ōrak'ook'āri, chok'ara eepadachi. Māpai chi k'ōp'āyoorāpa eperāarāmaa jedenajida. **37** Jōmaarāpa k'ojida bi jāwaadarutamaa. Ma pan pite chik'o ome nībeeda p'ejida k'oraa siete. **38** Chi nek'odap'edaarā imik'īraarā cuatro mil pajid; wēraarā, warrarā juasiada-ee. **39** Maap'eda Jesupa eperāarā pēiji ñchi temaa māik'aapa barcode bataup'eda, wāji Magadán eujādee.

16

*Ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa unu k'inia
p'anadap'edaa*

(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Mama p'anide fariseorā saduceorā ome chejida Jesumaa. Iru īmiatee k'inia p'anadap'edaa perā, iidijida ne-inaa oomerā Tachi Ak'ōrepapai oopari ak'ipimerā wāara ichi Tachi Ak'ōrepa pēida.

² Māpai Jesupa p'anauji:

—K'ewaraa parāpa jarapata: “Eu pia wāit'ee, pajā p'oree wā perā.” ³ Ichiaba tap'eweda jarapata: “Idi eu k'achia bait'ee pajā p'oree nībairā māik'aapa jīararara nībairā.” Parāpa māgá pajā ak'i p'anipa eu k'achia wa eu pia k'awa p'ani pīrā, Ɂsāap'eda ne-inaa nāgaweda p'asamaa bī k'awada-e p'ani? ⁴ Ḧrapemaarā t'āri k'achia-idaa p'ani Tachi Ak'ōrede ijāadak'aa perā. Iidi p'ani mia oomerā ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Mamīda mia māga oo-e pait'ee. Jīp'a Tachi Ak'ōrepa ooit'eeda aji, ichia oodak'a Jonás ome.

Māga jarap'eda, āchi atabēiji.

*Jesupa jarada fariseorāpa oopatak'a
oonaadamerā*

(Mr 8.14-21)

⁵ Lago k'īraik'a eere panadak'āri, k'irāpajida pan aneeda-e padap'edaa. ⁶ Ma t'ēepai Jesupa māgaji āchimaa:

—jūrītī! K'īra k'awaa nipapatāatī fariseorā pan, saduceorā pan k'onaadamerā, āchi levadura k'achia bairā.

⁷ Māga ūridak'āri, chi k'ōp'āyoorā āchi pitapai pedee para beeji:

—¡Pan aneeda-e paji! Māga jarajida irua jara k'inia bada k'awada-e p'anadap'edaa perā.

⁸ Jesupa k'awaji ãrapa k'īsiadap'edaa. Mapa māgaji:

—¿Sāap'eda pan wēe p'anida a p'anima? ¿At'āri ijāada-e p'anik'ā? aji. ⁹ ¿At'āri k'awada-e p'anik'ā mia jaratee k'inia bī? ¿K'irāpada-e p'anik'ā pan joisomaadeepa imik'īraarā cinco milmaa k'opida māik'aapa parāpa chi beeda k'oraa sietede p'e atadap'edaa? ¹⁰ Maa-e pirā ¿k'irāpada-e p'anik'ā pan sietedeepa jedepida imik'īraarā cuatro milmaa māik'aapa parāpa chi beeda k'oraa sietede p'e atadap'edaa? ¹¹ ¿Sāap'eda mia jarada k'awada-e p'anima? aji. Mia pande pedee-e paji jarak'āri k'onaadamerā fariseorā pan saduceorā pan ome, ãchi levadura k'achia bairā.

¹² Māpai k'awaajida Jesupa jara-e baji levadura jīp'aade, pan jīp'aa k'onaadamerā. Jara baji ijāanaadamerā fariseorāpa jarateepata saduceorāpa jarateepata ome.

*Pedropajarada Jesús Tachi Ak'ōre Warra
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)*

¹³ Cesarea de Filipo p'uuru k'ait'a panak'āri, Jesupa iidiji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—¿K'aita chi Eperā Ak'ōre Truadepema a p'anima aji, eperāarāpa?

¹⁴ P'anaujida:

—Úk'uruurāpa jara p'ani pi Juan Bautista, piup'eda p'irabaida. Awaraarāpa jara p'ani pi Elías maa-e pirā Jeremías maa-e pirā awaraa Ak'ōre pedee jarapari.

¹⁵ Māpai Jesupa iidiji:

—Parāpárama, ¿mí k'aima adaima? aji.

16 Simón Pedropo p'anauji:

—Pi Cristoda aji; Tachi Ak'ōrepa pëida eperāarā rey pamerā. Pi Tachi Ak'ōre Waibia ichita chok'ai bapari Warra.

17 Māpai Jesupa māgaji:

—¡Simón, Juan warra, pi t'ari o-ña bida aji, eperā apidaapa pimaa māga k'awapi-e pada perā! Jip'a mí Ak'ōre it'ari bipata māga k'awapiji. **18** Mía jara bi: Pi t'ijaradait'ee Pedro; jara k'inia bi "māu". Māu íri te oopatak'a pia beemerā, māga pik'a pia et'ewa jarada eperāarāpa jaradak'ari, michideerā p'aneedait'ee. Māga p'aneedak'ari, ichita chok'ai p'anapataadait'ee, piuruta pijida. **19** Llave teepaták'a puerta ewadamerā, māga pik'a mía pi k'aripait'ee eperāarā p'anapimerā Tachi Ak'ōre juá ek'ari, māgá ichideerā p'aneedamerā māik'aapa ichi truadee wādamerā. Na p'ek'au eujāde bi misa, pia ne-inaa oopi-e bi pírā ichideerāmaa, Tachi Ak'ōrepa auk'a oopi-e pait'ee. Jódee ne-inaa oopi bi ichideerāmaa, irua auk'a oopiit'ee.

20 Maap'eda Jesupa jaraji chi k'ōp'āyoorāmaa awaraarāmaa nepirinaadamerā ichi Cristo, Tachi Ak'ōrepa pëida eperāarā rey pamerā.

Jesupa ichi peedait'eeda ada

(*Mr 8.31-33; Lc 9.21-22*)

21 Maadamāiipa Jesupa jaramaa beeji chi k'ōp'āyoorāmaa ichi wāit'ee Jerusalendee. Mama judiorā poro waibiarāpa, p'aareerā poroorāpa māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāpa iru miapidait'ee māik'aapa peepit'aadait'ee. Mamīda ewari ūpeemaa chok'ai p'irabaiit'ee.

22 Mäga ūrik'āri, Pedropa Jesús awara ãyaa ateeji mäik'aapa i

—¡Tachi Ak'õrepa mäga k'inia-e! ¡Pimaa mäga oopi-edá! aji.

23 Mäpai Jesús p'irrabaiji mäik'aapa Pedromaa mägaji:

—¡Mi ik'aawaapa ãyaa wäji, Satanapa mäga jarpida perä! ¿Pia mi wäpiamaata bik'ā? Mägara k'isia-e bi Tachi Ak'õrepa k'isia bik'a. Jip'a k'isiamaa bida aji, eperääräpa k'isiapatak'a.

*Säga nipapataadai Jesús ome
(Mr 8.34-9.1; Lc 9.23-27)*

24 Maap'eda, Jesupa mägaji chi k'õp'äyoorämaa:

—Eperä mi ome nipa k'inia bi pírā, k'isiaik'araa bi ichia ne-inaa oo k'inia bidepái. Ichi kuruso ãp'aipia bi eperä peenadait'eek'a. Pia jarait'eera, ooipia bi mia oopi bik'a, ma k'aurepa miapiruta pijida piurumaa. **25** Eperä piuamaa bi pírā mide ijääpari k'aurepa, mägi piuk'āri, atuait'ee. Mamida eperä mide ijääpari k'aurepa piuru pírā, it'aa wäit'ee ichi piuk'āri. **26** ¿K'ääre piata baima eperäpa na p'ek'au eujäde níbi jõmaweda ataru pírā, mamida piup'eda chok'ai p'irabai-e pírā Ak'õre eujäde? Maa-e pírā, ¿k'ääata teeima Tachi Ak'õremaa it'aa wäpimerä? **27** Mi, chi Eperä Ak'õre Truadepemapa mi Ak'õre k'ira wäree unupiit'ee, it'ariipa chek'āri iru angeleerä ome. Maapaita ak'it'ee na p'ek'au eujädepemaaräpa oopata mäik'aapa jarait'ee pia wa k'achia. Ne-inaa pia ooit'ee chi ne-inaa pia oodap'edaarämaa. Jõdee k'achiadee pëiit'ee chi ne-inaa k'achia oopatap'edaarä. **28** Mia wäarata

jararu. Nama p'aníirā ūk'uru piudai naaweda, unudait'ee mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, reyk'a pacheru.

17

Jesús k'īra awaradaida (Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ K'āima seismaa Jesús wāji ee it'ia bi nok'ode. Ichi ome ateeji Pedro, Santiago māik'aapa chi īpema Juan. ² Mama ãra taide Jesús k'īra awaradachi. Ichi k'īra urua nībeeji ak'ōrejīruk'a māik'aapa chi p'aru t'o-t'oo uchiterreedachi. ³ Māga nide chi k'ōp'āyoorāpa unujida chonaarāweda p'anapatap'edaarā Moisés jaure māik'aapa Elías jaure pedeemaa p'ani Jesús ome. ⁴ Māpai Pedropo māgaji Jesumaa:

— ¡Tachi Waibia, pia bi nama p'anadait'ee pi ome! Pia k'inia bi pīrā, mia ooyada aji, te chak'eerā ūpee; aba pi-it'ee, aba Moise-it'ee, chi apema Elia-it'ee.

⁵ Pedro at'āri māgá pedeemaa bide, jīarara t'o-t'oo īdaa bīpa ãchi aneu cheji. Madeepa Tachi Ak'ōrepa pedeeji:

— Nāgida aji, mi Warra k'inia; mia jīrit'erada. Irua mi t'āri o-īapipari. Ūrīti iru pedee.

⁶ Māga ūridak'āri, ãchobeeapa Jesús k'ōp'āyoorā bedabaik'oodachida tau biīri eujāde t'ōbairutamaa.

⁷ Mamīda Jesús ãra k'ait'a chep'eda, t'ōbaik'ooji māik'aapa māgaji:

— P'irabáiti. Ñchobeeaadapáde aji.

⁸ Ak'idak'āri, ãchi ik'aawa apida unuda-e pají; Jesús aupaita ãchi ome bají.

⁹ Eedeepa cherutade Jesupa māgaji:

—Parāpa unudap'edaa nepirinaadapáde aji, apidaamaa mi, chi Eperā Ak'õre Truadepema piup'eda, chok'ai p'irabai naaweda.

¹⁰ Māpai chi k'õp'āyorāpa Jesumaa iidijida:

—¿Sāap'eda Moisepa p'āda jarateepataarāpa jara-patama ajida, chonaarāwedapema Elías naapiara cheit'ee, Tachi Ak'õrepa pēiit'ee bi chei k'āyaara?

¹¹ Jesupa p'anauji:

—Wāarata jara p'aní Elías naapiara cheit'eeda adak'āri māik'aapa ne-inaa jōmaweda pia ooit'eeda adak'āri, eperāarāpa auteebaidamerā iru t'ee cheru. ¹² Mía jara bi: Elías jīak'aa cheji. Mamīda āchia iru k'awada-e pají. Mapa āchia oo k'iniata oojida iru ome. Ma awara auk'a oodait'ee mi, chi Eperā Ak'õre Truadepema ome.

¹³ Māpai chi k'õp'āyorāpa k'awaajida Jesús pedee baji Juan Bautistade.

*Jesupa netuara merātia bada uchiapit'aada
(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)*

¹⁴ Jesús, Pedro, Santiago māik'aapa Juan pachedak'āri eperāarā see nībadamāi, eperā bedabai nība cheji Jesús k'īrapite māik'aapa māgaji:

¹⁵ —Tachi Waibia, mi warra chupiria k'awáaji. Audú chupiria nībi. Wawadaipari māik'aapa at'apai t'ipitaude maa-e pirā toida baainapari.

¹⁶ Nama aneejida aji, pi k'õp'āyorāmaa. Mamīda ārapa p'oyaa jipada-e pajida aji.

¹⁷ Māpai Jesupa p'anauji:

—Aai, eperāarā, ¿at'ārita mide ijāada-e p'anik'ā? ijāadak'aarāk'api p'aní! ¿Jōmasaa taarāit'ee parā ome ijāarutamaa? Anéeti ma warra.

18 Māpai Jesupa ma netuara itriat'aap'eda, uchi-apit'aaji ma warra k'ap'iadeepa. Aweda jipadachi.

19 Maap'eda awaraarā wē-e pak'āri, chi k'ōp'āyoorāpa Jesumaa iidijida:

—¿Sāap'eda taipa ma netuara p'oyaa uchiapida-e pajima? ajida.

20 Jesupa māgaji:

—Parāpa ijāada-e p'anadairā p'oyaa uchiapida-e paji. Mīa wāarata jararu. Mostaza tau ma-āri bīk'a, māga pik'a parāpa ma-āri pida ijāarutara, jaradai ara bī eemaa: "Jāmāik'aapa uchiap'eda, awara āyaa wājī" māik'aapa parāpa jaradak'a ma ee āyaa wāi. Mīa parā k'aripak'āri, parāpa ne-inaa jōma oodai.

21 [Nek'o-ee it'aa tī bipapai māgee netuara uchiapi-parida aji.]

Jesupa waya jarada ichi peedait'ee

(*Mr 9.30-32; Lc 9.43-45*)

22 At'āri āchi jōmaweda Galilea eujāde nidade, Jesupa māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Eperāpa mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, k'achia beerā juade baaipiit'ee māik'aapa **23** āchia mi peepit'aadait'ee. Mamīda ewari ūpeemaa chok'ai p'irabaiit'eeda aji.

Māga ūridak'āri, k'īra pia-ee para beeji.

Tachi Ak'ōre te waibia-it'ee impuesto p'aadap'edaa

24 Jesús chi k'ōp'āyoorā ome panadak'āri Caper-naum p'uurude, Tachi Ak'ōre te waibia-it'ee impuesto p'epataarāpa Pedromaa iidi chejida:

—¿Pī poro waibiapa impuesto p'aaparik'ā ajida, Tachi Ak'ōre te waibia-it'ee?

25 Pedropo p'anauji:

—P'aaparida aji.

Maap'eda Pedro t'īuk'āri Jesús badamāi, Jesús naapiara pedeeji:

—Simón, ¿k'āata k'īisia bīma? aji. ¿K'airāmaa impuesto p'aapipatama aji, na p'ek'au eujādepema reyrāpa; āchi jua ek'ari p'anīirāmaa wa k'īra tewaraarāmaa?

²⁶ Pedropo p'anauji:

—K'īra tewaraarāmaa.

Māpai Jesupa maaji:

—Māgara āchi jua ek'ari p'anīirāpa impuesto p'aadaik'araa bī. ²⁷ Mamīda tachi āpīte ik'achia jaranaadamerā, wāji lagodee to-iade. Naapiara chik'o peeru it'aide unuit'ee p'arat'a tau aba. Ma p'arat'apa impuesto p'aanapáde aji, mi pari māik'aapa pīchi k'ap'ia pari.

18

*Chisāgí eperāta waibiarā bī Tachi Ak'ōre k'īrapite
(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)*

¹ Mama p'anīde chi k'ōp'āyoorā Jesumaa chedap'eda, iidijida:

—¿Chisāgí Ak'ōreddeerā waibiarā bīma ajida, iru jua ek'ari?

² Māpai Jesupa warra chai t'ī ataji māik'aapa āchi esajīak'a ak'inī bīji. ³ Maap'eda māgaji:

—Mia wāarata jararu. Parāpa awaraa k'īisia atada-e pirā māik'aapa na warra chak'ek'a t'āripa ijāada-e pirā, p'oyaa p'aneeda-e pai Tachi Ak'ōre jua ek'ari ichideerā ome. ⁴ Chi ijāapari chok'ek'ee bī na warra chak'ek'a; māgí waibiarā bī apema Tachi Ak'ōre jua ek'ari p'anīrā k'āyaara. ⁵ Mide ijāa

bi k'aurepa nāgí warra chaik'a auteebairu pírā, mi jida auteebaiit'ee.

*Jesupa jarada p'ek'au k'achia oonaadamerā
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)*

6 —Apidaapa p'ek'au k'achia oopiru pírā nāgee warra chaik'a mide t'āripa ijāa bimaa, piara bak'aji k'ūruma iru otaude jī atadap'eda, to t'ai nāpia bimāi toidú bat'at'aadait'ee, īyapa jīa piumerā.
7 Na p'ek'au eujādepemaarā k'achiade p'anapata p'ek'au k'achia oopipataarā nama p'anapata perā. Ichita māgeerā paraait'ee. Mamīda jaai, chi eperāpa chīaramaa ne-inaa k'achia oopiru, Tachi Ak'ōrepa miapiit'ee perā!

8 'Mapa pichi juapa maa-e pírā pichi bīri pa ne-inaa ooda k'aurepa pi k'achiade baairu pírā, ma k'achia oo amáaji, pichi juua maa-e pírā bīri t'iap'et'aak'ajik'a. Piara bi it'aa wāit'ee juua mosaa maa-e pírā bīri mosaa, k'ap'ia jōmaweda atuai k'āyaara t'ipitau ichita jērajēraa jira bide. **9** Ichiaba pichi taupa ne-inaa unuda k'aurepa pi k'achiade baairu pírā, ma k'achia oo amáaji pichi tau ēt'ak'ajik'a māik'aapa t'imí bat'at'aak'ajik'a. Piara bi it'aa wāit'ee tau apai ome, k'ap'ia pia tau omeepa atuai k'āyaara t'ipitau ichita jērajēraa jira bide tok'arradée.

10 'Nāgee warrarā apidaunuamaa iru p'ananaati. Miā jara bi: It'aripema angeleerā Tachi Ak'ōre k'īrapite p'anīrāpa ãra chaachaa ak'ipata.
11 [Mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema cheji atua beerā o k'achiadeepa k'aripa atade.]

*Jesupa oveja atua badade nepirīda
(Lc 15.3-7)*

12 —K'īsíati nāgí nepirirude. Eperāpa cien oveja p'e iru bidepema aba atuadaru pírā, ɿatabëi-e paik'ā chi apemaarā noventa y nueve ãchi p'anapamatamāi, chi atuadaida jirinait'ee? **13** Unu ataru pírā, o-ñara bait'ee ma oveja k'aurepa, chi apemaarā atuada-e p'ani k'āyaara. **14** Mäga bì ichi-aba parā it'ari pema Ak'õre Waibia ome. Apida atuapiamaa bì, ma-ãriara bì pijida.

*Jesupa jarateeda perdonaa k'awaadamerā
(Lc 17.3-4)*

15 —Awaraa ijāaparipa pímaa ne-inaa k'achia ooru pírā, iru k'īrapite pedeeji k'awaapiit'ee irua k'achia ooda. Irua pí pedee ūriru pírā, t'āri auk'a bidai. **16** Mamīda irua pí pedee ūri k'inia-e bì pírā, t'ī atáji eperā omé maa-e pírā ūpee, māirā wādamerā pí ome māik'aapa auk'a ūridamerā pí a imiateeru. **17** At'āri ūri k'inia-e bì pírā, jaráji ijāapataarā jōmaarāmaa; pí ome chip'epataarā it'aa t'ipataadait'ee. Mägiirā pedee paara ūri k'inia-e bì pírā, māgara ichi beeit'ee Ak'õrede ijāak'aa bìk'a, maa-e pírā impuesto p'eparik'a Roma pidaarā pari.

18 'Mia wāarata jararu. Na p'ek'au eujāde p'ani misa, parāpa ne-inaa oopida-e p'ani pírā, Tachi Ak'õrepa auk'a oopi-e pait'ee. Jōdee ne-inaa oopiruta pírā, irua auk'a oopiit'ee.

19 'Waya mia jara bì: Parādepema omé pedeedak'āri, t'āri a-ba ne-inaa it'aa iidiruta pírā, mi Ak'õre it'ari bipa teei. **20** Eperāarā omé maa-e pírā ūpee chip'edaidak'āri mide ijāapata k'aurepa, mi auk'a bait'ee ãchi ome.

21 Māpai Pedropo Jesumaa iidiji:

—Tachi Waibia, ijääpari awaraapa mimaa ne-inaa k'achia ook'äri, ma ooda ñjõmasaa perdonaaipia bïma? aji. ¿Siete k'achia ooda aupai perdonaaipia bïk'ä? aji.

²² Jesupa p'anauji:

—Mia pimaa sietepai jara-e bi. Pimaa setenta ne-inaa k'achia ooda juasiada siete perdonaipia bida aji.

Jesupa nepirida rey ek'ari bipa tewe perdonaak'inia-e badade

²³ —Maperä näga pik'a pait'ee Tachi Ak'õrepa eperäärä ichi juu ek'ari bïk'äri, ichideerä p'aneedamerä. Reypa ichi ek'ariiräpa p'arat'a p'aa p'anadap'edaa ak'i k'inia baji k'awaait'ee tewe paraa p'ani wa wëe p'ani ichi ome. ²⁴ Mäga nide eperä aneejida. Mägi eperäpa millón chok'ara paraa baji ma reymaa. ²⁵ Ma mimiaparipa p'oyaa p'aa wëe bada perä, reypa jaraji netot'aadamerä esclavok'a; chi wëra, chi warrarä ome, jõma ichi net'aa iru bi paara. Mägá chi tewe paraa bada p'aayada aji, reypa. ²⁶ Mamïda ma mimiapari rey k'írapite bedabaidachi mäik'aapa chupiria iidiji: “Mi chupiria k'awaapáde aji. Choopáde aji, mi ome mia jõma p'aaít'ee perä.” ²⁷ Mäga ūrik'äri, reypa chupiria k'awaajji. Ma eperä tewe paraa bada perdonaaji mäik'aapa pëiji ichi temaa.

²⁸ 'Mamïda ma eperä taawaa ucharude unuji ichi k'õp'äyo ome. Mägi pa ichimaa mak'iarä p'arat'a paraa-e baji. Mamïda ichia chi k'õp'äyo otaude jita ataji mäik'aapa ïyapa jïa wãk'äri, mägaj: “¡P'aapáde aji, mimaa paraa bi!” ²⁹ Mäpai chi k'õp'äyo bedabaidachi ichi k'írapite mäik'aapa

chupiria iidiji: “Choopáde aji, mi ome. Mia jōma p'aaít'eepi.” ³⁰ Mamīda chi apemapa ūri k'inia-e paji. Ma k'āyaara carcelde t'ipit'aaji p'aa jōrumaa chi tewe paraa bada. ³¹ Māga unudak'āri, apema rey ek'ari p'anadap'edaarā k'īra pia-ee p'aneejida māik'aapa reymaa ma jōma jaranajida. ³² Māga ūrik'āri, ma reypa chi tewe paraa bada t'ī pēiji. Pachek'āri, reypa māgaji: “¡T'āri k'achia-idaa bida! aji. ¡Pia chupiria iidi chek'āri mimaa, mia chupiria k'awaaji māik'aapa pia tewe paraa bada perdonaaji!” ³³ ¿Sāap'eda pia auk'a oo-e pajima aji, pichi k'ōp'āyo ome?” ³⁴ Ma rey audú k'īrau bada perā ma mimiapari ome, carcelde t'ipit'aaji chi tewe p'aa jōrumaa.

³⁵ Māpai Jesupa māgaji:

—Māga pik'a ooit'ee mi Ak'ōre it'ari bipa ichiaba parā ome, parāpa awaraarā chupiria k'awaada-e pīrā māik'aapa t'āripa perdonaada-e pīrā ārapa parāmaa ne-inaa k'achia ooda.

19

*Jesupa jarateeda miak'āi p'anīrā mia
amaanaadamerā*
(*Mr 10.1-12; Lc 16.18*)

¹ Ma pedee jarap'eda, Jesús wāji Galilea eujādeepa. Panaji Judea eujāde, Jordán to k'īraik'a eere. ² Eperāarā chok'ara wājida Jesús t'ēe. Māgá irua ãchi k'ayaa jípak'ooji.

³ Mama fariseorā ūk'uru irumaa chejida. Moisepa p'āda merapii jīlak'aapa, iidijida:

—¿t'mik'īrapa ichi wēra ichi k'inia amaaipia bīk'ā? ajida.

4 Jesupa p'anauji:

—¿Tachi Ak'õre Ūraa p'ã bide parāpa nāga leeda-e
p'anik'ã? aji. Na eujā ook'āri,
'Ooji imik'īra māik'aapa wēra'. (Gn 1.27)

5 Mapa imik'īrapa atabëit'ee chi ak'õre chi nawe
ome, araa p'anapataadait'ee chi wēra ome.
Māgá eperā omee weda eperā apai pik'a
p'aneedait'ee.' (Gn 2.24)

6 Eperā omé p'ani mīda, jīp'a eperā apai pik'a
p'aneepata. Mapa Tachi Ak'õrepaa eperāarā omé
araa papik'āri, apidaapa amaapidaik'araa bida aji.

7 Māpai ma fariseorāpa iidijida:

—Māgara, ¿sāap'eda Moisepa jarajima ajida, wēra
amaaru pīrā, mia amaada k'art'a p'ã teeipia bi
jëret'aadai naaweda?

8 Jesupa p'anauji:

—Māga jaraji parā k'īri k'isua p'anadairā. Moi-
sepa pāchi wēra amaapiji. Mamīda Tachi Ak'õrepaa
na eujā ewaa ook'āri, māga-e paji. **9** Mia jara
bi: Eperāpa amaat'aaru pīrā chi wēra awaraa
imik'īra ome bi-eeta, maap'eda awaraa wēra ome
miak'āiru pīrā, p'ek'au oomaa bida aji, ma t'ēepema
wēra ome.

10 Māpai chi k'ōp'āyorāpa māgajida:

—Māga pīrā, imik'īra miak'āik'araa bida ajida,
wēra ome.

11 Māpai Jesupa māgaji:

—Jōmaarāpa k'awada-e mia et'ewa jarada.
Jīp'a k'awadait'ee Tachi Ak'õrepaa k'awapi
k'inia bīrāmaa. **12** Edaare imik'īraarā wēra ata
k'iniadak'aa. Imik'īraarā ūk'uru āchi t'oruta weda
p'oyaa warra oodak'aa. Ük'uru k'ap'adap'edaa
perā p'oyaa warra oodak'aa. Awaraarā miak'āi

k'iniadak'aa jīp'a it'aa t'īdait'ee Tachi Ak'ōremaa māik'aapa oodait'ee irua oopi bīk'a, wērade k'īsiae. Māga p'oyaa ooruta pīrā, oodapáde aji.

*Jesupa warrarā bendiciada
(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)*

¹³ Maap'eda eperāarāpa āchi warrarā aneejida Jesumaa iru juu bimerā āra īri māik'aapa it'aa t'īmerā āra pari. Mamīda Jesús k'ōp'āyoorāpa māga unudak'āri, ma warrarā aneedap'edaarā itriajida.

¹⁴ Māpai Jesupa māgaji:

—jītřianáati! Ichiak'au mīmaa warrarā chepítí, Tachi Ak'ōrepa āra jīak'aarā biit'ee perā ichi juu ek'ari, ichideerā p'aneedamerā.

¹⁵ Māga jarap'eda, ichi juu āra īri bī wāpachi māik'aapa it'aa t'īji āra pari. Maap'eda ichi ode wāji.

*K'ūtrāa p'arat'ara bī pedeeda Jesús ome
(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)*

¹⁶ Maapai k'ūtrāapa Jesumaa iidi cheji:

—Tachi Jarateepari, ¿k'āare ne-inaa piata ooipia bīma aji, it'aa wāit'ee?

¹⁷ Jesupa p'anauji:

—¿Sāap'eda mīmaa māga iidi bīma? aji. Tachi Ak'ōre aupaita pia bī. Pi it'aa wā k'inia bī pīrā, oopáde aji, Tachi Ak'ōrepa Moisemaa p'āpidade jara bīk'a.

¹⁸ Ma k'ūtrāapa iidiji:

—¿Chisāgí ūraade jara bīk'a ooipia bīma? aji.

Jesupa p'anauji:

—Eperā peenāaji; miak'āi bī pīrā, awaraarā ome k'āināaji; nechianāaji; seewa jaranaaji chīara k'achiade baaipiit'ee. ¹⁹ Pichi ak'ōre

māik'aapa p̄ichi nawe k'inia iru bapariiji
 māik'aapa āra pedee ūriparíji. (*Ex 20.12-16*)
 Awaraarā k'inia iru bapariiji p̄ichi k'ap'ia k'inia iru
 baparik'a.' (*Lv 19.18*)

20 Māpai ma k'ūtrāapa māgaji:

—Ma jōma ooparida aji. ¿K'āata waa ooyama? aji.

21 Jesupa p'anauji:

—Ne-inaa jōma oo k'inia b̄i p̄irā Tachi Ak'ōrepa
 k'inia b̄ik'a, p̄ichi net'aa netok'oonáji māik'aapa
 chupiria beerāmaa ma p'arat'a tēji. Māga ooru
 p̄irā, ne-inaa pipiara iru bait'ee Tachi Ak'ōre
 eujāde. Māga oop'eda, mi ome nipa chéji.

22 Ma k'ūtrāapa māga ūrik'āri, k'īra pia-ee wāji,
 p'arat'a audú k'inia bada perā.

23 Maap'eda Jesupa māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Mia wāarata jararu. Chaaree bait'ee p'arat'ara
 b̄i beeit'ee Tachi Ak'ōre juu ek'ari ichideerā ome.

24 Waya jarait'ee. Chaareera b̄ida aji, p'arat'ara
 b̄i beeit'ee Tachi Ak'ōre juu ek'ari, camello aguja
 tauude wāyaaai k'āyaara.

25 Chi k'ōp'āyoorāpa māga ūridak'āri, waapiara
 p'era pīk'a para beeji. Māpai iidijida:

—Māgara, ¿k'aita p'oyaa it'aa wāyama? ajida.

26 Jesupa āchimaa ak'iji māik'aapa p'anauji:

—Eperārāpa p'oyaa ooda-e, audú chaaree bairā.
 Mam̄ida Tachi Ak'ōre-it'ee ne-inaa chaaree wē-eda
 aji.

27 Māpai Pedropo māgaji:

—Tai net'aa jōmaweda atabēijida pi ome nipap-
 ataadait'ee. ¿K'āata atadait'eema aji, ma pari?

28 Jesupa p'anauji:

—Mia wāarata jararu. Tachi Ak'ōrepa k'inia
 bak'āri, mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, su-ak'i

beepiit'ee ichi rey su-ak'i beeparide it'ari ichi k'īra wāreede. Maapai parā mi ome nipapatap'edaarā auk'a mama su-ak'i p'aneedait'ee rey su-ak'i beepari docede. Mama parāpa Israeldeepa ēreerā doce uchiadap'edaarā iru p'anadait'ee parā ju a ek'ari māik'aapa jaradait'ee māirāpa oopatap'edaa pia wa k'achia. ²⁹ Eperā mide ijāa bi k'aurepa atabēiru pīrā ichi te, īpemaarā, īpewēraarā, ak'ōre, nawe, warrarā maa-e pīrā eujā, ma k'āyaara māgee ne-inaa pia atada cien atait'ee na p'ek'au eujāde bi misa. Ma awara piuk'āri, it'aa wāit'ee. ³⁰ Mamīda īrapema waibiarā p'aniirā eperāarā k'īrapite, ek'ariara p'anadait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite. Jōdee ek'ariara p'aniirā eperāarā k'īrapite waibiarā p'anadait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite.

20

Jesupa mimiapataarāde nepiriida

¹ —Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi ju a ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Tap'eda eujā chipari uchiaji mimiapataarā jiride ichi uva k'āide mimianadamerā. ² Mimiapataarāmaa jaraji ewari aba mimiada pari denario aba p'aait'ee ma mimiapataarā chaachaa. Māpai pēiji mimiade. ³ Āstaawa ma eujā chipari waya uchiaji mimiapataarā jiride. P'uuru jāde net'aa netopatamāiunu cheji mimiapataarā mimia wēe para bi. ⁴ Māga unuk'āri, māgaji: "Parā ichiaba wādapáde aji, mimiade mi uva k'āide. Mi pia p'aayada aji, parā mimia pari." Māpai wājida mimiade. ⁵ Imat'ipa ma eujā chipari waya uchiaji mimiapataarā jiride, ai naaweda oodak'a. Ichiaba

k'ewara auk'a ooji. ⁶ Mata waya k'ewaraa uchiaji mäik'aapa waya unu cheji awaraa mimiapataarā p'uuru jāde p'ani, mimia wēe para bi. Mapa māgaji: “¿Sāap'eda parā nama mimiada-ee k'eu wādama?” aji. ⁷ P'anaujida: “Apidaapa taimaa mimia teeda-e perā, mimiada-e p'anida” ajida. Māpai ma eujā chiparipa māgaji: “Mimianadapáde aji, mi uva k'aide.”

⁸ P'āriupodopa ma eujā chiparipa māgaji chi mimiapataarā poro waibiamaa: “T'ipáde aji, mimiapataarā jōmaweda. Naapiara p'aapáde aji, chi t'ee t'īudap'edaarāmaa māik'aapa jōmaarā k'āyaara t'ee p'aapáde aji, chi naapiara t'īudap'edaarāmaa.” ⁹ Māga ooji. K'ewara t'īudap'edaarāmaa p'aaji denario aba, eperā chaachaa. ¹⁰ Apemaarāmaa p'aa aupak'āri, pachejida chi naa mimiadap'edaarā. Māgiirāpa k'isiajida p'arat'a audupiara jitadait'ee apemaarā k'āyaara. Mamīda māga-e paji. Āchimaa ichiaba denario abapai p'aaji āchi mimiadap'edaa pari. ¹¹ Āchi p'arat'a jitadak'āri, ik'achia pedee p'aneejida ma eujā chipari ome: ¹² “Ma t'ee hora apai mimiadap'edaarāmaa pia denario aba p'aajida ajida. Jōdee tai tap'eda weda ak'ōrejīrumaa mimia k'eudap'edaa párita āchi ome auk'a p'aaji. ¡Taimaa audupiara teeipia bida!” ajida. ¹³ Mamīda ma eujā chiparipa āchidepema abaamaa p'anauji: “Mia parā k'ūra-eda aji. ¿Parāpa jarajida-ek'ā aji, ewari aba mimiada pari denario abapai iididait'ee? ¹⁴ Pichi p'arat'a jitapáde aji, māik'aapa k'aiwee wāpáde aji. Mia auk'a p'aa k'inia bi pirā chi t'ee t'īudap'edaarāmaa, māga ooit'eeda aji. ¹⁵ ¿Mi

na eujā chipari-ek'ā? aji. Michi p'arat'a ome ooi michia oo k'inia bīk'a, méré perā. ¿Parā t'āri k'achia jōnik'ā aji, mi t'āri pia bairā?"

16 Māga nepirip'eda, Jesupa māgaji:

—Māga bi Tachi Ak'ore ome. ḥrapema t'ee chedap'edaarā Tachi Ak'orepa āchi bimerā ichi jua ek'ari, naapiara ichideerā p'aneedait'ee ichi k'īrapite. Mamīda chi naapiara chedap'edaarā Tachi Ak'orepa āchi bimerā ichi jua ek'ari, māga p'aneeda-e payada aji, t'ee p'aneedait'ee perā ichi k'īrapite.

Jesupajarada ūpee jarada ichi peedait'ee

(*Mr 10.32-34; Lc 18.31-34*)

17 Jesús wārude Jerusalén p'uurudee, chi k'ōp'āyoorā doce awara āi t'i p'e ataji māik'aapa māgaji:

18 —Tachi wāruta Jerusalendee. Mama mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, jita atadait'ee māik'aapa ateedait'ee p'aareerā poroorāmaa māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāmaa peepit'aadamerā. **19** Māirāpa mi teedait'ee k'īra tewaraarāmaa mi oo iru p'anadamerā, wiidamerā, māik'aapa kurusode peet'aadamerā. Mamīda ewari ūpeemaa waya chok'ai p'irabaiit'eeda aji.

Zebedeo wērapa Jesumaa chupiria iidida

(*Mr 10.35-45*)

20 Zebedeo wēra chi warrarā Santiago, Juan ome Jesús k'ait'a chejida. Ma wēra iru k'īrapite bedabai nība cheji chupiria iidiit'ee. **21** Māga unuk'āri, Jesupa iidiji:

—¿K'āata k'inia bīma? aji.

Ma wērapa p'anauji:

—Jarapáde aji, pi eperāarā rey beek'āri, mi warrarā su-ak'i p'aneedamerā pi ik'aawa, aba juaraare, aba juabi eere.

²² Māpai Jesupa māgaji ma warrarāmaa:

—Parāpa wāara k'awada-e p'ani k'āata iidi p'ani. ¿Parāpa ne-inaa k'achia choodaik'ā aji, mia chooit'ee bik'a?

P'anaujida:

—¡P'oayaadaipi!

²³ Māpai Jesupa māgaji:

—Parāpa ne-inaa k'achia choodait'eeda aji, mia chooit'ee bik'a. Mamīda mia p'oysa jara-e k'airāta mi juaraare wa juabi eere su-ak'i p'aneedait'ee. Mi Ak'ōrepapai jarayada aji.

²⁴ Apemaarā diez k'ōp'āyoorāpa ūridak'āri Santiago Juan ome iididap'edaa, k'īraudachida āchi ome.

²⁵ Mapa Jesupa chi k'ōp'āyoorā jōmaweda t'i p'e atap'eda, māgaji:

—Parāpa k'awa p'ani ijāadak'aa beerā poro waibiarāpa āchia oo k'iniata oopipata eperāarāmaa. Waaweeapa āchi jua ek'ari p'aniirāpa oopata āchia jara p'anik'a. ²⁶ Mamīda parāpa oodaik'araa bi ma poro waibiarāpa oopatak'a. Ma k'āyaara ijāapataarā t'āide chi waibiarā pa k'inia bīpa apemaarā chupiria k'awaaipia bi māik'aapa k'aripaipia bi. ²⁷ Pia jarait'eera, parādepema aba poro waibia pa k'inia bi pīrā, awaraarā k'aripaipia bi esclavopa chipari k'aripaparik'a. ²⁸ Mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema mīda, na p'ek'au eujāde che-e paji eperāarāpa mi jīia iadamerā. Jīp'a cheji eperāarā k'aripa atait'ee o k'achiadeepa. Piut'ee eperāarā chok'ara uchiadamerā p'ek'au k'achia jua ek'ariipa.

*Jesupa tau p'āriu bee omé jipada
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)*

²⁹ Jesús chi k'ōp'āyoorā ome Jericó p'uurudeepa uchia wādak'āri, eperāarā chok'ara t'ēe nipajida.

³⁰ Mama tau p'āriu bee omé o bi ik'aawa su-ak'i p'anajida. Ūridak'āri Jesuta wāyaa wā, biajida:

—¡Tachi Waibia, Rey David Warra, tai chupiria k'awaapáde! ajida.

³¹ Eperāarā auk'a wā nipadap'edaarāpa iñtiat'aapachida k'īup'ee p'aneedamerā. Mamīda waapiara biapachida:

—¡Tachi Waibia, Rey David Warra, tai chupiria k'awaapáde! ajida.

³² Māpai Jesús ak'īnī beep'eda, t'ī ataji māik'aapa iidi:

—¿K'āata k'inia p'anima aji, mīa oomerā parā ome?

³³ P'anaujida:

—Tachi Waibia, tachi taupa pia unu k'inia p'anida ajida.

³⁴ Māga ūrik'āri, Jesupa chupiria k'awaaji māik'aapa taumāi t'ōbají. Aweda tau pia unujida. Māpai wājida Jesús t'ēe.

21

*Jesús Jerusalén p'uurudee wāda
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)*

¹ Jerusalendee wādak'āri, panajida Betfagé p'uuru k'idaa. Ma p'uuru Olivo Eede bají, Jerusalén k'ait'a. Mama p'anide Jesupa chi k'ōp'āyoorā omé naa pēiji p'uurudee. ² Māgaji:

—Wāti ara bi p'uuru tachi k'īrapite bimaa. Jāma ununadait'ee burro wēra jī bainī bi chi warra ome. Ēra atatí māik'aapa anéeti. ³ Apidaapa ateepi-e pīrā, jaráti: “Tachi Waibiapa arak'atia atee k'inia bi. Waya tee chedait'eepi.”

⁴ Māga paji chonaarāweda Ak'ōre pedee jara-paripa jaradak'a:

⁵ Jaráti Sión p'uurudepemaarāmaa: “¡Ak'ítí! Pāchi Rey cheru, chupiria beerā chepatak'a burro īri. Cheru ne-animal ne-inaa uapata warra, burro chak'e īri.”’ Zac 9.9

⁶ Jesús k'ōp'āyoorā wājida māik'aapa oojida irua jaradak'a. ⁷ Aneejida ma burro wēra chi warra chai ome. Maap'eda ma īri ata bijida āchi īripema p'aru jīpatap'edaa, Jesús bataup'eda aide su-ak'i beemerā. ⁸ Eperāarā ode see nībaji. Ūk'uruurāpa āchi p'aru t'ō jēra bijida o jāde, Jesús aide wāmerā. Awaraarāpa k'iru t'iap'edap'eda, bipachida ma o jāde, āchi rey pai jīak'aapa. ⁹ Jesús naa wādap'edaarāpa māik'aapa t'ee che wādap'edaarāpa o-īa biapachida:

—‘*Hosana!* ¡Tachi K'aripapari, Rey David Warra cheru! ¡Tachi Ak'ōrepia ichita pia ak'i bapariit'ee ichia rey pēida! ¡K'īra wāree Ak'ōre eujāde, Tachi K'aripapari cheru perā! *Hosana!*’ (Sal 118.25-26)

¹⁰ Jesús Jerusalén p'uurude panak'āri, p'uuru pidaarā jōma biuk'a nībeeji. Chok'araarāpa iidi-pachida:

—¿K'aima ajida, jāgí?

¹¹ Māpai awaraarāpa p'anaujida:

—Nāgí Jesús, Tachi Ak'õre pedee jaraparipi, Nazaret p'uurudepema. Māgí p'uuru Galilea eujāde bī.

Jesupa ne-inaa netopataarā jërek'ooda Ak'õre te waibiadeepa

(*Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22*)

¹² Maap'eda Jesús Tachi Ak'õre te waibiade t'ñuji māik'aapa net'aa netopataarā taawaa jërek'ooji. P'arat'a tau t'erabaipataarā mesa sīa bat'ak'oo wāji, paloma netopataarā banco paara. ¹³ Māpai māgaji:

—Tachi Ak'õre Úraa p'ã jēra bide jara bī:
 'Mi te it'aa t'ñpata teda apataadait'ee.' (*Is 56.7*)
 'Mamīda parāpa nechiapataarā ték'ata oo iru p'ani.'
(Jer 7.11)

¹⁴ Jesús at'āri Ak'õre te waibiade bide, iru-maa chejida tau p'āriu beerā māik'aapa chiwa beerā. Māpai Jesupa jōma jipak'ooji. ¹⁵ Mamīda p'aareerā poroorā Moisepa p'āda jarateepataarā ome k'ñraudachida unudak'āri Jesupa ma ne-inaa pia oo bī māik'aapa ūridak'āri warrarā nāga bia para bī Tachi Ak'õre te waibiade: “¡Hosana! ¡Tachi K'aripapari, Rey David Warra!” ¹⁶ Māpai Jesumaa māgajida:

—K'ñup'ee beepipáde ajida. ¿Úri-e bīk'ā ajida, āchia jara jōni?

Jesupa p'anauji:
 —Úri bida aji. ¿Parāpa nāgí leeda-e p'anik'ā?
 'Ak'õre, pia warra chak'eerāmaa k'aripipari māik'aapa jude beerāmaa t'āri o-ña it'aa t'ñ k'awapipari.' (*Sal 8.2*)

17 Māpai Jesupa māirā atabēiji māik'aapa wāji Betania p'uurudee k'āide.

*Jesupa higuera biirimaa ij̄ati pedeeda
(Mr 11.12-14, 20-26)*

18 Tap'eda Jesús waya chek'āri p'uurudee, jarapisia n̄beeji. **19** Ma che wāde higuera biiri unuji o bi ik'aawa bain̄ bi, k'iru paraa. Māpai araa ak'inaji, chau bi jīlak'aapa. Mamīda chau-ee baji. Chi k'iru aupaita unuji. Māpai ma higuera biirimaa māgaji:

—j̄Pi waa chauk'aa pait'eeda! aji.

Aweda ma higuera biiri piidachi. **20** Māga unudak'āri, chi k'ōp'āyoorā ak'itruua para beeji māik'aapa māgajida:

—¿Sāap'eda aweda jā higuera biiri jāgá piidachima? ajida.

21 Jesupa p'anauji:

—Mia wāarata jararu. Parāpa Tachi Ak'ōrede wāara ijāaruta pirā, iididaipia bi irua ne-inaa oomerā; pāchi t'āridepai k'īsiada-ee: “¿Tachi Ak'ōrepa ooik'ā?” Māgara mia oodak'a jā higuera biiri ome, parāpa oodai. Ma awara ara bi eemaa jararutara “Jāmāik'aapa ãyaa wāji māik'aapa p'usa jāde baaináji”, māga oopidaipi. **22** Parāpa ne-inaa jōma iidiruta it'aa t'ī p'anide t'āripa ijāa p'anadairā, ma ne-inaa iru p'anadait'ee.

*Tachi Ak'ōrepa Jesús pēida
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)*

23 Ma t'ēepai Jesús t'īunaji Tachi Ak'ōre te waibiade. Mama jarateemaa bi misa, p'aareerā poroorāpa judiorā poro waibiarā ome Jesumaa iidijida:

—¿Tachi Ak'õrepa tai bïji-ek'ã ajida, ichi te waibia
ak'idamerã? ¿K'aipa pimaa nãga oopi bima? ajida.

²⁴⁻²⁵ Jesupa p'anauji:

—Mia pida paramaa iidiit'ee: ¿K'aipa pëijima aji,
Juan Bautista poro choo chemerã; Tachi Ak'õrepa
maa-e pírã eperãarãpa? Parãpa p'anaurutara, mia
vida jarayada aji, k'aipa mimaa nãga oopi bi.

Mäpai ächi pitapai pedee para beeji:

—Tachi Ak'õrepa pëidada aruta pírã, irua iidiit'ee:
“Mägara ¿sãap'eda Juan ūraa ijãada-e pajima?”
²⁶ Jõdee jararuta pírã “eperãarãpa Juan pëijida”,
jõmaweda k'íraudaridait'ee tachi ome, ächia ijãapata
perã Juan Tachi Ak'õre pedee jarapari paji.

²⁷ Mapa p'anaujida:

—K'awada-e p'anida ajida, k'aipa Juan pëiji.

Mäpai Jesupa mägaji:

—Mägara mia pida jara-edá aji, k'aipa mimaa
nãga oopi bi.

Jesupa warrarã omeede nepirida

²⁸ Mäpai Jesupa iidiji:

—¿K'âata k'ísia p'anima aji, parãpa? Eperãpa
warrarã omé iru baji. Abaamaa jaraji: “Warra,
wâpáde aji, mimiade mi uva k'âide.” ²⁹ Chi war-
rapa p'anauji: “¡Mi wâ k'inia-edá!” aji. Mamida
t'êepai, k'ísia awara ataji mäik'aapa wâji mimiade.
³⁰ Maap'eda ma eperãpa chi apema warramaa
auk'a jaranaji. Ma warrapa p'anauji: “Ak'õre, mi
wâit'eeda aji, mimiade.” Mamida mimiana-e paji.

³¹ Mäpai Jesupa iidiji:

—¿Chiságí warrapa oojima aji, chi ak'õrepa k'inia
badak'a?

P'anaujida:

—Chi naa chok'ada warrapa.

Māpai Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Cesar-it'ee impuesto p'epataarā māik'aapa prostitutaarā Tachi Ak'ōredeerā p'aneedait'ee parā naa. ³² ¿Sāap'eda? Juan Bautista chek'āri jarateede eperāarāpa p'ek'au k'achia oo amaadamerā māik'aapa t'āri pia p'anapataadamerā, parāpa ijāada-e paji. Jõdee ma Cesar-it'ee impuesto p'epataarā māik'aapa ma prostitutaarāpa ijāajida Juan pedee māik'aapa oojida irua jaradak'a. Mamīda parāpa māga unujida mīda, k'īsia awara atada-e paji iru pedee ijāadait'ee.

*Jesupa mimiapataarā k'achia beerāde nepirida
(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)*

³³ —Ũriti mia nepiriru jarateeit'ee: Eujā chiparipa uva eujā uuji māik'aapa t'iak'auk'ooji. Ichiaba bōgo māudee ooji uva aide piart'idait'ee. Māpai te it'ia ooji it'ip'a uva eujā jōma ak'i p'anadamerā. Maap'eda ne-uu eujā ak'ipataarā jīrīji aide mimiadamerā māik'aapa awara ãyaa wāji. ³⁴ T'ēepai uva oropata ewari pak'āri, pēiji chi mimiapataarā iidinadamerā ichi eere bee bi chauda tee pēidamerā. ³⁵ Mamīda chi eujā ak'ipataarāpa ma mimiapataarā jita atadak'āri, aba sīk'oojida, awaraa jīp'a peejida māik'aapa awaraamaa māupa bat'ajida. ³⁶ Maap'eda ma eujā chiparipa awaraa mimiapataarā pēiji. Mamīda ma ne-uu ak'ipataarāpa naaweda oodap'edaak'a oojida māirā ome.

³⁷ 'Maap'eda, chi warra pēiji. K'īsiaji: "Mi warra perā iru waaweedait'ee." ³⁸ Mamīda māgí

unudak'āri, māgajida: “Jāgipa ichi ak'ōre net'aa jōmaweda atait'ee chi ak'ōre piuk'āri. Peet'aadáma ajida. Māgá na eujā jōmaweda tachide payada” ajida. ³⁹ Māga k'īsiadap'edaa perā, chi warra atadachida māik'aapa ma uva eujādeepa uchia atadap'eda, peet'aajida.

40 Māpai Jesupa māgaji arii p'anadap'edaarāmaa:

—Chipari wāk'āri ma eujā ak'ipataarāmaa, ḡk'āata k'īsia p'anima aji, irua ooit'ee ma ak'ipataarā ome?

41 P'anaujida:

—Ma eujā ak'ipataarā jōmaweda peek'ooit'ee, chupiria k'awa-ee. Māpai ma uva eujā biyada ajida, awaraarā jua ek'ari, chaujara pak'āri āchia teedamerā ichi eerepema.

42 Māpai Jesupa māgaji:

—Parāpa waide nāga leeda-e p'anik'ā aji, Tachi Ak'ōre Ūraa p'ā jēra bide?

‘Te oopataarāpa māu k'iniada-e padap'edaa pipiara padachi. Tachi Ak'ōrepā māga ooji, tachia unudamerā māik'aapa ak'itrua para beemerā.’ *(Sal 118.22-23)*

43 Maperā mia jara bī: Tachi Ak'ōrepā parā bī-e pait'ee ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā. Ma k'āyaara awaraarāta ichideerā p'aneedait'ee, āchia teepata perā ichi eerepema chauru, parāpa teedai k'āyaara.

44 ‘Eperā ma māu pipiara bī ūri t'ūtiru pīrā, māgí p'u oodaipari, p'arat'u māu ūri baaik'āri āridaiparik'a. Jōdee ma māu eperā ūri baairu pīrā, māgí jōt'aait'ee māu choma p'arat'u

íri baaik'äri jõdaiparik'a; chi p'ora aupai beeparik'a.'

(Is 8.14)

45 P'aareerä porooräpa fariseorä ome Jesupa nepirida üri aupadak'äri, k'awaajida irua ächideta jara baji. **46** Mapa iru jita atapi k'iniadachida. Mamïda waawee p'anajida eperäärapa ijää p'anadap'edaa perä Jesús Tachi Ak'õre pedee jarapari.

22

Miak'äipata fiestade nepirida (Lc 14.15-24)

1 Jesupa waya jarateemaa beek'äri, nepiriji:

2 —Näga pik'a pait'ee Tachi Ak'õrepa eperäärapa ichi juu ek'ari bik'äri, ichideerä p'aneedamerä. Reypa k'isia iru baji miak'äipata fiesta ooit'ee ichi warrait'ee. **3** Chi mimiapataarä pëiji ichia eperäärapa t'í pëida p'e atanadamerä. Mamïda che k'iniada-e paji. **4** Waya awaraa mimiapataarä chok'ak'äri, mägaji: "Jaranadapáde aji, mia t'í pëida eperäärapa chedamerä chik'o ñipa nñbairä. Peepiji p'ak'a, awaraa ne-animal poreera iru bada ome. Mägí jõma ñipa ak'inñ bairä, chedapáde aji, miak'äipata fiesta oode." **5** Mamïda ma eperäärapa üri k'iniada-e paji irua jara pëida. Fiesta oode chedai k'äyaara, aba wäji ichi eujädee. Jõdee awaraa wäji net'aa netode. **6** Apemaaräpa eperäärapa reypa pëida jita atadak'äri, p'ua oojida peet'aarutamaa. **7** Reypa mäga k'awaa atak'äri, k'íraudachi. Mapa pëiji ichi soldaorä ma eperäärapa peenadamerä mäik'aapa ächi p'uuru paat'aadamerä. **8** Maap'eda mägaji chi mimiapataarämaa: "Miak'äipata fiesta at'äri

oodait'ee. Mamīda ooda-e ma t'ī pēida eperāarā ome, chedaamaa p'anadap'edaa perā. ⁹ Mapa wādapáde aji, calle jādee māik'aapa chi unuru-taarāmaa jaradapáde aji, mi ome fiesta oode chedamerā." ¹⁰ Aramāgá chi mimiapataarā wājida calle jādee. Chok'ara p'e aneejida; eperāarā pia beerā, k'achia beerā paara. Māgá ma rey te p'īu nībeeji eperāarāpa.

¹¹ 'Mamīda rey t'īuk'āri ma p'e aneedap'edaa arā ak'ide, unuji eperā miak'āipata fiestade jīpata p'aru jī-ee bi. ¹² Mapa māgaji: "K'ōp'āyo, ɬsāga t'īujima aji, nama, fiestade p'aru jīpata jī-ee?" Mamīda ma eperā k'īup'ee beeji. ¹³ Maperā reypa jaraji chi mesa ak'ipataarāmaa: "Jā eperā biiri, juu ome jī nībidapáde aji, māik'aapa taawaa p'āriudee ateedapáde aji, mama jēemerā, k'ida kierrkierree para bamerā p'uapa." ¹⁴ Tachi Ak'ōrepa chok'ara t'ī pēipari. Mamīda chok'ara-ee jīrit'erapari wāpiit'ee ichi truadee.

*Impuesto-it'ee reymaa p'arat'a p'aapatap'edaa
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)*

¹⁵ Ma t'ēepai fariseorā chip'edaidap'eda, pedeeteejida Jesús k'ūradait'ee. P'anauru pīrā, imiateedai māik'aapa peepit'aadai. ¹⁶ Ma-it'ee pēijida āchi eere p'anadap'edaa, Rey Herodes eere p'anadap'edaa ome Jesumaa. Māirāpa māgajida:

—Tachi Jarateepari, taipa k'awa p'aní pia wāarata jarapari māik'aapa jarateepari p'anapataadamerā Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a, eperāarāpa āchia k'iniata oopata mīda. K'awa p'aní pia eperāarā īripai ak'ik'aa; ma k'āyaara tachi

t'āride iru bi ak'ipari. ¹⁷ Maperā k'awa k'inia p'anī pia k'āata k'īsia bi. ¿Pia bīk'ā ajida, impuesto p'aadait'ee Cesarmaa, wa māga-e?

¹⁸ Jesupa k'awa bada perā māirāpa k'īsia k'achia iru p'anī, māgaji:

—¡Seewata parāpa Tachi Ak'ōrede ijāapatada apata! ¿Sāap'eda mi k'ūra k'inia p'anima?

¹⁹ Ak'ipidapáde aji, p'arat'a tau impuesto p'aapata.

Aramāgá denario aneejida. ²⁰ Māpai Jesupa iidiji:

—¿K'ai k'īrata nade bi māik'aapa k'ai t'īta p'ā bi ma? aji.

²¹ P'anaujida:

—César k'īra māik'aapa ichi t'īta p'ā bi da ajida.

Māpai Jesupa māgaji:

—Māgara téeti Cesarmaa irua net'aa iidipari, māik'aapa auk'a téeti Tachi Ak'ōremaa irua iidipari.

²² Māga ūridak'āri, ak'itrua para beeji māik'aapa erreujida.

Chok'ai p'irabaidait'erāde iididap'edaa

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Ma ewate weda saduceorā ūk'uru Jesumaa chejida. Māgiirāpa ijāadak'aa tachi piup'eda chok'ai p'irabai. Maperā māgajida:

²⁴ —Tachi Jarateepari, Moisepa jaraji eperā miak'āi bi warra wēe piuru pīrā, chi īpemapa iru wēra ataipia bi māik'aapa ai ome warra ooipia bi chi īpema piuda k'ap'ia pari. ²⁵ Tai t'aide p'anapachida īpemaarā siete. Chi naapema miak'āiji. Mamīda warra wēe piuji. Māgá chi wēra beeji chi araarepema īpema ome. ²⁶ Mamīda māgí ichiaba warra wēe piuji. Chi araarepema

māik'aapa araarepema miak'āijida ma p'ētrāa ome. Mamīda auk'a warra wēe piujida. Ma t'ēepai chi apemaarā jida miak'āijida ma p'ētrāa ome. Mamīda āchi jōmaweda warra wēe piujida. ²⁷ Maap'eda, ma wēra ichiaba piuji. ²⁸ ¿K'āata k'īsia bīma? ajida. Eperāarā piudap'eda chok'ai p'irabaidak'āri, ¿chisāgí īpemata ma wēra imik'īra pait'eema ajida, āchi jōmaweda iru ome miak'āi p'anadap'edaa perā?

²⁹ Jesupa p'anauji:

—Parāpa pia k'awada-e p'anī Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda māik'aapa k'awada-e p'anī ne-inaa jōmaweda iru juapa oopari. Mapa parāpa pia k'īsiada-e p'anī. ³⁰ Eperāarā piudap'eda chok'ai p'irabaidak'āri, imik'īraarā wēraarā ome waa miak'āida-e pait'ee. Angeleerā ichi truade p'anīrāk'api p'anadait'ee. ³¹ Ma awara parāpa k'achia k'īsia p'anapata jaradak'āri piudap'edaarā chok'ai p'irabaidak'aa. ¿Parāpa leeda-e p'anīk'ā Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bī?

³² 'Mī pi chonaarā Ak'ōre Waibia; Abraham, Isaac, Jacob ijāadap'edaa Ak'ōre Waibia.' (*Ex 3.6*)
¡Tachi Ak'ōre piudap'edaarā Ak'ōre Waibia-epi. Chok'ai p'anīrā Ak'ōre Waibia!

³³ Māga ūridak'āri, eperāarā ak'ītrua para beeji, Jesupa māgá k'īsia k'awaa jarateeda perā.

*Tachi Ak'ōre Ūraa waibiara bi
(Mr 12.28-34)*

³⁴ Fariseorāpa k'awaa atadak'āri Jesupa ma sadiuceorā k'īup'eezik'ooda, chip'ejida. ³⁵ Maap'eda Jesús k'ūra k'iniapa Moisepa p'āda jarateeparipa iidiji:

36 —Tachi Jarateepari, ¿chisāgí ūraata waibiara bima aji, apema Ak'ore ūraa p'ādadepema k'āyaara?

37 Jesupa p'anauji:
—‘Tachi Ak'ore Waibia k'inia iru baparíiji pichi t'āripa māik'aapa ne-inaa jōmaa k'āyaara iru k'inia iru baparíiji. Ewari chaa k'isíaji irude pichi t'āripa.’ *(Dt 6.5)*

38 Māgita chi ūraa naapiara; awaraa ūraa k'āyaara pipiara bi. **39** Araarepema māgik'a bi:

‘Awaraarā k'inia iru baparíiji pichi k'ap'ia k'inia iru baparik'a.’ *(Lv 19.18)*

40 Ma ūraa omeeweda waibiara p'ani, madeepa uchiadap'edaa perā awaraa ūraa jōmaweda Moisepa p'āda māik'aapa Tachi Ak'ore pedee jarapataarāpa p'ādap'edaa.

*K'aideepa uchiada Tachi Ak'orepa pēida
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)*

41 Fariseorā at'āri see nībide, **42** Jesupa iidiji:
—¿K'āata k'isia p'anima aji, parāpa? ¿K'aideepa uchiayama aji, Tachi Ak'orepa pēit'ee bi, Mesías apata?

P'anaujida:
—Rey Daviddeepa uchiait'eeda ajida.

43 Māpai Jesupa māgaji:

—Māgara, ¿sāap'eda Rey Davidpa irumaa: “Tachi Waibia” aji, Tachi Ak'ore Jaurepa nāga jarapik'āri?

44 ‘Tachi Ak'orepa jaraji Tachi Waibiamaa: “Pi mi ome auk'a waibia bairā, su-ak'i beepáde aji, mi juaraare, mia pi k'ira unuamaa iru p'anapataarā p'oyaaru misa.”’ *(Sal 110.1)*

45 Davidpa ichi ēreerādeepa uchiait'ee bimaa t'jaraji “Tachi Waibia”. ¿Mapa k'awada-ek'ā aji,

Mesías waibiarā bi chonaarāwedapema Rey David k'āyaara?

⁴⁶ Ma fariseorāpa maarepida p'oyaa p'anauda-e paji. Maadamāiipa waawee p'aneejida waa iididait'ee.

23

*Jesupa jarada fariseorāde māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāde
(Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)*

¹ Ma t'ēepai Jesupa māgaji eperāarāmaa māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa:

² —Moisepa p'āda jarateepataarāpa fariseorā ome jarateepata k'āata jara k'inia bi Moisepa p'āda. ³ Maperā ūrīti āchia jarateepata māik'aapa óoti āchia jara p'anik'a. Mamīda p'ananaati āchi p'anapatak'a, ne-inaa jaradap'eda, ne-inaa awaraata oopata perā. ⁴ Eperāarāmaa ne-inaa audú chok'ara oopipata. Mamīda chupiria k'awaadak'aa ārapa p'oyaa ooda-e pak'āri.

⁵ Āchia ne-inaa jōma oopata awaraarāpa āchi t'o p'anadamerā. Porode māik'aapa juade p'ārajipata ne-e jobiadee ooda Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda ome. Ma awara p'aru teesoo sidibai i jiichoo jipata awaraarāpa pia unudamerā. ⁶ Nek'onadak'āri awaraarā ome, su-ak'i p'aneepata jōmaarā taide, poro waibiarā su-ak'i p'aneepatamāi. Ichiaba Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tede p'anadak'āri, su-ak'i beepari pipiara bide su-ak'i p'aneepata.

⁷ Ma awara calle jāde nipayadak'āri, k'inia p'anapata jōmaarāpa āchimaa saludaadamerā māik'aapa "Tachi Jarateepari" adamerā.

8 'Parāpa jōdee māga oodaik'araa bī, parā auk'a p'anadairā īpemaarāk'a māik'aapa Jarateepari Waibīa apai iru p'anadairā. **9** Ichiaba na p'ek'au eujādepema apidaamaa "Tachi Ak'ōre" adaik'araa bī, parāpa Ak'ōre apai iru p'anadairā Ak'ōre truade. **10** Ichiaba jiridaik'araa bī awaraarāpa parā "tachi waibīarā" adamerā mi, Cristo aupaita, parā Poro Waibīa perā. **11** Parādepema waibīara bīta apemaarā juua ek'ari baipia bī āchi mimiaparik'a. **12** Chi waibīara pa k'inia bī ek'ariara beeit'ee. Jōdee chi ek'ariara bī mīda t'āri o-īa bapari pīrā, waibīara pait'ee.

*Jesupajaradajudiorā waibīarāde
(Mr 12.40; Lc 11.39-52)*

13 —¡Aai, Tachi Ak'ōrepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēiit'ee! ¡Seewata Tachi Ak'ōrede ijāapatada apata! Parā k'aurepa eperāarā p'anadak'aa Tachi Ak'ōre juua ek'ari. Parā jida ichideerā p'aneeda-e pait'ee, eperāarāmaa ijāapi k'iniada-e p'anadairā irua pēidade.

14 [¡Aai, Tachi Ak'ōrepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēiit'ee! ¡Seewata Tachi Ak'ōrede ijāapatada apata! Parāpa p'ētrārā te jāri atapata māik'aapa taarā it'aa tīpata eperāarāpa parā pīa ak'idamerā. ¡Maperāpi Tachi Ak'ōrepa parā k'achiara ooit'ee awaraarā k'achia ooi k'āyaara!]

15 '¡Aai, Tachi Ak'ōrepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēiit'ee! ¡Seewata Tachi Ak'ōrede ijāapatada apata! T'īmī wāpata parāpa ijāpatata jarateede, māgá eperāarā pāchi eere t'īudamerā. Māpai aba pāchi eere pa atadak'āri,

parāpa jaratee jōnipa māgi papipata pāchi k'āyaara audupiara atuamerā.

16 'jAai, Tachi Ak'õrepa parā k'achiadee pēiit'ee! **j**Parā tau p'āriu beerāk'api p'aní, pariata o ak'ipimaa p'anadairā awaraarāmaa! Parāpa jarapata pipiara bi eperārāpa juraadamerā Tachi Ak'ore tede nībi nēe k'īrapite, ichi te waibia k'īrapite juraadai k'āyaara. **17** **j**K'ira k'awa-ee pik'a p'aní māik'aapa tau p'āriu pik'a p'aní! **¿**Tachi Ak'ore te waibia piara bi-ek'ā nēe iru tede awara bida k'āyaara? **18** Parāpa ichiaba jarapata pipiara bi juraadamerā ne-inaa altar īri bidap'edaa paadait'ee k'īrapite, Tachi Ak'ore tedepema altar k'īrapite juraadai k'āyaara. **19** **j**Tau p'āriu pik'a p'aníirā! **¿**Altar awara bida Tachi Ak'ore-it'ee piara bi-ek'ā ne-inaa ma altar īri bida k'āyaara? **20** Eperāpa ne-inaa ooit'eeda ak'āri Tachi Ak'ore altar k'īrapite, ma altar k'īrapitepai juraa-e bi. Auk'a juraa bi ne-inaa ma altar īri bi k'īrapite. **21** Ma awara eperāpa ne-inaa ooit'eeda ak'āri Tachi Ak'ore te waibia k'īrapite, ma te k'īrapitepai juraa-e bi. Auk'a juraa bi Tachi Ak'ore k'īrapite, iru ma tede bapari perā. **22** Ichiaba eperāpa ne-inaa ooit'eeda aru pīrā ne-inaa it'ari nībi k'īrapite, ma pedee auk'a jara bi Tachi Ak'ore su-ak'i beepari k'īrapite māik'aapa Tachi Ak'ore k'īrapite, iru ma su-ak'i beeparide su-ak'i bapari perā.

23 'jAai, Tachi Ak'õrepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēiit'ee! **j**Seewata Tachi Ak'orede ijāapatada apata! Tachi Ak'ore-it'ee awara bipata nāgee aliñó: menta, anís, comino; māgi diezdepema chaa, aba. Mamīda

oodak'aa nāgí Tachi Ak'õre ũraa p'ãdadepema ũraa waibiarä jara bïk'a: "Awaraarä k'üradaik'araa bï; awaraarä chupiria k'awaadaipia bï; oodaipia bï paräpa oodait'eeda apatak'a." Mägí ũraa jara bïk'ata oodaipia bï, auk'a ne-alinõ ome oopatak'a. ²⁴ ¡Parä tau p'ãriu beeräk'api p'aní; pariatua o ak'ipimaa p'anadairä awaraarämaa! ¡Pania néesipata ne-animal chak'eerä t'iunaadamerä pania toparide! Mamïda paräpa k'awada-ee, camello k'ap'ia jõma mit'aak'ajík'api p'aní.

²⁵ ¡Aai, Tachi Ak'õrepa parä Moisepa p'ãda jarateepataarä fariseorä ome k'achiadee pëiit'ee! ¡Seewata Tachi Ak'õrede ijääpatada apata! Paräpa vaso mäik'aapa p'arat'u taawaik'a eere pi-ia siiipata. Mamïda mägí edajäde ipuru bï ne-inaa k'achiapa, parä t'ari k'achia p'anadairä. Chïara net'aa chiapata mäik'aapa chïara k'ürapata. ²⁶ ¡Fariseo, pi tau p'ãriu pik'a bï! Naapiara chi vaso edajäde siiji. ¡Mägá chi taawaik'a eere ichiaba sii beeipi!

²⁷ ¡Aai, Tachi Ak'õrepa parä Moisepa p'ãda jarateepataarä fariseorä ome k'achiadee pëiit'ee! ¡Seewata Tachi Ak'õrede ijääpatada apata! Parä näga pik'a p'aní. Jäiradepema mäu te t'o-t'oo p'urupata taawaik'a eere, pi-ia unudamerä. Mamïda ma mäu te edajäde paraa piudap'edaarä k'ap'ia mik'ia biiri ome. ²⁸ Mäga pik'a paräpa ne-inaa k'ira t'ädo oopata taawaik'a eere pi-ia unudamerä. Mamïda parä edajäde k'ürayaa, t'ari k'achia-idaa p'aní.

²⁹ ¡Aai, Tachi Ak'õrepa parä Moisepa p'ãda jarateepataarä fariseorä ome k'achiadee pëiit'ee! ¡Seewata Tachi Ak'õrede ijääpatada apata! Paräpa te chak'e pi-ia mäudee oopipata chonaaräwedapema

Ak'õre pedee jarapataarã iadap'edaa ñri. Ma awara chonaarãwedapema t'ãri pia p'anadap'edaarã iadap'edaamãi parãpa pi-ia nep'ono p'irrabai uuk'oopata. Ma jõma oopatada apata ma chonaarã k'irãpadamerã. ³⁰ Maap'eda mägapata: "Tai p'anadap'edaa paara tai chonaarãpa Ak'õre pedee jarapataarã peedak'ãri, tãipata k'aripada-e pak'ajida" apata. ³¹ Mäga jaradak'ãri, ak'ipipata parãpa k'awa p'ani pãchi chonaarãpa Ak'õre pedee jarapataarã peedap'edaa. ³² Parã mägá uchiadap'edaa perã Tachi Ak'õre pedee jarapataarã peedap'edaarãdeepa, ¿parãpa auk'a oodai-ek'ã ñrapema Ak'õre pedee jarapari ome?

³³ '¡Parã k'achia-idaa beerãdeepa uchiadap'edaarã! ¡Taamák'api p'aní! ¿Sãga uchiadai Tachi Ak'õre juadeepa? ¡Irua parã atuapiit'eepi!
³⁴ Maperã mia pëiit'ee Ak'õre pedee jarapataarã, k'isìa k'awaa beerã, mi ūraa jarateepataarã ome. Mamïda parãpa mäirã ūk'uru jíp'a peedait'ee kurusode baijira bidak'ãri piurutamaa. Ichiaba ūk'uru p'ua oodait'ee Tachi Ak'õre Úraa jarateepata tede mäik'aapa ūk'uru p'uuru bee chaa jíri nipapataadait'ee miapi k'inia p'anadairã.
³⁵ Parãpa mäga oodait'ee perã, Tachi Ak'õrepa parã k'achia ooit'ee jõmaweda irude wãara ijääpataarã peedap'edaa k'aurepa, Abeldeepa Berequías warra Zacarías parumaa. Pãchi auk'aarãpa iru peejida Tachi Ak'õre tede, te t'íupata, altarmãi esajïak'a. ³⁶ Mía wãarata jararu. Ma peedap'edaa k'aurepa Tachi Ak'õrepa ñrapemaarã k'achia ooit'ee.

*Jesús jēeda Jerusalén p'uurudepemaarā pari
(Lc 13.34-35)*

³⁷ —¡Jerusalén, Jerusalén, pidepemaarāpa Tachi Ak'ore pedee jarapataarā peepata māik'aapa irua pēida eperāarā māupa bat'a peepata! At'apai miá pidepemaarā araa p'e k'inia bapachi, et'erre wērapa chi chak'eerā p'e ataparik'a ichi isia ek'ari. ¡Mamīda parāpa k'iniada-e paji! ³⁸ ¡Urítí! ¡Pāchi te ituaba beeit'ee, Tachi Ak'orepa parā waa ak'i-e pait'ee perā! ³⁹ Mía jara bi: Parāpa mi waa unudae pait'ee nāga jararutamaa:

‘¡Tachi Ak'orepa ichia pēida ichita pia ak'i bapariit'ee!’ *(Sal 118.26)*

24

*Jesupa jarada Tachi Ak'ore te waibia t'eet'aa chedait'ee
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)*

¹ Jesús uchiak'āri Tachi Ak'ore te waibia deepa, chi k'ōp'āyorāpa jara chejida Ak'ore te waibia pia oo k'obi. ² Māpai Jesupa māgaji:

—¿Parāpa na te jōma pia unu p'aní-ek'ā? aji. Mía wāarata jararu. Éwari cherude nama māu apida bee-e pait'ee awaraa māu īri. Na jōmaweda t'eek'oo chedait'eeda aji.

*Tachi Ak'ore ewari waibia ewate pai naaweda
(Mr 13.3-23; Lc 17.22-24; 21.7-24)*

³ Maap'eda wājida Olivo Eedee. Jesús ituaba suak'i beek'āri, chi k'ōp'āyorāpa iidi chejida:

—Jaráji sãapai Ak'õre te waibia t'eet'aa chedait'ee.
¿Sãga nãbeeyama ajida, pi chei naaweda mäik'aapa
Tachi Ak'õre ewari waibia ewate pai naaweda?

⁴ Jesupa p'anauji:

—Tauk'a nipapatáati apidaamaa k'ũrapiamaapa.
⁵ Mi jíak'a chok'ara chedait'ee. Seewata jaradait'ee:
“Mi Cristopi, Tachi Ak'õrepa pëida.” Mäga jara
p'anipa eperãarã chok'ara k'ũradait'ee. ⁶ Mi chei
naaweda parãpa ũridait'ee nama mäik'aapa awara
ãi jura chõo jõni. Mamïda p'eranáati. Ichita
mäga p'asait'ee. Mamïda at'ari na p'ek'au eujã jõ-
e pait'ee. ⁷ Ai naaweda eperãarã awaraarã ome
chõodait'ee. Jarra oodait'ee mäik'aapa awêrachai
wâyaapariit'ee, eujã awara-awaraade. ⁸ Mamïda
mäga p'asak'ãri, ewaapi na p'ek'au eujãdepemaarã
miamaa p'aneedait'ee.

⁹ Maapai parã jita atadak'ãri, p'ua oodait'ee
mäik'aapa peedait'ee. Jõmaarãpa parã k'ira
unuamaa iru p'anapataadait'ee mide ijãapata
k'aurepa. ¹⁰ Mäga oo p'anadak'ãri, eperãarã
chok'ara mide ijãa amaadait'ee mäik'aapa
chik'ira unuamaa jõnadait'ee, ãchi k'õp'ãyoorã
traicionaarutamaa. ¹¹ Seewa-idaa beerã chok'ara
uchiadait'ee Ak'õre pedee jarapataarã jíak'a.
Mäirãpa eperãarã chok'ara k'ũradait'ee. ¹² Mägá
na p'ek'au eujãdepemaarãpa audú ne-inaa k'achia
oodait'ee perã, eperãarã chok'araarãpa awaraarã
waa k'inia iru p'anada-e pait'ee. ¹³ Mamïda
Tachi Ak'õrepa k'aripait'ee atuanaadamerã k'ira
jíp'a nipapataarã Ak'õre ode jai-idaarutamaa.
¹⁴ Mia pëiit'ee eperãarãpa mäga jaradait'ee na
p'ek'au eujã jõmaade, p'uuru pidaarã jõmaarãpa

k'awaadamerā. Māpaipi na p'ek'au eujā jōit'ee.

¹⁵ 'Tachi Ak'õre pedee jarapari Danielpa p'ãdade jara b̄i abaapa ne-inaa audú k'achia ooit'ee Tachi Ak'õre te waibia edajāde. Chi nãgí leerupa pia k'isíaji k'awaait'ee k'ãata jara k'inia b̄i. ¹⁶ Mapa Judea eujāde p'aníirãpa māga unudak'ãri, p'ira mirudaipia b̄i eera jēra bimaa. ¹⁷ Ichiaba eperā terrazade b̄i pírā, teedaa t'íuk'araa b̄i ichi net'aa p'e atade. ¹⁸ Ma awara eperā ichi ne-uu k'âide ni pírā, teedaa cheik'araa b̄i p'aru p'ede pida. Aramata wāipia b̄i. ¹⁹ ¡Aai, maapai chupiria jõneedait'ee wēraarā biak'oo bee maa-e pírā warra chak'eerā jude iru bee! ²⁰ Chupiria iidítí Tachi Ak'õremaa ma ewari p'asapinaamerā k'oijara níbide maa-e pírā ūipata ewate. ²¹ Maapai eperāarā audupiara chupiria mia jõnadait'ee, na p'ek'au eujā ooru weda chupiria para bada k'âyaara mäik'aapa ma t'ëepai waa māgá chupiriara p'anada-e pait'ee. ²² Tachi Ak'õrepa ma ewari isapai wāyaapi-e pírā, apida chok'ai p'aneeda-e pai. Mam̄ida isapai wāyaapiit'ee ichia jirit'eradaarā k'aurepa, ãra chupiria k'awaa bapari perā.

²³ 'Maapai apidaapa parāmaa jararuta pírā: "¡Pichá, ak'iti! ¡Nama b̄i Cristo, Tachi Ak'õrepa pëida!" maa-e pírā jararuta pirā: "¡Ara b̄ita Cristo!" ijãanáati. ²⁴ Mi jíak'aarā mäik'aapa Tachi Ak'õre pedee jarapataarā jíak'aarā chok'ara chedait'ee. Mam̄ida māirãpa jara p'aní ijãanáati, seewa-idaa bee perā. Ne-inaa k'íra t'ãdoo eperāarāpa p'oyaa oodak'aa ãchi juadoopa oo p'anipa eperāarā k'ûradait'ee, perá Tachi Ak'õrepa jirit'eradaarā k'ûrarutamaa. ²⁵ Mia parāmaa ūraapari

k'awaadamerā māga p'asai naaweda. ²⁶ Mapa parāmaa jararuta pīrā: “¡Ak'íti! Achú bī Tachi K'aripapari, eujā pania wēe bīde,” mamaa wānáati mi jīride. Maa-e pīrā jararuta pīrā: “¡Ak'íti! Ichi nama miru bī,” ijāanáati. ²⁷ Atu p'anide pa tau jēra t'īuparik'a ak'ōrejīru uchiapari eereepa baaiparima, māga pīk'a eperāarā atu p'anide mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema waya cheit'ee. ²⁸ Piuda k'ap'ia bimāi ākoso seedaipatada aji.

Jesupa jarateeda Eperā Ak'ōre Truadepema waya cheit'ee

(*Mr 13.24-27; Lc 21.25-28*)

²⁹—Ma chupiria jōnadap'edaa t'ēepai, nāga pait'ee: Tachi Ak'ōrepa pajā wērepiti'ee. Ak'ōrejīru p'āriudariit'ee; atane waa īdaa-e pait'ee māik'aapa lucero baaik'oodaridait'ee pajādeepa.' ^(Is 13.10)

³⁰ Māpai pajāde eperāarāpa ne-inaa unudait'ee. Ma k'aurepa k'awaadait'ee mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, cheru. Māpai na p'ek'au eujādepemaarā jēe para beeit'ee āchobeepa. Unudait'ee mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, jōmaarā k'āyaara waibīara bī k'īra wāree cheru jīrararade. ³¹ Māpai mia trompeta golpe chaapiit'ee angeleerāmaa, p'e chedamerā eperāarā mia jīrit'era iru bīrā na p'ek'au eujā jōmaade, t'īmī bee piñida.

Jesupa higuera bīrīde jarada

(*Mr 13.28-31; Lc 21.29-33*)

³²—K'īsiati higuera bīrīde. Higuera k'iru t'u-k'ua uchia nībeek'āri māik'aapa ewaa t'ono nībeek'āri,

k'awaapata eujā wāsia wā. ³³ Māga pik'a mia et'ewa jaradak'a unudak'āri, k'awa p'ani taarā-e mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema cheru. ³⁴ Mia wāarata jararu. Trapemaarā piudai naaweda, ma ne-inaa jōmaweda p'asait'ee. ³⁵ Ewari cherude pajā na p'ek'au eujā ome jōdait'ee. Mamīda ichita p'asait'ee mia pedee jaradak'a.

K'awada-e p'ani sāapai cheit'ee Eperā Ak'ōre Truadepema

(*Mr 13.32-37; Lc 17.26-30*)

³⁶ —Eperā apidaapa k'awada-e p'ani Eperā Ak'ōre Truadepema cheit'ee ewate; chi hora jida. It'aripema angeleerāpa pida k'awada-e p'ani; mia pida ichiaba. Mi Ak'ōrepapai k'awa bi.

³⁷ 'Noé bada ewaride p'asadak'a māga pik'a p'asait'ee mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema waya chek'āri. ³⁸ Maapai na p'ek'au eujā ūui naaweda, eperāarā nek'opachida, ne-inaa topachida māik'aapa miak'āipachida Noé ichi barcode bataurumaa. ³⁹ Mamīda atu p'anide k'oi chedachi, eujā ūudachi māik'aapa jōmaweda k'iniidachida. Māga pik'a p'asait'ee ichiaba mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema waya chek'āri. Atu p'anide cheit'ee. ⁴⁰ Ma ewate eperāarā omé mimiamaa p'anadait'ee āchi eujāde. Angeleerāpa aba it'aa ateedit'ee; chi apema atabēidait'ee. ⁴¹ Ichiaba wēraarā omé trigo bamaa p'anadait'ee k'ūrumade. Aba it'aa ateedit'ee; chi apema atabēidait'ee.

⁴² 'Maperā tauk'a p'anapatáati k'awada-e p'anadairā sāapaita cheit'ee Pāchi Waibia. ⁴³ Nāgí pedee pia k'awáati. Te chiparipa k'awa bada

paara nechiapari cheit'ee hora p'ärík'ua ichi net'aa chia atait'ee, chok'ai bak'aji ma nechiapari ichi tede t'íupiamaapa. ⁴⁴ Mägá parã jida chok'ai pik'a p'anadaipia bi, atu p'anide mi, chi Eperã Ak'õre Truadepema, cheit'ee perã.

*Mimiapari pia mimiapari k'achia ome
(Mr 13.34-37; Lc 12.41-48)*

⁴⁵ —¿Ságá baparima aji, mimiapataarã poro waibia pia? Mägipa k'ísia k'awaa oopari chiparipa oopi bik'a. Pia ak'ipari chipari net'aa atabëida ichi juade mäik'aapa chiparimaa nek'opip'eda, mimiapataarãmaa chik'o tawapari. ⁴⁶ O-ña bapari chipari pachek'ãri, ichi mimiamaaunu chepari perã. ⁴⁷ Mia wääarata jararu. Chiparipa mägaunu chek'ãri, jõma ichia net'aa iru bi bii't'ee ma mimiapari juu ek'ari ak'i bamerã. ⁴⁸ Mamïda ma mimiapari t'ãri k'achia bi pirã, nãga k'ísiai: "Taarãit'ee mi chipari." ⁴⁹ Mapa apemaarã mimiapataarã wiimaa beeí mäik'aapa tomaa beeí, nek'omaa beeí toyaa beerã ome. ⁵⁰ Mamïda ma mimiapari k'achia atu bide chi te chipari pacheit'ee. ⁵¹ Mäpai irua ooda k'awaa atak'ãri, iru miapiit'ee mäik'aapa ãyaa pëit'aait'ee mimiapataarã seewata mimiapatada apataarã ome bade. Mama jõe nõbait'ee mäik'aapa k'ida kierrkierree nõbait'ee p'uapa.

25

Jesupa awěraarã diezde nepirida

¹—Nãga pik'a pait'ee Tachi Ak'õrepa eperãarã ichi juu ek'ari bik'ãri, ichideerã p'aneedamerã. Diez wěraarã imik'ira ome waide k'äida-ee beerã wâjida miak'äipata fiestadée. Ächi lámpara atadap'eda,

nijida k'īrachuudait'ee chi īmik'īra miak'āiit'ee
 bī ome, iru k'ōp'āyaadait'ee pada perā fiesta oo
 p'animāi. ² Ma wēraarā diezdepema joisomaa
 pia k'īsiada-e paji, ne-inaa oodai naaweda.
 Jōdee chi apema joisomaa pia k'īsiapachida,
 ne-inaa oodai naaweda. ³ Chi pia k'īsiada-
 e p'anadap'edaarāpa āchi lámpara atadak'āri,
 k'īsiada-e paji aceite waapiara ateedait'ee āchi
 ome. Mapa āchi lamparade bada aupai anipajida.
⁴ Jōdee chi pia k'īsia p'anadap'edaarāpa āchi
 lamparade bī awara ateejida aceite botella
 aba-abaa. ⁵ Mamīda chi miak'āiit'ee bī taarā
 nībada perā cheit'ee, ma wēraarā jōmaweda
 k'āidachida āchia nī p'anadap'edaamāi. ⁶ Esapite
 pa wāk'āri, ūrijida bia cheruta: “¡Miak'āiit'ee
 bī pacheruda! ajida. ¡Uchiadapáde ajida, iru
 k'īrachuude!” ⁷ Ma wēraarā k'āi jōnadap'edaa
 aramata p'irabaik'oodachida māik'aapa āchi
 lamparadepema mecha t'iik'oojida pia unudait'ee.
⁸ Māpai chi pia k'īsiada-ee p'anadap'edaarāpa
 māgajida apemaarāmaa: “Taimaa aceite ma-āri
 teedapáde ajida, tai lámpara k'īk'oodaruta perā.”
⁹ Mamīda apemaarāpa p'anaujida: “Taipa teeda-
 eda ajida, jōmaarā-it'ee araa-e perā. Wādapáde
 ajida, aceite netopatamaa pāchi-it'ee netode.”
¹⁰ Mamīda ma wēraarāpa aceite netonaruta misa,
 pacheji chi īmik'īra miak'āiit'ee bada. Māgá ma
 awēraarā pia k'īsiadap'edaarā auk'a t'iujida iru
 ome fiesta oodait'eemāi. T'iudak'āri, irua ma te
 t'iupata jīa nībiji. ¹¹ Taarā-e nīde pachejida chi
 aceite netonadap'edaarā. Te taawaik'a eereepa
 māgajida: “¡Tachi Waibia, Tachi Waibia, ewapáde
 ajida, tai t'iudait'ee!” ¹² Mamīda irua p'anauji: “Mia

wāarata jararu. Parā k'awa-e bida” aji.

¹³ Māga nepirip'eda, Jesupa māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Māga pait'ee perā, tauk'a p'anapatáati parāpa k'awada-e p'anadairā sāapai mi cheit'ee.

*Jesupa p'arat'a teedade nepirida
(Lc 19.11-27)*

¹⁴ —Ichiaba nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Eperā awara āyaa wāi naaweda, ichi mimiapataarā t'i p'eji māik'aapa p'arat'a teeji āchi chaachaa ak'i p'anadamerā, ichi cheru misa.

¹⁵ Mimiapari abaamaa teeji p'arat'a tau cinco mil; awaraamaa teeji p'arat'a tau dos mil; apemamaa p'arat'a tau mil. Māgá p'arat'a tau awara-awaraa teeji, k'awa bada perā āchi auk'a mimiadak'aa. Maap'eda āyaa wāji. ¹⁶ Ma t'ēepai ma mimiapari cinco mil jitadapa ne-inaa netomaa beeji ma p'arat'apa. Māgá ne-inaa neto bipa awaraa cinco mil eepa ataji. ¹⁷ Māgá ichiaba ma p'arat'a tau dos mil jitadapa awaraa dos mil eepa ataji. ¹⁸ Mamīda ma p'arat'a tau mil jitadapa chi poro waibia p'arat'a eujāde jau nībinaji, atuadarii jīak'aapa.

¹⁹ Taarāpai pacheji chi p'arat'a chipari. Juasia k'inia baji ma p'arat'a atabēida chi mimiapataarā ome. Mapa āchi t'i pēiji. ²⁰ Naapiara pacheji chi mimiapari p'arat'a tau cinco mil jitada. Māgipa chi p'arat'a chiparimaa māgaji: “Señor, pía mīmaa teejida aji, p'arat'a tau cinco mil. Nama bida aji, waa awaraa cinco mil uchiada ne-inaa neto bipa.” ²¹ Chi p'arat'a chiparipa māgaji: “¡Pí pía bida aji, pía mimiapari perā! Mia atabēida pia ak'iji māik'aapa

ai ūri waapiara uchiapiji. Māga ooda perā ūrá pi jua ek'ari biit'eeda aji, ne-inaa audupiara ak'imerā. Teedaa t'iupáde aji, o-ña bapariimerā mi ome."

²² Māgí t'ee pacheji chi mimiapari p'arat'a tau dos mil jitada. Ichia māgaji: "Señor, pia mīmaa teejida aji, p'arat'a tau dos mil. Nama bida aji, waa awaraa dos mil, uchiada ne-inaa neto bipa."

²³ Chi p'arat'a chiparipa māgaji: "¡Pi pia bida aji, pia mimiapari perā! Mīa atabēida pia ak'iji māik'aapa ai ūri waapiara uchiapiji. Māga ooda perā ūrá pi jua ek'ari biit'eeda aji, ne-inaa audupiara ak'imerā. Teedaa t'iupáde aji, o-ña bapariimerā mi ome."

²⁴ Mamīda chi mimiapari p'arat'a tau mil jitada pachek'ari, māgaji chiparimaa: "Señor, mīa k'awa bida aji, pia eperārā pia chupiria k'awak'aa. K'awa bī pichia ne-inaa jōma p'e atapari awaraarā mimiadap'edaa pari. ²⁵ Mīa waawee baji pichi p'arat'a atuadarii jīak'aapa. Mapa ma p'arat'a jau iru baji eujāde. Nama bida aji, pichi p'arat'a."

²⁶ Māpai chi p'arat'a chiparipa māgaji: "¡Pi k'achia bida aji, pia mimiak'aa perā māik'aapa k'oo-idaa bapari perā! Wāara k'awa baji pīrā mīa mīchi-it'ee ne-inaa jōma p'e atapari awaraarā mimiadap'edaa pari, ²⁷ māgara ḥsāap'eda mi p'arat'a iana-e pa-jima aji, p'arat'a iapata tede, māpemaarāpa ai ūri p'aadamerā, mi p'arat'a taarā iru p'anadap'edaa pari?" ²⁸ Māpai ma p'arat'a chiparipa māgaji arii p'anadap'edaarāmaa: "Ma p'arat'a tau mil jāri atadapáde aji, māik'aapa teedapáde aji, chi diez mil iru bīmaa. ²⁹ Eperāpa iru bīmaa waapiara teeit'ee, audupiara iru bamerā. Mamīda chi mak'īara wēe bīpa ma-āri iru bī paara jāri atait'eeda aji.

30 Na mimiapari k'achia taawaa ateedapáde aji, p'āriudee jēenamerā māik'aapa k'ida kierrkierree nībamerā p'uapa."

Tachi Ak'ōre ewari waibia ewatede jarateeda

31 —Mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, chek'āri mi angeleerā ome, su-ak'i beeit'ee rey su-ak'i beepari k'īra wāreede. **32** Na p'ek'au eujādepemaarā k'īra t'ādoo cheepurudait'ee iru k'īrapite. Māpai irua eperāarā awara-awaraa biit'ee, ne-animalaarā chiparipa ichi oveja, cabra awara-awaraa bīparik'a. **33** Ovejaarāk'a bee pēiit'ee ichi juaraare; jōdee cabrak'a bee chi juabi eere.

34 'Maap'eda Reypa māgait'ee ichi juaraare p'anii'rāmaa: "¡Chéti, mi Ak'ōrepā parā pia ak'ida perā! Wātī Tachi Ak'ōre truadee, na p'ek'au eujā ewaa oodak'āriipa irua parā jīrit'erada perā. **35** Mi jarrapisia nībak'āri, parāpa mīmaa nek'opijida māik'aapa opisia nībak'āri, ne-inaa topijida. Ma awara mi chīara eujāde nipak'āri, mi auteebajida pāchi tede. **36** P'aru wēe chidi pak'āri, parāpa p'aru teejida. K'ayaa bak'āri, parā wājida mi ak'ide. Carcelde bak'āri, ichiaba mi ak'inajida." **37** Māpai ichi juaraare k'achia wēe p'anii'rāpa iididait'ee: "Tachi Waibia, ¿sāaweda unujidama ajida, pi jarrapisia nībī māik'aapa nek'opijida? Maa-e pirā ¿sāaweda unujidama opisia nībī māik'aapa ne-inaa topijida? **38** ¿Sāaweda unujidama pi chīara eujāde ni māik'aapa auteebajida tai tede maa-e pirā p'aru wēe ni māik'aapa p'aru teejida pimaa? **39** ¿Sāaweda pi ak'inajidama ajida, k'ayaa bak'āri maa-e pirā carcelde bak'āri?" **40** Māpai Reypa p'anaut'ee: "Mia

wāarata jararu. Parāpa māgee ne-inaa oodap'edaa mi īpemaarā, na chupiria beerāmaa, auk'a mīmaa oojida."

41 'Maap'eda Reypa ichi juabi eere p'aniirämaa mägait'ee: "¡Parā, chi k'achia-idaa beerā, ãyaa Wāti mi ik'aawaapa! Wāti t'ipitau ichita jērajēraa jira bidee, ooda Netuara Poro Waibia-it'ee; ichideerā-it'ee. **42** Mi jarrapisia n̄ibak'āri, parāpa mīmaa nek'opida-e paji māik'aapa opisia n̄ibak'āri, ne-inaa topida-e paji. **43** Ma awara chīara eujāde t'imí nipak'āri, mi auteebaida-e paji pāchi tede. P'aru wēe nipak'āri, parāpa p'aru teeda-e paji. Mi k'ayaa bak'āri māik'aapa carcelde bak'āri, mi ak'inada-e paji." **44** Māpai māirāpa iididait'ee: "Tachi Waibia, ñsāaweda pi unujidama ajida, jarrapisia n̄ibi maa-e pīrā opisia n̄ibi; chīara eujāde t'imí ni maa-e pīrā p'aru wēe ni; k'ayaa bi maa-e pīrā carcelde bi, taipa pi k'aripada-eeta?" **45** Māpai Reypa p'anaut'ee: "Mia wāarata jararu. Parāpa māgee ne-inaa ooda-e p'anadap'edaa eperāarā chupiria beerāmaa, auk'a mīmaa ooda-e paji." **46** Māpai ma k'achia beerā pēit'ee t'ipitau ichita jērajēraa jira bidee. Jōdee chi pia beerā Tachi Ak'õre ome ichita p'anapataadait'ee.

26

Judiorā poroorāpa pedeeteedap'edaa Jesús jīta atapidait'ee

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Ma jōma jara aupak'āri, Jesupa māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

² —Parāpa k'awa p'aní k'āima omeemaa Pascua fiesta pait'ee. Maapaita mi, chi Eperā Ak'ōre Trudadepema, jita atapidait'ee māik'aapa kurusode baijira bīpidait'ee piumerā.

³ Jesupa māga jaradadeepa p'aareerā poroorā judiorā poro waibiarā ome chip'ejida p'aareerā poro waibiarā bi, Caifás palaciode. ⁴ Mama p'anide pedeeteejida Jesús mera jita atapidait'ee māik'aapa peepit'aadait'ee. ⁵ Mamīda māgajida:

—Fiestade ooda-edá ajida, eperāarā k'īrau para beepiamaapa tachi ome.

*Mariapa k'era weeda Jesús poro īri
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)*

⁶ Jesús Betania p'uurude bak'āri, Simón, chi leprapa k'ayaa bada apatap'edaa tede baji. ⁷ Māga nide wēra Jesús k'ait'a cheji chok'o chak'ek'a māu pi-ia alabastrodee ooda ome. Ma chok'o chak'e ipuru baji k'era īpiapa. Jesús mesade su-ak'i bide māgi wērapa ma k'era weet'aaji iru poro īri. ⁸ Chi k'ōp'āyoorāpa māga unudak'āri, k'īraudachida māik'aapa pedee para beeji:

—¿Sāap'eda jā k'era ichi k'inia weemaa bīma? ajida. ⁹ ¿īpiā netot'aak'aji-ek'ā ajida, māik'aapa ma p'arat'a chupiria beerāmaa teek'aji-ek'ā? ajida.

¹⁰ Jesupa ma pedee ūrik'āri, māgaji:

—Ita-aria bíti. Irua mímaa oo bī pia bida aji. ¹¹ Chupiria beerā ichita paraait'ee parā t'āide. Mamīda mi parā ome ichita ba-e pait'ee. ¹² Na wērapa mi īri k'era weeji, mak'īara taarā-e mi peedap'eda, iadait'ee perā. ¹³ Mía wāarata jararu. Na p'ek'au eujāde jarateepata chaa mia ooda

eperāarā k'aripait'ee, ichiaba nepiripataadait'ee na wērapa ooda mi-it'ee. Māgá iru ichita k'irāpadait'eeda aji.

*Judapa Jesús traicionaada
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)*

14 Maap'eda Jesús k'ōp'āyoorā docedepema aba, Judas Iscariote, wāji p'aareerā poroorāmaa.

15 Iidiji:

—Parāpa, ¿jōmasaa mimaa p'aadayama aji, Jesús jita teeru pari?

—Teedayada ajida, p'arat'a tau treinta.

16 Maadak'āriipa Judapa jīri bapachi sāga Jesús āchimaa jitapiit'ee.

*Jesús chi k'ōp'āyoorā ome nek'oda
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.1-2, 21-30)*

17 Naapema ewaride fiesta pan levadura wēe k'opatade Jesús k'ōp'āyoorāpa irumaa iidi chejida:

—¿Sāma k'inia bīma ajida, k'odait'ee Pascua fiesta ewatepema chik'o?

18 Jesupa p'anauji:

—Wāti p'uurudee parāpa k'awa p'ani tede māik'aapa jaránati chi te chiparimaa: “Tachi Jarateeparipa jara pēiji: ‘Mi ewari k'ait'a bi. Wāit'ee pi temaa Pascua fiesta ewatepema chik'o k'ode michi k'ōp'āyoorā ome.’ ”

19 Chi k'ōp'āyoorāpa oojida Jesupa jaradak'a māik'aapa mama ne-inaa jōma oojida Pascua chik'o k'odait'ee.

20 P'āriupodopa Jesús mesade nek'omaa baji chi k'ōp'āyoorā ome. **21** Nek'omaa p'anide Jesupa māgají:

—Mia wāarata jararu. Parādepema abaapa mi traicionaait'eeda aji.

²² Māga ūridak āri, chi k'ōp'āyoorā k'īra pia-ee para beeji māik'aapa aba-abaa iidijida:

—Tachi Waibia, ¿mik'ā? apachida.

²³ Jesupa p'anauji:

—Mi ome auk'a p'arat'ude pan sā atarupata mi traicionaait'ee. ²⁴ Mi, chi Eperā Ak'ōre Tru-adepema, ichita piut'ee Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a. Mamīda jaai, Tachi Ak'ōrepa k'achiadée pēit'ee chi mi traicionaait'ee bi! Piara bak'ajida aji, māgí t'o-e pada paara.

²⁵ Māpai Judas, chi traicionaait'ee badapa, iidiji:

—Tachi Jarateepari, ¿mik'ā? aji.

Jesupa māgaji:

—Pichia jara bik'ada aji.

Pan k'opata vino ome Jesús piuda k'irāpadait'ee

(Mr 14.22-26; Lc 22.19-20; 1 Co 11.23-26)

²⁶ Nek'omaa p'anide Jesupa pan ataji māik'aapa it'aa t'īji gracias jarait'ee Tachi Ak'ōremaa. Ma pan k'ōrat'aaji māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa teeji. Māpai māgaji:

—Jitáti māik'aapa k'óti. Nāgí pan mi k'ap'ia.

²⁷ Nek'odap'edaa t'ēepai ichiaba māgá ooji ma vino ome. It'aa t'īp'eda, gracias jaraji Tachi Ak'ōremaa māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa teeji. Māpai māgaji:

—Nāgí vino mi waa. Todapáde aji, pāchi jōmaarāpa. ²⁸ Tachi Ak'ōrepa nāgí ūraa chiwidi jara bi. Mi piuk'āri, mīchi waa bat'ait'ee k'aurepa irua wēpapiit'ee eperāarā chok'araarāpa p'ek'au

k'achia oopata māik'aapa michideerā papiit'ee.
29 Mamīda mia jara bi: Parā ome vino waa to-e
 pait'eeda aji, it'aripema vino torumaa mi Ak'ōre
 truade.

30 Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādadepema k'ari
 k'aridap'eda, Olivo Eedee wājida.

*Jesupa jarada Pedropo iru k'awa-e bida ait'ee
 (Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)*

31 Mama Jesupa māgaji:
 —Idi p'ārik'ua parā jōmaweda ijāadaamaa
 p'aneedait'ee māik'aapa mi ituaba atabēidait'ee
 Tachi Ak'ōre Ūraa p'ā jēra bide jara bik'a:
 'Mia oveja ak'ipari peepiit'ee māik'aapa chi ove-
 jaarā jīchoodaridait'ee.' *(Zac
 13.7)*

32 Mamīda mi chok'ai p'irabaik'āri, Galilea eujādee
 wāit'ee parā naa.

33 Māpai Pedropo māgaji:
 —Apemaarāpa pi atabēiruta pijida, mia pi atabēi-
 eda aji.

34 Jesupa p'anauji:
 —Mia wāarata jararu. Idi p'ārik'ua et'erre k'arii
 naaweda, jarada òpee pia mi k'awa-e bida ait'ee.

35 Waapiara Pedropo māgaji:
 —Pi ome auk'a piuru pijida, mia jara-eda aji.
 Apemaarā k'ōp'āyoorāpa ichiaba auk'a
 jarapachida.

*Jesús it'aa t̄ida Getsemanide
 (Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)*

36 Maap'eda Jesús wāji chi k'ōp'āyoorā ome
 Getsemaní ne-uu eujā apatap'edaamaa. Mama
 panadak'āri, māgaji:

—Nama su-ak'i p'anéeti mi it'aa t'ñinaru misa.

³⁷ Ichi ome ateeji Pedro mäik'aapa Zebedeo war-rarã omé. Mäga niide Jesús k'Isia paraa nñbeeji t'äri p'uapa. ³⁸ Mapa mägaji ächimaa:

—Mi piut'ee pik'a nñbi t'äri p'uapa. Nama p'anéeti, k'äida-ee. Chok'ai p'anadapáde aji, mi ome auk'a.

³⁹ Mäpai Jesús waawipai wäp'eda, bedabaiji tau biiri eujäde t'ðbairumaa mäik'aapa it'aa iidiji:

—Ak'õre, k'inia bï pirä, mi k'aripáji na miait'ee bideepa. Mamïda oonaapáde aji, mia k'inia bïk'a. Jip'a pia k'inia bïk'ata oopáde aji.

⁴⁰ Maap'eda, ak'i chek'äri, chi k'õp'äyoorä k'äi jõnitaunu cheji. Mäpai Pedromaa mägaji:

—¿Hora apida p'oyaa chok'ai p'anada-ek'ä aji, k'äida-ee? ⁴¹ Chok'ai p'anátì mäik'aapa it'aa t'ñti p'ek'au k'achiade baaipiamaapa. Tachi Ak'õrepaa oopi k'inia bïk'a t'äripa oo k'inia p'ani. Mamïda pächi k'ap'íapa chooda-e p'ani.

⁴² Waya wäjì näga it'aa iidide:

—Ak'õre, mi na miait'ee bïta uchia ata-e pirä, mägara pia bïda aji. Pia oo k'inia bïk'ata oopáde aji.

⁴³ Waya chek'äri, naaunu chedak'a unu cheji; k'äi jõni tap'ok'eeapa. ⁴⁴ Mäpai ichiak'au bïji mäik'aapa wäda õpee it'aa t'ñnaji. Wäru chaaichi ai pedeeta jarapachi. ⁴⁵ Maap'eda waya chek'äri chi k'õp'äyoorä p'anadap'edaamaa, mägaji:

—¿At'äri parä k'äi jõnik'ä? aji. Mi peepidait'ee hora pajipi. Eperä Ak'õre Truadepema teedait'ee p'ek'au k'achia oopataarä juade. ⁴⁶ Eperä mi traicionaait'ee bi k'ait'a cheru. ¡P'irabáitì mäik'aapa wädâma apemaarämaa!

Jesús jita atapidap'edaa

(*Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11*)

⁴⁷ Jesús at'āri pedeemaa bide, ichi k'ōp'āyo Judas pacheji eperāarā chok'ara ome. Espada pak'uru ome anipajida. P'aareerā poroorāpa māik'aapa judiorā poro waibiarāpa ma eperāarā pēijida āchi pari. ⁴⁸ Panadai naaweda, Judapa māirāmaa jaraji:

—Chi mia k'īra īruta saludaak'āri, māgita jita atadapáde aji.

⁴⁹ Mapa pachedak'āri Jesumāi, Judas pedee cheji:

—Tachi Jarateepari, ¿k'ap'ia pia bik'ā? aji.

Māga jarap'eda, k'īra īt'aaji. ⁵⁰ Jesupa p'anauji:

—K'ōp'āyo, oopáde aji, pia ne-inaa oode cheda.

Māpai Judas ome che p'anadap'edaarāpa Jesús jita atadap'eda, mamāik'aapa ateejida.

⁵¹ Māga nide Jesús ik'aawa badapa ichi espada ēt'a atap'eda, p'aareerā poro waibia mimiapari k'īri orp'et'aaji. ⁵² Māpai Jesupa māgaji:

—¡Pichi espada ata biji ichi badamāi! Chi espadapa chōopataarā piupata espadapa.

⁵³ ¿K'awa-e bik'ā aji, mi Ak'ōremaa k'aripa iidiru pirā, irua angeleerā setenta y dos mil īraweda pēik'aji? ⁵⁴ Mamīda māga ooru pirā, uchia-e pai Tachi Ak'ōre Ūraa p'ā jēra bide nāga p'asait'ee jara bik'a.

⁵⁵ Māpai Jesupa iidiji ichi jita ata chedap'edaarāmaa:

—¿Sāap'eda parā chejidama aji, espada ome māik'aapa pak'uru ome mi jita atade, eperā nechiayaa bi jita atapatak'a? Ewari chaa mi Tachi Ak'ōre te waibiade bapari iru pedee jarateemaa.

Mamīda mi jitada-e paji. ⁵⁶ Na jōma p'asaruda aji, Tachi Ak'ore pedee jarapataarāpa jaradap'edaak'a iru Ūraa p'ādade.

Jesupa māga jaramaa bide jōmaweda chi k'ōp'āyoorāpa atabaibēijida māik'aapa miruk'oodachida.

*Jesús Junta Suprema k'īrapite
(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)*

⁵⁷ Jesús jita atadap'edaarāpa ateejida Caifás temaa. Caifás p'aareerā poro waibia paji. Mama Junta Supremadepemaarā see nībaji. ⁵⁸ Pedro t'imīipapai t'ee wāk'ātī wāji. Māgá wāpa panaji Caifás temāi. Ma te t'iak'au badamāi edú t'īup'eda, Tachi Ak'ore te waibia jīapataarā ome su-ak'i banaji ak'īit'ee sāga oodai Jesús ome.

⁵⁹ P'aareerā poroorāpa jōmaweda Junta Supremadepemaarā ome testigo jīri p'anapachida. Māgá Jesús peepit'aadait'ee. ⁶⁰ Eperāarā chok'ara seewa jarade chejida mīda, maarepida unuda-e paji īmiateedait'ee. Mamīda seewa-idaa beerā omé pachejida. ⁶¹ Māirāpa māgajida:

—Na eperāpa jaraji: “Mia Tachi Ak'ore te waibia t'eet'aap'eda, k'āima ūpeemaa waya oo atai.”

⁶² Māga ūrik'āri, p'aareerā poro waibia bainī beeji māik'aapa iidiji Jesumaa:

—Wāarak'ā aji, pi k'īrapite jara p'anī pedee? Maarepida p'anau-ek'ā? aji.

⁶³ Mamīda Jesupa maarepida p'anau-e paji; k'īup'ee beeji. Māpai p'aareerā poro waibiaapa māgaji:

—¡Tachi Ak'õre ichita chok'ai bi k'írapite wãarata jaráji! ¿Pik'ã Tachi Ak'õrepa pëida eperãarã rey pamerã? ¿Pik'ã aji, Tachi Ak'õre Waibia Warra?

⁶⁴ Jesupa p'anauji:

—Mida aji, pia jara bi:k'a. Mía jara bi: Parãpa Eperã Ak'õre Truadepema unudait'ee su-ak'i bi Tachi Ak'õre Waibia juaraare mäik'aapa jíararade cheru.

⁶⁵ Mápai Caifapa ichi p'aru jẽt'aaji t'ãri k'achiapa mäik'aapa mágaji:

—¡Na eperãpa pedee k'achia jaramaa bïda aji, Tachi Ak'õre ãpite! ¿K'ãare-it'ee waa jiri:dayama aji, eperãarãpa ichia ooda jaradamerã? ¿Parãpa ūrijida-ek'ã ichia ma pedee k'achia jarada? ⁶⁶ ¿K'ãata k'ísia p'anima? aji.

P'anaujida:

—Piupia bïda ajida, ichia jarada k'aurepa.

⁶⁷ Mápai Jesús k'írama idujida mäik'aapa p'ua oo wãjida. Awaraarãpa k'írama sãjida. ⁶⁸ Mäga oo jõnide mágajida:

—¡Pi wãara Tachi Ak'õre Warra pirã, jarapáde ajida, k'aipata pi sãji!

Pedropo Jesús k'awa-e bïda ada

(*Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27*)

⁶⁹ Mäimisa Pedro taawa su-ak'i baji te ãuk'idaa. Mäga nide awëra mama mimiapari cheji mäik'aapa mágaji Pedromaa:

—Pi auk'a nipajida aji, jã eperã Jesús Galileade-pema ome.

⁷⁰ Mamïda Pedropo meraji jõmaarã taide:

—Mia k'awa-e bïda aji, k'ãaredeta pia jara bi.

71 Maap'eda Pedro wāji puerta edú t'īupatamāi. Mama awaraa awēra mimiaparipa iru unuk'āri, arii p'anadap'edaarāmaa māgaji:

—Pichá, na eperā nipajida aji, Jesús Nazaretde-pema ome.

72 Waya Pedropo meraji:

—Tachi Ak'ōre k'īrapite mia juraaru: ¡Jā eperā k'awa-e bida! aji.

73 Taarā-e nide arii see nībadaarā Pedro k'ait'a chejida māik'aapa māgajida:

—Wāara pi āchi k'ōp'āyo. Pedeedeepa p'oyaa mera-edo aji, pi Galilea eujādepema.

74 Māpai Pedropo juraaji Tachi Ak'ōre k'īrapite:

—¡Mia jā eperā k'awa-e bida! aji. ¡Seewa jaramaa bi pīrā, Tachi Ak'ōrepā mi miapiipia bida! aji.

Aramata et'erre k'ariji. **75** Māpai Pedropo k'irāpaji Jesupa jarada: “Et'erre k'arii naaweda, pia jarada ūpee jarait'ee mi k'awa-e bi.” Māpai Pedro taawaa uchiap'eda, jēe nībeeji audú k'īsia p'ua bada perā.

27

Jesús Romadepemaarā poro waibiamaa ateedap'eda

(*Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32*)

1 Tap'eda weda p'aareerā poroorā judiorā poro waibiarā ome pedeeteejida Jesús peet'aadait'ee.

2 Jīdap'eda, ateejida Romadepemaarā poro waibia Poncio Pilatomaa. Māgí Romadepema paji. Judea eujā ak'ipari paji.

Judas Iscariote piuda

³ Judas, Jesús traicionaadapa unuk'āri Jesús peet'aadait'ee p'anī, t'āri p'uadachi ichia traicionaada perā. Mapa ma p'arat'a tau treinta ichimaa p'aadap'edaa teenaji p'aareerā poroorāmaa māik'aapa judiorā poro waibiarāmaa.

⁴ Māgaji:

—Mia p'ek'au k'achia oojida aji, ma eperāpa k'achia ook'aata peepit'aada perā.

Māpai āchia p'anaujida:

—¡Tai-it'ee p'ua-e bida ajida, piata ooda perā!

⁵ Māpai Judapa ma p'arat'a tau Ak'ōre te waibiade bat'ak'oop'eda, mamāik'aapa uchiasi. Maap'eda ichijuadoopa otau jī atap'eda, it'i baijira beeji piurumaa.

⁶ Aí naaweda Judas Ak'ōre te waibiadeepa uchiak'āri, p'aareerā poroorāpa ma p'arat'a tau p'e atajida māik'aapa māgajida:

—Na p'arat'a tau bidaik'araa bī p'arat'a ia bipatade Tachi Ak'ōre-it'ee, tachi ūraade jara bairā p'arat'a p'aada eperā peeda pari teenaadamerā Tachi Ak'ōremaa.

⁷ Maperā ma p'arat'apa eujā neto atajida aīde iadamerā āchi eujāde k'īra tewaraarā piurutaarā. Aí naaweda ma eujā tījarapachida Chok'o K'apataarā Eujā. ⁸ Mamīda māgá netodap'eda eperā peeda pari p'arat'apa, eperāarāpa tī bijida “Waa Eujā.” ⁹ Māga paji Ak'ōre pedee jarapari, Jeremiapa chonaarāweda jaradak'a:

‘P'arat'a tau treinta jitajida; Israel pidaarāpa bidap'edaak'a. ¹⁰ Ma p'arat'apa neto atajida Chok'o K'apataarā apata eujā Tachi

Ak'õrepa mîmaa jaradak'a.' (Zac 11.12-13;
Jer 18.1-7; 32.6)

*Jesús Pilato k'ĩrapite
 (Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)*

¹¹ Jesús Pilato k'ĩrapite ateedak'ãri, Pilatopa iidiji:
 —¿Pik'ã aji, Judiorã Rey?
 Jesupa p'anauji:
 —Mida aji, pia jara bik'a.

¹² Mâpai p'aareerã poroorãpa judiorã poro
 waibiarã ome Jesús imiatee jõnapachida. Mamîda
 irua maarepida p'anauk'aa paji. ¹³ Mapa Pilatopa
 iidiji:

—¿Üri-e bik'ã aji, pi k'ĩrapite jara p'anî?
¹⁴ Mamîda Jesupa pedee apida p'anauk'aa paji.
 Mapa Pilatopa k'awa-e paji k'ãata ooit'ee.

*Pilatopa Jesús peepida
 (Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)*

¹⁵ Ma fiestade Pilatopa preso aba k'ena
 pëipachi, eperãarãpa iidirutata. ¹⁶ Maapai eperã
 t'ijarapatap'edaa Jesús Barrabás carcelde baji.
 Eperãarãpa ma eperã t'o p'anajida, irua ne-inaa
 k'achia ooda k'aurepa. ¹⁷ Jesús at'ãri Pilato k'ĩrapite
 bide, Pilatopa see nîbadaarãmaa iidiji:

—¿K'aita k'inia p'anima aji, mia k'ena pëimerã,
 Jesús Barrabás maa-e pîrã Jesús, Mesías apata?

¹⁸ Pilatopa mäga iidiji ãchi k'ĩraupiit'ee, k'awa
 bada perã Jesús aneedap'edaarãpa iru k'ĩra unua-
 maa iru p'anadap'edaa.

¹⁹ Pilato at'ãri su-ak'i bide poro waibia su-ak'i
 beeparimäi, chi wêrapa jara pëiji:

—K'īrak'aupai ne-inaa k'achia ooi jā esperā ome, irua k'achia ook'aa perā. P'ārik'ua mi k'āimok'araa k'achia nībjajida aji, iru ome.

20 Mamīda p'aareerā poroorāpa judiorā poro waibiarā ome esperāarāmaa jarajida iididamerā Pilatopa Barrabata k'ena pēimerā; jōdee Jesús peepit'aamerā. **21** Māpai waya Pilatopa iidiji:

—¿Chisāgita k'inia p'anima aji, mia k'ena pēimerā?

Eperāarāpa p'anaujida:

—¡Barrabata k'ena pēipáde! ajida.

22 Māpai Pilatopa iidiji:

—Māgara mia ¿k'āata ooyama aji, Jesús, Mesías apata ome?

Jōmaarāpa p'anaujida:

—¡Kurusode peepit'aapáde! ajida.

23 Māpai Pilatopa māgaji:

—¿K'āare k'achiata oojima? aji.

Mamīda waya esperāarāpa biajida:

—¡Kurusode peepit'aapáde! ajida.

24 Pilatopa unuk'āri esperāarā māgá audupiara biuk'a nībeeruta, k'awaji āchi ome p'oyaa-e pai. Maperā pania atapiji māik'aapa jōmaarā taide juasiji. Māpai māgaji:

—Mia ne-inaa k'achia oo-e na esperā ome. ¡Pāchia oo k'iniata oodapáde! aji.

25 Māpai jōma see nībadaarāpa p'anaujida:

—¡Ichi tai k'aurepa piuru pīrā, auk'a tai warrarā k'aurepa adaipia bida! ajida.

26 Māpai Pilatopa Barrabás k'ena pēiji. Maap'eda Jesús soopa wīpiji ichi soldaorāmaa māik'aapa pēiji kurusode baijira bīdamerā piurumaa.

*Romadepema soldaorāpa Jesús oo iru
p'anadap'edaa
(Mr 15.16-20; Jn 19.2-3)*

²⁷ Pilato soldaorāpa Jesús ateejida ichi palaciode. Mama soldaorā choc'araara seedachida Jesús ik'aawa. ²⁸ Iru p'aru ērat'aadap'eda, p'aru teesoo, p'oree jī bijida. ²⁹ Māpai poro jīra pak'uru jua ne-iiri-idaa bidee ooda jī bijida. Ichiaba pak'uru jitapijida reypa jita iru baparik'a. Maap'eda iru oo iru p'aneejida. Iru kīrapite bedabaidap'eda, māgapachida:

—Ak'íti Judiorā Rey!

³⁰ Ichiaba irumaa idupachida māik'aapa juade iru bada pak'urupa wipachida poromaa. ³¹ Māgá oo iru p'anadap'eda, ma p'aru p'oree ērat'aajida māik'aapa ichi p'aru waya jī bijida. Māpai ateejida kurusode baijira bīdait'ee.

*Jesús kurusode baijira bīdap'edaa
(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)*

³² P'uurudeepa uchia wādade unujida eperā, tījarapatap'edaa Simón. Māgí eperā Cirene p'uurudepema paji. Māgimaa Jesús kuruso ateepijida.

³³ Panajida Gólgota apatap'edaamāi. (Gólgota jara k'inia bī “Tachi Poro Biiri.”) ³⁴ Mama Jesumaa topijida vino hiel ome p'oiradap'edaa. Mamīda Jesupa ma-āri to chaap'eda, to-e paji.

³⁵ Soldaorāpa Jesús jua māik'aapa chi biiri kurusode merap'ejida māik'aapa baijira bijida piumerā. Māgiirāpa suerte jemenejida k'awaadait'ee k'aipata iru p'aru atait'ee.

³⁶ Maap'eda, su-ak'i p'aneejida ak'idait'ee.
³⁷ Soldaopa iru poro it'aik'a eere kurusode letrero
 merap'eji jarait'ee k'ääre-it'ee kurusode baijira
 bijida piumerä. P'ã baji: NÄgí JESÚS; JUDIORÃ REY.

³⁸ Ichiaba Jesús ik'aawa nechiapataarã omé ku-
 rusode baijira bijida, aba ichi juaraare, chi apema
 juabi eere. ³⁹ Chi arii wäyaa wã nipadap'edaarãpa
 irumaa ik'achia jarapachida. Ächi poro p'irap'ira
⁴⁰ mägapachida:

—¿Pi-ek'ã ajida, Tachi Ak'õre te waibia
 t'eet'aap'eda ewari õpeemaa waya oo atayada ada?
 ¡Mägara pichi itu jämäik'aapa uchiadaríjil! ¡Pi Tachi
 Ak'õre Warra pírã, kurusodeepa irabaidaipáde!
 ajida.

⁴¹ Ichiaba mägá oo iru p'anapachida p'aareerã
 poroorãpa Moisepa p'ãda jarateepataarã ome, ju-
 diorã poro waibiarãpa paara. Mägapachida:

⁴² —Awaraarã k'aripajida ajida. Mamïda ichi
 itu p'oysaa uchia-e nadepa. Israel pidaarã
 Rey pírã, ¡irabaidaríjil! ¡Mägara taipa ijäädaipi!
⁴³ ¡Tachi Ak'õrede ijää bida apari perä, mägara Tachi
 Ak'õrepa iru k'aripaipia bi, wäara k'inia iru bi pírã!
 ¡Jaraji-ek'ã ajida, ichi Tachi Ak'õre Warra?

⁴⁴ Iru ik'aawa baijira p'anadap'edaarãpa ichiaba
 irumaa ik'achia jarapachida.

Jesús jai-idaada

(*Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30*)

⁴⁵ Imat'ipa ak'õrejíru k'iat'idachi. Na eujä jõma
 p'äriudachi las tres parumaa. ⁴⁶ Ma hora Jesupa
 golpe biaji:

—‘Elí, Elí, ¿lemá sabactani?’ (Ma pedee jara k'inia
bi: ‘Mi Ak'õre, Mi Ak'õre, ¿K'ãare-it'ee mi
atabaibëijima?’) (Sal 22.1)

47 Úk'uru arii p'anadap'edaaräpa ūridak'äri,
mägajida:

—Elías, chonaaräwedapema Ak'õre pedee jara-
pari, t'ímaa bïda ajida.

48 Aramata eperä p'ira wâjí mäik'aapa esponjak'a
p'eesap'eesaa bi topa ataji vino achuchuade. Sia
k'ide jöi bip'eda, sâji mäik'aapa Jesús it'aimäi t'i
atanaji sômerä, opisia bi jíak'aapa. 49 Mamïda ape-
maaräpa mägajida:

—Ichiak'au bïji. Unu k'inia p'anida aji, Eliapa iru
k'aripa chei wa mäga-e.

50 Mäga nide Jesús waya golpe biaji mäik'aapa
jai-idaaji. 51 Mäimisa Jerusalende Tachi Ak'õre
te waibiade chi edupiara bi cuarto t'íupatamäi
p'aru teesoo eebai jira bada esajíak'a jêdachi it'íipa
edaa. Eujä wëre níbeeji mäik'aapa mäu tapia
t'oop'ek'ooodachida. 52 Mäu te piudap'edaarä
ia jëra bada ewat'ik'ooodachida mäik'aapa
chonaaräwedapema Ak'õrede ijääpatap'edaarä
chok'ara chok'ai p'irabaijida. 53 Ächi ia
jëra badamäiipa uchiajida mäik'aapa Jesús
chok'ai p'irabaip'eda, wâjida Tachi Ak'õrepa
jirit'erada p'uuru Jerusalendee. Mama eperäärä
chok'araaräpa mäirä unujida.

54 Jesús ik'aawa bada soldaorä poro ichi jua
ek'ari p'anadap'edaarä ome unudak'äri eujä wëre
nîbi mäik'aapa awaraa ne-inaa p'asa nîbi, audú
p'eradachida. Mäpai mägajida:

—¡Wâara, na eperä Tachi Ak'õre Warra paji!

⁵⁵ Mama t'imiipapai ak'i p'anajida wēraarā chok'ara, Galilea eujādeepa che p'anadap'edaa Jesús ome. Āchia Jesús k'aripapachida. ⁵⁶ Ara ome baji María Magdalena. Ichiaba baji Santiago māik'aapa José nawe t'ijarapatap'edaa María. Ichiaba baji Zebedeo wēra.

Jesús iadap'edaa

(*Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42*)

⁵⁷ P'āriupodopa pacheji eperā p'arat'ara bi, t'ijarapatap'edaa José. Māgi eperā Arimatea p'uurudepema paji. Ichiaba Jesude ijāapachi. ⁵⁸ José wāji Pilatomaa Jesús k'ap'ia piuda iidide iait'ee. Pilatopa teepiji. ⁵⁹ Māpai Josepa Jesús k'ap'ia lienzo chiwidide piraji ⁶⁰ māik'aapa biji māu te uria k'oropida ichi-it'ee iru badade. Made piuda apida waide iada-e p'anajida. Maap'eda ma māu te uria t'ai jīa bēji māu choma bipa māik'aapa wāji. ⁶¹ Mamīda María Magdalena apema María ome su-ak'i p'aneejida ma māu te uria t'ai k'īrapite.

Jesús iadap'edaamāi jīapataarā pēidap'edaa

⁶² Aí norema īipata ewate paji. Ma ewate p'aareerā poroorā fariseorā ome wājida Pilatomaa. ⁶³ Māganajida:

—Señor, taipa k'irāpa p'aní jā seewa-idaa bada chok'ai bak'āri, jaraji ichi piup'eda ewari ōpee parumaa chok'ai p'irabaiit'eeda ajida. ⁶⁴ Mapa soldaorā pēiji jāgí iadap'edaamāi jīade k'āima ōpee paru misa, maa-e pīrā chi k'ōp'āyoorā p'ārik'ua chedap'eda, atadaridai iru k'ap'ia piuda māik'aapa eperāarāmaa jaradai iru waya chok'ai bi. Māga

ooruta pirā, eperāarāpa ma seewa audupiara ijāadayada ajida, naawedapema k'āyaara.

⁶⁵ Pilatopa p'anauji:

—Acha p'ani soldaorā atéeti māik'aapa chi iadap'edaamāi jīa paraa binadapáde aji.

⁶⁶ Aramāgá mamaa wādap'eda, ma māu te uria t'aide māu choma bīpa t'ap'a bijida. Pi-ia sellaa ata bijida. Maap'eda soldaorā jīa paraa atabēijida mama.

28

*Jesús chok'ai p'irabaida
(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)*

¹ Tipata ewate wāyaap'eda, tomia ewate ta-p'eda weda María Magdalena awaraa María ome wājida Jesús k'ap'ia iadap'edaamaa iru ak'ide. ² Māga nide eujā wēre nībeeji, i'tariipa ángel ma eujādee cheda perā. Māgipa Jesús ia bada māu te uria t'aidepema māu choma jīa bada ãyaa atap'eda, aī ūri su-ak'i beeji. ³ Ma ángel īdaa ak'i baji, pa tau ūe-ēeparik'a. Chi p'aru audú t'o-t'oo baji nievek'a. ⁴ Soldaorāpa māgí unudak'āri, k'ap'ia wēree para beeji p'era jōnipa māik'aapa piudak'a baip'aneejida eujāde.

⁵ Māga nide angelpa māgaji ma wēraarāmaa:

—Waaweenáati. Mīa k'awa bī parāpa jīrimaa p'ani Jesús, chi kurusode baijira bidap'edaa. ⁶ Iru nama wē-e. Chok'ai p'irabaiji ichia jaradak'a. Pichá, ak'i chéti iru iadap'edaamāi. ⁷ Maap'eda, isapai wāti māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa jaranáti: “¡Chok'ai p'irabaijipi! Parā naa iru wāit'ee Galilea

eujādee. Mama iru unudait'ee." Mata miā parāmaa jara chejida aji.

⁸ Aramata Jesús k'ap'ia iadap'edaamāiipa ma wēraarā isapai wājida chi k'ōp'āyoorāmaa jarade. Mamāik'aapa āchobee, ma awara t'āri o-īa p'ira wājida. ⁹ Māgá wādade Jesús āchi k'īrapite uchi-aji māik'aapa āchimaa saludaajī. Aramata ma wēraarāpa Jesumaa orradachida. Maap'eda iru bīri wēre atajida māik'aapa irumaa it'aa tījida.

¹⁰ Māpai Jesupa māgajī:

—Waaweenāti. Wātī jarade mi k'ōp'āyoorāmaa Galileadee wādamerā. Mama mi unudayada aji.

Soldaorāpa nepiridap'edaa

¹¹ Ma wēraarā wāruta misa, ma jīamaa p'anadap'edaarā ūk'uru wājida p'uurudee āchi ome p'asada nepiride p'aareerā poroorāmaa. ¹² Māirā wājida pedeeteede judiorā poro waibiarā ome. Maap'eda soldaorāmaa p'arat'a waibia p'aajida māik'aapa ¹³ māgajida:

—Jarāti parā k'āi jōni misa, Jesús k'ōp'āyoorā chedap'eda, iru k'ap'ia chīa atadachida. ¹⁴ Pilatopa ma p'asada k'awaa ataru pīrā, taipa pedeedait'ee parā k'ap'ia. Māgá parā k'ari pa atadayada ajida.

¹⁵ Soldaorāpa ma p'arat'a jitadap'eda, oojida māirāpa jaradap'edaak'a. Ma seewa at'āri jarapata judiorā t'āide.

Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa jarada

(*Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23*)

¹⁶ T'ēepai Jesús k'ōp'āyoorā once wājida Galileadee. Panajida irua jarada eemāi. ¹⁷ Jesús

unudak'āri, irumaa t'āri o-ña it'aa t'ījida. Mamīda ūk'uruurāpa at'āri pia ijāada-e p'anajīda iru wāara chok'ai p'irabaida. ¹⁸ Māga nide Jesús ãra k'ait'a cheji māik'aapa māgaji:

—Tachi Ak'ōrepa jōmaweda ne-inaa it'ari nībi, na p'ek'au eujāde nībi biji mi jua ek'ari. ¹⁹ Maperā wāti na p'ek'au eujā eperāarā paraamaa, michi k'ōp'āyoorā papide. Ñra poro chōoti Tachi Ak'ōre t'īde, ichi Warra t'īde māik'aapa ichi Jaure t'īde. ²⁰ Jaratéeti oodamerā mia parāmaa jaradak'a. Mi parā ome bapariit'ee ewari chaa, na p'ek'au eujā jōrumaa.

**Tachi ak'õre pedee
New Testament in Epena (CO:sja:Epena)**

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Epena

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Epena

sja

Colombia

Copyright Information

© 2005, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Epena

© 2005, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

cxxxvi

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

1e08d4cb-71aa-5440-b08f-b522fabb6441